

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXXI

АВГУСТ 1910

БРОЈ 8

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

ОДЛИКОВАЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 1 августа о. г., на предлог Министра просвете и црквених послова, одликован је

Орденом Св. Саве IV реда:

Михаило Станојевић, учитељ основне школе у Београду.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, на предлог Министра просвете и црквених послова, постављени су:

у Трећој Београдској Гимназији:

за директора друге класе Петар А. Типа, директор исте класе зајечарске гимназије, по молби;

у Женској Гимназији у Београду:

за директора друге класе Мирко М. Поповић, заступник директора и професор исте школе;

у гимназији у Зајечару:

за директора друге класе Никола М. Ракић, професор реалке;

у гимназији у Ужичу:

за директора друге класе Михаило Живковић, заступник директора и професор исте школе, — 9 августа о. г.

у гимназији у Крагујевцу :

за директора друге класе Војислав Н. Вуловић, директор и професор смедеревске гимназије;

у гимназији у Пироту :

за директора и професора Гаврило Јовановић, професор I београдске гимназије, по службеној потреби;

у гимназији у Смедереву :

за директора и професора Светозар Обрадовић, професор крагујевачке гимназије, по службеној потреби, — 14 августа о. г.

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 30 јула о. г., на предлог Министра просвете и црквених послова, постављени су :

у I Београдској Гимназији :

за вишег учитеља вештина II класе Ђорђе Јовановић, виши учитељ вештина III класе у истој школи;

у III Београдској Гимназији :

за вишег учитеља вештина I класе Тоша Андрејевић, учитељ вештина I класе у истој школи.

ОСТАВКА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 14 августа о. г., на предлог Министра просвете и црквених послова, решено је: да се уважи оставка Николи Завишићу, супленту зајечарске гимназије, коју је поднео на државну службу.

ОТВАРАЊЕ ПРИВАТНИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА И ВИШЕ ЖЕНСКЕ ШКОЛЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, на предлог Министра просвете и црквених послова, а по саслушању Министарског Савета, решено је:

„Одобрава се суду општине параћинске, на основу чл. 7 закона о средњим школама, да може у Параћину отворити и о своме трошку издржавати непотпуну четвороразредну средњу школу“, — 30 јула о. г.

„Одобрава се, да се приватна непотпуна четвороразредна средња школа за женску децу у Зајечару, коју је према Краљевом указу од 31 јула 1908 године отворио и коју о свом трошку издржава Милутин Станојевић, трговац из Зајечара, на основу чл. 7 закона о средњим школама, претвори у приватну непотпуну шесторазредну средњу школу за женску децу“, — 4 августа о. г.

„Одобрава се, да се приватна непотпуна четвороразредна средња школа у Алексинцу, коју је према Краљевом указу од 20 августа

1899 године отворио и коју о свом трошку издржава суд општине алексиначке, на основу чл. 7 закона о средњим школама, претвори у приватну непотпуну шесторазредну средњу школу*, — 4 августа о. г.

„Одобрава се суду општине смедеревске, да на основу чл. 7 закона о средњим школама, може даље издржавати о свом трошку непотпуну четвороразредну средњу школу за женску децу у Смедереву, која је према указу од 23 јула 1906 године отворена и издржавана о трошку пок. Јована Нешића, бив. трговца из Смедерева“, — 12 августа о. г.

„Одобрава се, да се приватна четвороразредна Виша Женска Школа у Ваљеву, коју је према Краљевом указу од 15 септембра 1904 године отворио и коју је до сада о своме трошку издржавао Здравко Пауновић, војни протојереј, на основи чл. 7 закона о средњим школама претвори у приватну и непотпуну шесторазредну средњу школу за женску децу, коју ће школу од сада издржавати суд општине ваљевске“, — 12 августа о. г.

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Министар просвете и црквених послова претписима својим поставио је на основу закона о народним школама:

Николу Ђуринца, вршиоца учитељ. дужности у Крављем Долу, окр. пожаревачког, за привременог учитеља у истом месту, 27 јуна о. г. ПБр. 9741 (чл. 30); — Мару Михайловићку, пређ. учитељицу, за вршитељ. учитељ. дужности у Метовници, окр. тимочког, 1 јула о. г. ПБр. 9767; — Николу Симоновића, приврем. учитеља у Вел. Сугубини, окр. моравског, за сталног у истом месту (чл. 29), 7 авг. о. г. ПБр. 11918; — Даницу Митровићку, учитељицу у Рашевици, окр. моравског, за учитељицу у Секуричу, истог окр. (чл. 35), 9 августа о. г. ПБр. 12389.

РАЗРЕШЕЊА

Министар просвете и црквених послова претписима својим разрешио је од дужности:

Милана Ристовића, учитеља у Тулару, окр. врањског, 26 јула о. г. ПБр. 10930; — Жарка Првуловића, у Брбници, окр. пожаревачког, 7 августа о. г. ПБр. 11475; — Милана Гомирца, врш. учит. дужности у Вел. Крчимиру, окр. нишког, 7 августа о. г. ПБр. 11591.

УПРАЖЊЕНО МЕСТО

Одлуком Министра просвете и црквених послова од 15 јула о. г. ПБр. 9452 оглашено место за упражњено Милици Варјачићки, учитељици у Крпољину, окр. пожаревачког.

УМРЛИ

Светозар Обрадовић, директор смедеревске гимназије, напрасно преминуо 17 августа о. г. у Крагујевцу.

Милан П. Живковић, учитељ у Цепи, окр. врањског, умро 31 маја о. г. у Лесковцу.

Марко Марковић, учитељ у пензији, преминуо 26 јуна о. г.

Светозар Р. Јаношевић, учитељ у пензији, преминуо 9 августа о. г.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.univ.rs

ЗАТВОРЕНЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Одлукама Министра просвете и црквених послова затворене су основне школе:

у *Валевцу*, окр. тимочког, 19 јуна о. г. ПБр. 9321;

у *Мекшицу*, окр. топличког, 24 јула о. г. ПБр. 10895;

у *Вел. Плани*, окр. топличког, 24 јула о. г. ПБр. 10895.

РАСПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

Свима средњим и стручним школама.

Заступник Министра иностраних дела господин Министар просвете и црквених послова доставио је овом Министарству писмо које је добио од Краљев. Посланика у Петрограду и које гласи:

„У Петроград често долазе Срби младићи, који немају ни средстава ни услова за пријам у школу, и моле Посланство за препоруку за пријам у какву школу цивилну или војну, као питомци руске државе; не распитавши се, пре свога поласка из Србије, да ли ће моћи бити примљени.

С друге стране опет има покварених младића, који долазе овамо без икаква циља и уздајући се у установе, које Јужним Словенима дају помоћ, скитају по Петрограду и досађују Посланству. Затим има и таквих, који, кад буду примљени у какву школу, својим нерадом и неваљалим понашањем, доводе у неприлику управу школе. Тако су на пример три младића српска поданика, који су до скоро били у војној школи у Вилми, отпуштени из те школе зато што су се дрско понашали и шта више договарали да бију пуковника надзорника школе.

Да се, дакле, они младићи, који из необавештености о условима и без средстава овамо долазе, не би излагали неприликама у страном свету, мишљења сам да би опет требало, као што је раније чињено, обавестити свет преко новина, да се сваки онај који жели ступити у какву руску школу, има најпре распитати у руском Посланству у Београду о условима и да ли већ сва места нису попуњена, као и да ли могу добити стипендију од руске државе, јер је број стипендија Јужним Словенима ограничен.

Што се тиче оне друге категорије неваљалаца сличних онима за које сам навео пример, и уопште скитница, који овде срамоте српско име, мислим да би најбоље било, кад би се руско Посланство и у опште руске власти замолиле да ником не визирају пасош — што је нарочито потребно за улазак у Русију — док од надлежне српске власти не добију уверење о добром владању дотичних младића и у опште повољне податке о њима. И наша полиција могла би да припази при издавању пасоша, ма да је њој теже знати куда ће ко са заграничним пасошем ићи“.

По наредби господина Министра просвете и црквених послова саопштава Вам се предња представка Српског Краљевског Посланика у Петрограду ради знања и потребног саопштења ученицима поверене Вам школе.

ПБр. 10817

21 јула 1910 г.

у Београду.

По наредби

Министра просвете и цркв. послова
начелник,

Милив. Ј. Поповић с. р.

Свима приватним гимназијама.

Према чл. 7 закона о средњим школама избор наставника у приватним средњим школама потврђује Министар просвете и црквених Послова. Разрешење државних чиновника у опште бива на онај начин, на који су они ступили у службу, а за приватне средње школе вреде све законске одредбе и прописи, који и за државне средње школе.

Како управе неких приватних средњих школа нису се држале напред наведенога, то, у смислу поменутога законског члана а у интересу реда и рада у школама, препоручујем управама свих приватних средњих школа, да предлог о разрешењу наставника са разлозима за то шаљу мени на одобрење и пре добивенога одобрења наставнике не разрешавају од дужности.

Ова наредба саопштиће се и свима наставницима приватних средњих школа.

ПБр. 11728

3 августа 1910 г.

у Београду.

Министар

просвете и црквених послова

Ј. М. Жујовић с. р.

Свима средњим школама, државним и приватним.

Дешавало се, да се за упис у средње школе пријављују ученици из српских школа на страни (Црне Горе и других), који су према уређењу тих школа због слабог успеха остављени да понове разред или изгубили право на даље школовање као редовни ученици, па моле да се на њих примене одредбе нашега закона, које су друкчије но одредбе оних школа.

Ради угледа тих школа и да не би било изигравања закона, наређујем, да се при пријави за упис оваквих ученика у наше средње школе пази на уредбе школе одакле они долазе и с њима поступи онако, како је назначено на њиховим сведочанствима.

ПБр. 11974

3 августа 1910 год.

у Београду.

Министар

просвете и црквених послова

Ј. М. Жујовић с. р.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Свима средњим и стручним школама (свем Богословије Св. Саве).

Поводом питања једнога старешине, како се имају разумети чл. 56 и 57 закона о државном рачуноводству, тј. да ли он као старешина завода може и даље остати наредбодавац и одговорни рачунополагач, Министарство Просвете и Црквених Послова добило је од државног Главног Рачуноводства 9 овог мес. ДРБр. 14317 извештај, „да прописи чл. 56 и 57 закона о државном рачуноводству немају за сад важности, пошто тај закон има да ступи у живот тек 1 јануара 1911 године“.

„Кад тај закон буде ступио у живот, господин Министар финансија нарочитим објашњењем протумачиће прописе чл. 56 и 57 закона о државном Рачуноводству или ће се ближе одредбе о томе одредити новим законом“.

По налогу господина Министра просвете и црквених послова извештавате се о овом ради знања и управљања.

ПБр. 12142

12 августа 1910 год.
у Београду.

По наредби

Министра просвете и цркв. послова
начелник,

Милов. Ј. Поповић с. р.

Ректору Богословије Св. Саве и свима директорима — управитељима — средњих и стручних школа.

По усменом казивању а из поверљивих извештаја школских старешина дознао сам, да има наставника и наставница из свих категорија, који не врше своју дужност онако као што треба, јер су немарљиви, неуредни и несавесни у раду, тако да због тога заслужују казну. Ну многе школске старешине према оваквим неисправним наставницима не поступају онако, како је у интересу рада и реда у школи, тј. не примењују на њих казне, које су законом прописане, већ у већини случајева поверљивим путем траже премештај оваквих наставника у друге школе. А премештај у друго место, често погодније за премештена наставника, не утиче на поправку наставникову онако, као што би се то постигло кажњавањем.

Да се не би и даље ово дешавало, већ да би се неисправни наставници и наставнице нагнали на тачно и савесно вршење дужности, препоручујем Вам најозбиљније, да строго водите рачуна о оваквим наставницима и да према њима испрпете све мере казни, на које Вам закон даје право, па тек после да их и мени достављате ради даљег законског поступка према њима.

ПБр. 13022

16 августа 1910 године
у Београду.

Министар

просвете и црквених послова

Ј. М. Жујовић с. р.

РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

1011 РЕДОВНИ САСТАНАК

26 маја 1910 год.

Били су: потпредседник Миливоје Ј. Поповић; редовни чланови: Сава Антоновић, Јосиф Ковачевић, Љубомир Протић, др. Душан Рајичић, Мирко М. Поповић, Светислав Максимовић; ванредни чланови: Миливоје Башић, Светислав Поповић.

Пословођа: Михаило Недељковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1010 Саветског састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 7 ов. мес. ЗБр. 270, којим се пита Главни Просв. Савет за мишљење: да ли би Правила Бељинога фонда требало поправити и допунити у ширем смислу завештања — ширење *просвете* у опште а не само *научно проучавање*, као што се то предлаже у реферату секретара Задужбинског Одбора од 5 ов. месеца и као што је и чешће и употребљаван приход овога фонда.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Љубомир Протић, управитељ Женске Учитељске Школе у Београду, и др. Светолик Стевановић, управитељ Више Женске Школе у Београду, да по овом питању изволе поднети Савету, у што краћем времену, заједничко мишљење.

III

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра правде, од 14 ов. мес. ПБр. 7434, којим се упућује Главном Просветном Савету на мишљење акт г. Министра Привреде од 7 ов. мес. ПБр. 4577, којим се пита:

1. да ли је Ратарска Школа стручна школа, и
2. какав ранг има Ратарска Школа у односу према гимназији.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Чедомиљ Петровић и Живојин Ј. Јуришић, професори реалке, да ова питања проуче и Савету, у што краћем времену, заједнички реферат поднесу.

IV

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра правде, од 17 ов. мес. ПБр. 7543, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену, у смислу чл. 65 закона о средњим школама, молбе г. Тоше Андрејевића, учитеља вештине у III берадекој гимназији.

Савет је одлучио: да се, на основи члана 65 закона о средњим школама, може г. Андрејевић поставити за вишег учитеља вештина.

V

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра правде од 15 ов. мес. ПБр. 7741, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. др. Бранислава Петронијевића, ванредног професора Универзитета, који моли да се његова штампана књига Основи емпириске психологије препоручи за књижнице народних, средњих и стручних школа.

Према усеном реферату појединих чланова Савета, Савет је дао мишљење: да се штампана књига Основи емпириске психологије, од г. др. Бранислава Петронијевића, ванредног професора Универзитета, може препоручити за књижнице народних, средњих и стручних школа.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 12. ов. мес. ПБр. 7508, којим се шаље Главном Просветном Савету на мишљење молба г. др. Милоша Тривунца, сталног доцента Универзитета, који моли да се његова штампана књига Жена у Гетеовој поезији препоручи за књижнице средњих и стручних школа, за поклањање ученицима и ученицама виших разреда а изванредан број примерака нуди Министарству на откуп.

Према усеном реферату појединих чланова Савета, Савет је дао мишљење: да се штампана књига Жена у Гетеовој поезији, од г. др. Милоша Тривунца, сталног доцента Универзитета, може препоручити за књижнице средњих и стручних школа и да ради овога Министарство може, ако има могућности, да откупи изванредан број примерака ове књиге.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 8 ов. мес. ПБр. 7150, којим се шаље Главном Просв. Савету на оцену и мишљење молба г-ђе Јулке Јањићке, учитељице у Вишој Женској Школи у Београду, која моли да се њена два превода Код ујка доктора на селу и Како су Марија и Јелена дошле код ујака на село, од др. Окер-Блома, препоруче за школске књижнице и испитне награде ученика и ученица IV разреда основних и ниже разреде средњих школа.

Савет је одлучио: да се умолу г.г. др. Душан Рајичић, референт за основну наставу, и др. Милош Ђ. Поповић, школски лекар, да ове преводе прегледају и Савету поднесу заједнички реферат, пошто прет-

ходно г-ђа Јањићка депонује благајници Министарства Просвете и Црквених Послова (80) осамдесет динара на име награде за напред поменуते г.г. референте.

VIII

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра правде, од 26 ов. мес. ПБр. 8324, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење молба г. Милоша Ивковића, суплента, који моли да се његова Српска читанка за први разред средњих школа одобри као уџбеник приватног издања.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Павле Поповић, др. Јован Скерлић, ванредни професори Универзитета, и Милутин Драгутиновић, професор реалке, да ову читанку прегледају и Савету, у што краћем року, заједнички реферат поднесу.

IX

Прочитано је писмо саступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра правде, којим се шаље Главном Просветном Савету на оцену и мишљење акт Управе Државне Штампарије од 12 априла ове године ПБр. 1747, којим се Министарство пита: хоће ли се Грчка граматика, од др. Јована Туромана, од које има свега 47 комада, и даље употребљавати као уџбеник и за које време.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. др. Никола Вулић, ванредни професор Универзитета; Јанко Лукић, професор Велике Школе у пензији, и др. Васелин Чајкановић, стални доцент Универзитета, да овај речник прегледају и Савету, у што краћем времену, заједнички реферат поднесу.

X

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра правде, од 19 ов. мес. ПБр. 7813, којим се шаље на оцену и мишљење молба г. Софронија Симића, професора Женске Учитељске Школе у Крагујевцу, који моли да се његов Буквар за приправне разреде откупи и штампа као државно издање.

Савет је одлучио: да се овај предмет стави на дневни ред пошто се прво донесе дефинитивна одлука о рукопису истог писца Упутство за предавање Српског језика у приправним разредима наших утравквистичких школа.

XI

Прочитано је писмо г. Буре Б. Димића, професора I београдске гимназије, којим извештава Главни Просв. Савет, да му није могуће да се прими за референта о делу: Немачка вежбанка са букваром и Немачко-Српски речник, од г. Саве Максића, професора, и моли да се од ове дужности разреши.

Савет је одлучио: да се молба г. Димића усвоји а да се на његово место за референта одреди г. Стеван Предић, професор реалке, и о томе да се извести.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

XII

Саслушан је писмени реферат г.г. Љубомира Протића, управитеља Женске Учитељске Школе у Београду, и Светислава Поповића, учитеља из Београда, о преводу руске књиге „Другарица“, од г. Мирка М. Поповића, учитеља из Тибужда.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Част нам је известити Главни Просветни Савет да смо поступили према његовом захтеву и прегледали рукопис „Другарица“, који је с руског превео г. Мирко Поповић, учитељ у Тибужду.

Рукопис смо упоредили са првим рефератом од првопотписатога и пок. Сретена Пашића и са оригиналом, па смо нашли: 1. да је преводилац усвојио све напомене из првог реферата и према њима исправио свој превод, и 2. да је преводилац ипак у преводу учинио неке незнатније омашке које су свакако више случајне. Ми смо те омашке у рукопису исправили.

Ако техничка израда ове књиге буде добра а цена умерена, онда ће је Главни Просветни Савет моћи препоручити да се набавља за ђачке књижнице и да се поклања ученицима народних школа о годишњим испитима.

Ово је наш одговор на питање које нам је постављено о овом преводу г. Поповића.

11 маја 1910 год.
у Београду.

Гл. Просвет. Савету
одави

Љуб. М. Протић
Свет. С. Поповић

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да се „Другарица“, у преводу г. Мирка М. Поповића, из Тибужда, може препоручити за ђачке књижнице и за поклањање ученицима народних школа о годишњим испитима, ако техничка израда ове књиге буде добра а цена умерена.

Г.г. Протићу и Поповићу одређена је на име награде за реферовање о овом рукопису свега (30) тридесет динара.

XIII

Саслушан је писмени реферат г.г. Миливоја Башића, професора III беогр. гимн., о штампаној књизи Дечје срце, од г. Благ. Нед. Кечкића, књижевника.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Према акту Главног Просветног Савета од 5. маја о. г. СБр. 82 част ми је поднети своје мишљење о књижици песама *Дечје Срце* од г. Благоја Нед. Кечкића. Морам одмах признати, да сам, знајући вредност већине наших данашњих дечјих песника, с неповерењем узимао у руке ову књижицу. Међутим, кад сам је прочитао, могу рећи да је она на мене учинила релативно добар утисак, бољи од свих досадашњих те врсте.

Додуше, г. Кечкић пева све старе, познате мотиве, његова је књижица сасвим у духу типске дечје поезије, коју је засновао још једнако у целини ненадмашни Змај-Јован Јовановић. Али се може одмах рећи да се од свих садашњих састављача дечјих песама ниједан није Змају толико приближио, а местимце и постигао га, да не речемо понегде у форми и прстигао, колико г. Кечкић. Све његове песме чине утисак довољне искрености и уверности о оном што се пева, па понегде и приличне одушевљености и осећајности, док је у већине осталих састављача дечјих песама наобрат: извештачено, удушавано, код којих израз није дошао сам собом, да исказе нешто већ раније готово у уму и души, код којих је он дошао само за то да испуни раније већ постављене сликове, обично на крају другог и четвртог стиха.

Поред свега утиска старих мотива и познатих ствари, из свих песама не бије стара, антикварска мемла, него прилична свежина и ведрина новог даха. Она долази јачајно највише од размера и спољашње форме, која се већином повија за садржином. Сем уобичајене форме: осмосложнога стиха у строфама од по четири стиха са сликом на крају другог и четвртога стиха, која и у Змају постаје досадна, а коју су наследили и већина наших садашњих састављача дечјих песама, има у г. Кечкића и разноврсније форме која пријатније утиче на ухо, са наизменце краћим и дужим стиховима, а са сликом који се најразличније поклапа у већини краћих, једноставних песмица. Што је пак најглавније то је што све чини утисак да није нарочито удушавано, тражено, него да је само собом дошло. Додуше, нађе се понегде и погрешка противу размере и правилности слика, као и противу језика (У далеке краје био, брекчућн, вољу и т. д.), особито противу интерпункције (запете су у њега реткост), али је то ређе, а свакако ће се у другом издању и то исправити.

Песама има 30, и све су са сликама, понеке и са врло леним. Само се у пет песама пева о самим животињама (Нарушени мир, шта је то?, пасји нестануљк, маџа игра, добри пријатељи), и ово је сразмера, која се према досадашњим може допустити, док се у већини бави децом и њихном природом и родитељима. У седам се пева о самој деци и њихној нестајности и слабостима (Самовољни Ђира, лењивица мазица, несташко, јанија и манџа, враголанка Савка, тешка задаћа, игр'о бих се радо), али се све то оштро не осуђује, него благо прекорева. У седам песама се казује љубав родитеља према деци као и љубав осталих чланова породице међу собом (Добра мати, мамино тепање, баба-Ката и унука Злата, у задовољству, изненадна радост, сложна браћа, у топлој соби). Све су ведре и веселе, сем једно у којој се казује туга за изгубљеним оцем — пред албумом, једна је религиозна — анђеоска душица, и једна, само једна родољубива новог жанра — мали комтица, што је такође добро, јер су досадашње шаблонске патриотске песмице дозлогрдиле, и најзад, једна је о чувању народних обичаја — Бадње вече.

Само две као кваре гармонију: *на часу певања*, у којој се пева како се Србин родно и одрастао с песмом, а на крају се завршује немусикалношћу српске, особито својске деце, што се више види из слике него из речи, и *мала декламаторка* која се сама хвали како је добра, и уз то, на слици, у свиленој халиници као каква мала шансонеткиња.

Као што се види, има приличне разноврсности.

Много смета нашим дечјим песницима, што они често не певају оригинално, него, тако рећи, преводе са страних слика, при чем бива да тај превод није тачан, или да се у свем не поклапа са сликом, или, што јо

најчешће, да мотив не одговара нашим приликама. У г. Кечкића нема много таквих песама, и скоро све су прилагођене нашем животу, али се не подударају увек са сликама, које показују нешто и сувише страно и несписко, нпр. самовољни Ђира — Тиролац, добра мати — ошет Немица као и деца, нарушени мир — две роде у близини католичке цркве, у задовољству, баба-Ката и унука Злата, изненадна радост — отац „вандрокаш“ враћа се с пута кући која баш не изгледа тако сиромашна како се у песми каже, враголанка Савка са златним рибицама (које су то куће и у Београду које имају златне рибице?).

Не мислимо да је то г. Кечкић радио због оскудице, у мотивима, него због неразвијене сликарске и цртачке вештине у нас. Прво је требало снабдети се сликама, које је лако добавити са стране, а песма ће по том доћи. Таква је тражња, па се тако и ради. Не меирамо много књижевницима и песницима. Приватна иницијатива доста је учинила, али би и Министарство Просвете спомоћу разних задужбина могло обратити већу пажњу на сликарску и цртачку уметност ради дечје књижевности, која би се тада боље и оригиналније развијала. Дакле прво песма, па слика по њој, а не као сада — наопако.

Да завршим. Релативно узевши, књижица *Дечје Срце* од г. Бл. Кечкића добра је, боља од многих досадашњих исте врсте; она има у себи и нешто ново, модерно бар у изразу и форми. Желети је само да се г. Кечкић пусти дубље у изучавање дечје душе и у, тако рећи, нијансе њихова доста сложеног душевног живота, при чем би наишао на богат извор нових мотива, и чиме би се истакао изнад садашњих и досадашњих шаблонских дечјих песника. Тада му неће требати ни помоћ страних слика, а и у форми ће постићи потребно савршенство.

На основу свега реченог књижицу *Дечје Срце* од г. Бл. Кечкића препоручујем за поклањање о годишњим испитима ученицима и ученицама основних школа као и за набавку за ђачке и школске књижице.

Главном Просветном Савету захвалан на поверењу

19 маја 1910 год.

у Београду.

Миливоје Башић,
проф. III Б. Гимназије

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да се „Дечје срце“, од г. Благ. Нед. Кечкића, књижевника, може препоручити за поклањање ученицима основних школа о годишњим испитима и набављати за ђачке и школске књижице.

Г. Башићу одређено је на име награде за реферовање о овој књизи (30) тридесет динара.

XIV

Саслушан је писмени реферат г.г. Светислава Максимовића, проф. I београдске гимназије, и Миливоја Башића, проф. III београдске гимназије, о штампаној књизи Краљ и просјак, од М. Твена, у преводу г. Мих. М. Стевановића, учитеља из Београда.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Према акту Главног Просветног Савета од 31 марта о. г. СБр. 61 част нам је поднети овај свој реферат о књизи *Краљевик и просјак*, од

М. Твена, у преводу г. Мих. Стевановића, учитеља. Као што писац и сам види, основа је овој приповеци предање, које може бити истинито, а може то и не бити, дакле бајка. Полазећи с те тачке не сме се дирати у саму потку приповетке, као ни у главније делове њене, јер би тада пала цела концепција њена, али је приповетка, апстрахујући напред речено као и остало романтично извођење детаља, у целини занимљива и поучна. Ово последње више за одраслије него за децу.

Садржина је у овоме. Млади краљевић Едвард VII роди се у двору свога оца Хенрика VIII, кад и Тома Кант (преводио га зове Кантовић јамачно под утицајем Зечевића историје) у страћари просјака и лопова Јована Канта. Обојица су расла код својих родитеља до четрнаесте године добивајући васпитање и образовање, какво им је њихова средина давала. Ипак је Тома, поред рђава оца и бабе, имао доста добру матер, а поучавао га је на дохват и један стари свештеник из страћаре, у којој су живели многи бивши људи. У детету се, међутим, рано развила жеља да представља краља и само се тога играо с друговима. Најзад је зажелело да види својим очима правога краљевића, и једном се приљуби уз дворске вратнице да га види. Стражар га опази и немилосрдно одгурну. То спази краљевић, сажали се на њ, позове одрпанка у двор и лепо га прими. Њега толико косну жалосна судбина дечкова, да променише узајамно одело да виде како би им стајало. Најзад, краљевић се превари те у поненам оделу изиђе да протестује код стражара, што је онако немилосрдно поступио с оним дечком. Али сад долази оно на чем лежи сва тежина приповетке. Оба су детета била потпуно слична и ликом и стасом и гласом, да стражар мислећи да је то онај први одрпанко избаци једног краљевића на улицу.

Сад настаје даљи развој приповетке: страдања краљевића и слављења просјакава. Краљевић натрапа на кућу Јована Канта, који у њем види свога рођена сина, па тако и цела породица. Како је, међу тим, краљевић за се једнако тврдио да је он син краља Хенрика VIII, то је због тога оглашен за луда, исмејаван и зостављан не само од назови-оца него и од свих с којима је долазио у додир. Он одбегне од назови-оца, али буде опет ухваћен, па улази у друштво најокорелијих зликоваца и разбојника, чији живот Твен износи до ситница као М. Горки у „Бившим људима“. За тим се упознаје с једним процалим племићем, који му је прави пријатељ, од кога бива раздвојен, те настају поново страдања и патње. Пуно је све самих авантура, управо робинзонских, на које ово дело у многом подсећа. Краљевић бива ханшен, осуђиван због туђих кривица, долази у руке једнога лудог и крволочног пустивака, од кога се на чудан начин ослобађа (у приповеци је пуно случајности), и опет низ страдања, док, најзад, на сам дан крунисања новог краља (Тома Канта) не допре у Вестминстерску цркву и не подвикне: доле с лажним краљем, где најпосле, после дужег усилжавања, успе да докаже да је он прави краљ. По том долази опис његове кратке а мудре владавине, обогаћене његовим личним страдањем, али чија се мудрост највише огледа: у најњи према оним који су му некад добро учинили или с њим долазили у додир.

Шта је, међутим, за то време било с Кантом? Оставши у двору, после изласка краљевићева, он га је дуго чекао, али кад њега никако није било, он се нађе у чуду. Наличност пак његова на краљевића била је толико велика да су га сви: и слуге, и дворани, па и сам краљ Хенрик VIII, огласили за права краљевића, ма да се он томе опирао причајући све како је било. Али му то причање ништа није помогло, него га по свему сматраху за болесна, да је

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.scribd.com

померио памећу, те га почеше лечити све већим удварањем и ласкањем. Најзад просјак-краљевић мораде се утишати и измирити с новим стањем, и, кад Хенрик VIII ускоро по том премину, би проглашен и за краља. За кратко време он се привиче и већ се умео кретати и у краљевској породици и у двору, и у државним пословима, и на свечаностима, и како се још одликовао памећу, сви га заволеше. Он је учинио неколико добрих и паметних дела.

Најзад, он се толико свиче на нови живот, да су му омилели и велики ручкови и свечаности, којих је у Лондону од увек много било. Он поче да заборавља и на своју матер и сестре, па и на самог свога добротвора краљевића, кога није ни тражио. Али у походу на крунисање спази га његова мати и позна (по нарочитом покрету руку да заклони лице), па му притрча у загрљај, коју он одби. Жену одјуреше, али у њему отпоче грижа савести. Тужан и сетан ушао је у цркву, а кад се у најважнијем тренутку, кад му је требало ставити круну на главу, појавио прави краљевић, сишао је с престола, клекао преда њ и потврдио исказе његове. И ако је било посредни узрок страдања краљевићевих, ипак је он остао и даље у милости пређе краљевића, сада краља енглеског под именом „питомац краља Едварда VI,“ а и у народу је остао с кратке али мудре владавине у лепој успомени.

Ето, то је садржина целе приповетке, али, наравно, без многобројних лепих романтичних епизода, које је тако вешто умео улести Марко Твен. И ако на корицама стоји: приповетка за омладину и народ, она то није и за децу, особито за сеоску, у основним школама. Управо, у приповеци врло мало је дидактичнога, како се то код нас обично разумева. Приповетка је у самој ствари једна велика сатира енглескога друштва у XVII веку. Она је антитеза: с једне стране два дечка, с врха и са дна, као символ добра и мудрости, а с друге стране целокупно друштво: из аристократије, из грађанства и са дна, као представник заслепљености, заблуда, поварености. Младићи Тома Кант и краљевић Едвард VI у неколико представљају пре-красног Јосифа или још боље млађи нараштај, који има ући у обетовану земљу.

У приповеци се износи стара, већ склона паду Енглеска и нова, на помолу, млада Енглеска. Али та два дечка, ако су добра, она су добра више по Промислу, по срцу свом, а не што би имали да захвале неком особитом васпитању, које би имало да се развија пред читаоцима, што би могло бити од дидактичкога интереса. То, међутим, није, те у том и није тежиште ове приповетке него је оно поглавито у критици друштва онога времена. Додуше, та је сатира у тако занимљивом на и озбиљном стилу, да она свакоме и не пада у очи.

Треба само прочитати ону тачно описану дворску етикецију око облачења назови-краља и кретање око њега при разним свечаностима и т. д. Када описује постављања краљевске трпезе, он то чини речима летописчевим наравно пародирајући их, како један по један лорд улази и клећећи поставља јелно по једно јело. Нарочито се излаже осуди ондашње правосуђе: велике и тешке казне за ситне грешке, немање личне ни имовне слободе; за тим верска интолеранција (спаљивање баптиста), веровање у вештице, које су спаљивали на просту доставу и т. д. Ни црква није остала непро-критикована, и она је добила представника у чудноватом пустињнику, који је чудна мешавина од побожности, лудила и зверства и т. д.

Ето, то је право тежиште ове приповетке, те, према том, јасно је да она неће бити разумљива деци основних школа као ни много зрелијим чи-

таоцима без претходне спреме, који ће је читати више из куриозума, ради оних романтичних пустоловина.

Приповетка дакле претпоставља неко веће претходно знање од својих читалаца. Ко хоће да је разуме, мора прилично знати историју Енглеске, па у неколико и других држава тога времена; захтева и прилично културно-енциклопедијског знања (из религије, правосуђа и т. д.). Она претпоставља приличну дозу ишчитаности и критериума у публике, која уме да цени и суди компаративно. Ова књига не сме бити она, којом ће се тако рећи, започети и завршити лектира, као што је случај код сеоске деце, него напротив, књига за којом ће следовати многе друге овакве врсте. Не би ли то било наопако, кад би сеоска деца буквално схватајући добила овакве појмове о Енглеској у XVI веку, па то после пренела и на данашњу, док је међу тим Енглеска, та колевка слободе и напретка, и у ранијим временима, компаративно узевши, боље стајала од свих осталих? Тек кад се сазна, да и у другијим земљама тога времена не само није било боље него и горе, другим речима кад се изучи историја општа, биће ова књига добро дошла.

Ми смо дакле мишљења да је ова књига добра, али да због претпостављања неке извесне ерудиције није за поклањање и сеоској деци. Она је на првом месту за ученике свих средњих школа, а може се допустити и за ученике-це IV разреда градских школа, претпостављајући да ће они продужити ако не учење, а оно читање. Међутим могла би се препоручити за набавку за све школске и дечје књижнице и по селима, где би се под упутством учитељским могла читати.

Што се тиче превода, нисмо у стању ништа поздравно рећи о његовој тачности. Превод није с енглеског, него с руског, а ту се треба двоструко уверавати. Сваким се преводом губи добра четвртина дражи оригиналових, а колико ли се тек губи преводом с превода? Преводилац нам није поднео ни руски превод, да бисмо се бар о другом уверили. Читајући пак превод добива се утисак да је превод доста добар, стил је доста лак и течан, премда има неких места, која изазивају сумњу у тачност.

Него ми мислимо да у будуће, бар пред Главним Просветним Саветом треба да отпадне превод с превода и то таквих класичних језика, као што је енглески, којег има доста велики број зналаца међу интелекнцијом. То би се још могло признати за језике другога и трећега реда: шпански, португалски, скандинавске, турски и т. д.

Језик је у главном добар, али има ситнијих грешака, које ће се свакако избећи у другом издању, ако га буде било.

Главном Просветном Савету

26 маја 1910 год.

у Београду.

Захвални на поверењу:

Свет. М. Максимовић, проф.,

Миљивоје Башић,

професор III Беогр. Гимназије.

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да се Краљ и просјак, од М. Твена, у преводу г. Мих. М. Стевановића, учитеља, може препоручити за ђачке и народне књижнице и за поклоне ученицима средњих школа и ученицима и ученицама IV разреда основних градских школа.

Г.г. Максимовићу и Башићу одређено је на име награде за реферовање о овој књизи свега (40) четрдесет динара.

XV

Саслушан је писмени реферат г.г. др. Душана Рајичића, референта за основну наставу; Миливоја Башића, професора III београдске гимназије, и Петра Јосимовића, учитеља из Београда, о рукопису Упутство за предавање Српског језика у приправном разреду наших утравквистичких школа, од г. Софронија Симића, професора Женске Учитељске Школе у Крагујевцу, а затим је Савет, пошто су саслушане и усмене напомене г.г. Рајичића и Башића о овоме рукопису, одлучио: да се реферат врати г.г. референтима с молбом да се у реферату обухвате и ове усмене напомене и да се тек по томе донесе дефинитивна одлука по овоме реферату.

XVI

Саслушан је писмени реферат г.г. Љубомира Протића, управитеља Женске Учитељске Школе у Београду, и Миливоја Башића, професора III београдске гимназије, о рукопису Здравље у песмама и причама, од г. Цветка Радојичића, учитеља из Ужица.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Прочитали смо *Здравље* у песмама и причама, које за школску омладину и народ приредио Цветко Радојичић, учитељ.

Састављач вели да је ово „и по садржини и по склопу“ новина у нашој дејој књижевности, на је молио да се овај састав препоручи за поклањање ученицима основних и средњих школа о годишњем испиту и за школске књижице.

Ми смо пажљиво разгледали цео рукопис, и нашли смо:

1. да је ово доиста новина, јер се песмом и причом уче деца да чувају своје здравље;
2. да ова новина не може постићи циљ који је писац замишљао, јер се овим песмама и причама не дају *стварне* поуке, него се мање више само фразира.
3. Само на стр. 59 има чланак од стручног лица: „Да будеш здрав и млад“ (Др. Д. Поповић), али и овај је сумњиве вредности, да би се из њега могли ученици научити. Пре овог чланка има још само један „Чувајте зубе“ (стр. 40), којим се покушало да даде стварне поуке, али је израђен врло невешто.
4. Песме и приче у књизи о здрављу могу послужити више као подстицај за размишљање, или у неким случајевима, као конкретна потврда деци да ваља чувати тело и здравље, иначе да наступају рђаве последице. Само зато уносе се понеке такве ствари у читанке и списе за народ као што је лист Здравље.
5. Ну, песме и приче, народне или уметничке, ради овог циља морају бити лепе. Међутим у овом саставу готово су све, особито песме, без вредности. То је лако рећи и унапред, кад наведемо неке писце, чији су састави ушли у овај рукопис.
6. Ево тих имена: Л. П., Љ. Р. Ивковић, М. Дач., Млађинац, М. К. Николић, Ж. Васић, Максимовић, — Ђ., Вл. К., Влад. и Рад. и Др. Д. Поповић.

Највише има песама које нису потписане, нове су и њих је по свој прилици састављао сáм приређивач ове књиге, те и његово име ваља додати горњима.

7. Да су састави ових писаца без вредности, потврдиће и ови наводи:

На стр. 6 има песма *Правила за живот*:

Од пушке се клони к'о од змије
Па ни с празном шалти се није,
Је ли пуна — к'о што може бити —
Може тебе ил' другог убити.

И на таван не иди са свећом,
Не играј се с' жижицом горећом.
Када легнеш не читај спрам свеће
Када заспиш, мож' бити несреће.... итд.

На стр. 14 у песми имају и ови стихови:

Ако с' дуже теглиш у постељи,
Мекушац ћеш да постанеш вељи,
И клонућеш и духом и телом;
Немој спати на паперју белом... итд.

На стр. 17 имају стихови:

Буд' умерен, природа ти вели
Једи и пиј кол'ко она жели... итд.

На стр. 30 су стихови:

Али вина и љуте ракије
Младо дете нигда нек не пије,
Јер би крв му и онако врела,
Још већма се тада разгорела... итд.

Да не наводимо више. У рукопису смо истакли многа ружна места из ових рђавих песама.

8. Имају овде и неке лепе песме, народне и Змаја Ј. Јовановића, али које су раније ушле у читанке за основне школе, те нема смисла прештампавати их сад овде (стр. 4., 23., 27.).

9. Понеки састави противрече један другом. Тако на стр. 13 вели се:

Доста ј' спати шест до седам сати,
Старац може још један додати,
И болесник и детенце мало,

Али дуже не ваља ни мало“. А на стр. 60 у чланку са лекаревим потписом вели се: „Спавај 8 часова“. На стр. 2 каже се да је деда здрав зато што се није плашио жеге, зиме, ветра, кише, а на стр. 60 лекар у свом чланку саветује: „Чувај се назеба и промаје. Не јуначи се здрављем. Не утопљавај се много. Ноге топли, главу не завијај“.

10. И језик у књизи није добар, то се види из доста места, која смо у рукопису обележили.

Из горњих разлога ми не можемо препоручити овај спис, док се не би из основа прерадио „и по садржини и по склопу“.

Главном Просветном Савету одани

17 маја 1910 год.
у Београду.

Љуб. М. Протић
Миливоје Башић, проф. III Б. Гимн.

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да се Здравље у песмама и причама, од г. Цветка Радојичића, учитеља из Ужица, не може препоручити док се не би из основа прерадило и по садржини и по облику.

Г.г. Протићу и Башићу одређено је на име награде за реферовање о овом рукопису свега (30) тридесет динара.

XVII

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, господина Министра правде, од 20 ов. мес. ПБр. 7939, којим се спроводи Главном Просветном Савету на мишљење молба Милице Јоксимиовићке (Отроковићеве), бив. учитељице, која моли да се врати у учитељску службу.

Како Савет није нашао разлога да мења раније донету одлуку на 909 састанку од 11 маја 1905 године, то је Савет мишљења: да г-ђу Милицу Јоксимиовићку (Отроковићеву), бившу учитељицу, не треба вратити у учитељску службу.

Овим је састанак закључен.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

НАУКА И НАСТАВА

ОСНОВНЕ ЈЕДНАЧИНЕ ИЗ ТЕОРИЈЕ ПОВРШИНА

(СВРШЕТАК)

V

Површине сталне кривине.

§ 17. Површине су ове одређене односом:

$$\frac{1}{R_1 R_2} = \frac{1}{R^2} = k.$$

R је константа и она може имати ове вредности: бити стварна, бесконачна и чисто имагинерна (ri), према чему и површине имају у свима својим тачкама константну кривину позитивну, нулу или негативну.

Ако кроз једну тачку A (пол) на површини повучемо две линије: $v = const.$ геодешке влаке и $u = const.$ ортогоналне линије на првој — геодетске паралеле, дужина је две ма које тачке $B C$ на површини дата једначином:

$$ds^2 = du^2 + Gdv^2 \dots 1)$$

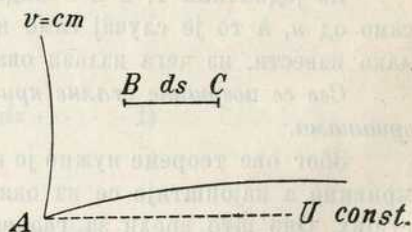
Уз ову једначину иду познати односи:

$$\lim_{u=0} \sqrt{G} = 0 \quad \lim_{u=0} \frac{d\sqrt{G}}{dv} = 1 \dots 2)$$

Кривина k је:

$$k = \frac{1}{R^2} = - \frac{1}{\sqrt{G}} \frac{d^2 \sqrt{G}}{du^2} \dots 3)$$

Из једначине 3 је:

$$\sqrt{G} = A e^{\frac{iu}{R}} + B e^{-\frac{iu}{R}} \dots I).$$

A и B су функције од v . Због 2) имамо:

$$A + B = 0 \quad A - B = \frac{R}{i} \dots 4).$$

Кад се ово смени у I имамо:

$$\sqrt{G} = R \left(\frac{e^{\frac{iu}{R}} - e^{-\frac{iu}{R}}}{2i} \right) = R \sin \frac{u}{R} \dots II).$$

Ово је за елемент лука на ма којој површини нађена количина G .

1) За површине константне позитивне кривине $R = r$ стварно

$$ds^2 = du^2 + r^2 \sin^2 \frac{u}{r} dv^2 \quad k^2 = \frac{1}{r^2} = const.$$

2) За површине кривине нула, $R = \infty$ $k = 0$

$$ds^2 = du^2 + u^2 dv^2$$

3) За површине негативне кривине константне: $R = ri$, $k = -\frac{1}{r^2}$

$$ds^2 = du^2 + \frac{r^2}{4} \left(e^{\frac{u}{2}} - e^{-\frac{u}{2}} \right) dv^2$$

Због теореме: да се све површине исте константне кривине могу једна по другој и по себи развити, може се ма која фигура по једној површини померати као и равна фигура у равни, тако да се линије из којих је склопљена фигура и њени углови кретањем не мењају. Због овога и може бити говора о геометрији на површинама сталне кривине, као што је то случај код геометрије у равни и на сфери, јер су обе површине специјални случајеви површина сталних кривина.

Из једначина 1, 2 и 3 види се да су сачиниоци од dv функције само од u , а то је случај само код ротационих површина, што се да лако извести, из чега излази ова важна теорема:

Све се површине сталне кривине дају развити по ротационим површинама.

Због ове теореме нужно је испитати најпростије површине сталне кривине а најопштије се из ових добијају разним савијањем тих простих. Оно што вреди за геометрију на најпростијим вреди за геометрију на свима осталим, које се из простих изводе.

Најпростија је површина константне позитивне кривине кугла. Ако је полупречник лоптин r , u комплемент географске ширине а v географска дужина, онда је ds

$$ds^2 = du^2 + r^2 \sin^2 \frac{u}{r} dv^2.$$

Најиростија је површина, константне кривине нула, раван и у њој је елемент ма какве криве линије у поларном координатном систему u, v .

$$ds^2 = du^2 + u^2 dv^2$$

Најиростија површина негативне константне кривине је псевдосвера, чију ћемо једначину наћи сад у следећем одељку.

VI

Псевдосвера.

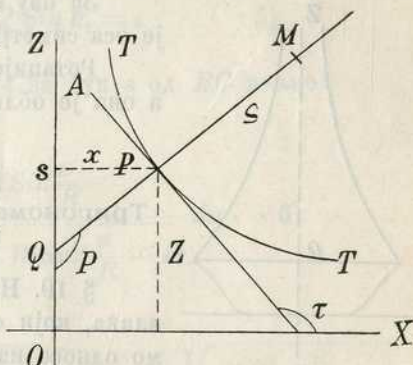
§ 18. Псевдосвера је ротациона површина која постаје обраћањем линије T око OZ -ске осе.

Ако је M центар кривине линије T за тачку P , то је један полупречник кривине $R_1 = MP = \rho$, а други је, пошто је ово ротациона површина, $R_2 = PQ$, део на нормали у тачки P , до пресека са осом ротационом. Између ових количина постоји однос:

$$PQ \cdot PM = -r^2 \dots 1)$$

Ако је AP тангента у P и τ угао нагиба те тангенте према OZ -ској осе, из слике су јасни односи:

$$Ps = x \quad PQ = \frac{x}{\sin \tau}$$

$$\frac{x}{\sin \tau} \rho = -r^2 \quad \text{или} \quad \frac{x ds}{\sin \tau d\tau} = -r^2 \dots 2).$$

Како је: $ds = \frac{dx}{\cos \tau}$ то је из 2)

$$x dx = -\frac{r^2}{2} \sin 2\tau d\tau \dots 1)$$

Интегрисањем I налази се:

$$2x^2 + C = r^2 \cos 2\tau$$

или:

$$\tan^2 \tau = \frac{1 - \cos 2\tau}{1 + \cos 2\tau} = \frac{r^2 - 2x^2 - C}{r^2 + 2x^2 + C} = \frac{dz}{dx} \dots 3$$

C је интеграциона константа. Ако се у 3) стави $r^2 - c = 2b^2$ имаћемо: за једначину линије T :

$$Z = \int \sqrt{\frac{b^2 - x^2}{x^2 + r^2 - b^2}} dx$$

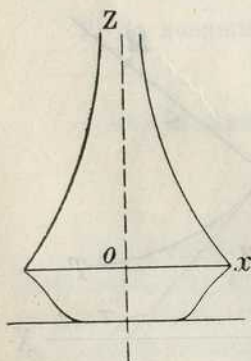
За сваку вредност b имамо по једну линију T и према томе бесконачно много ротационих површина — псевдосвера.

За случај да је $b^2 = r^2$ једначина се лако интеграла и то је најпростији случај. Кад се у последњој једначини стави $x = r \sin \varphi$ и интеграла, добијамо једначину за T у параметарском облику:

$$x = r \sin \varphi, \quad z = r \left\{ \log \operatorname{tg} \frac{\varphi}{2} + \cos \varphi \right\}$$

или:

$$Z = r \log \frac{rx}{2r^2 - x^2} + \sqrt{r^2 - x^2}$$

За ову линију је z -ска оса асимптота, x -ска је оса симетрична. У $x = r$ $z = 0$ линија има врх.

Ротацијом се ове линије добија псевдосвера и она је облика на слици.

VII

Тригонометрија на површинама сталних кривина.

§ 19. На површини повуцимо три геодешка влака, који се секу у тачкама $A B C$ и потражи-мо односе између страна и углова троугла ABC ,

као троугла који је из најпростијих линија на површини склопљен.

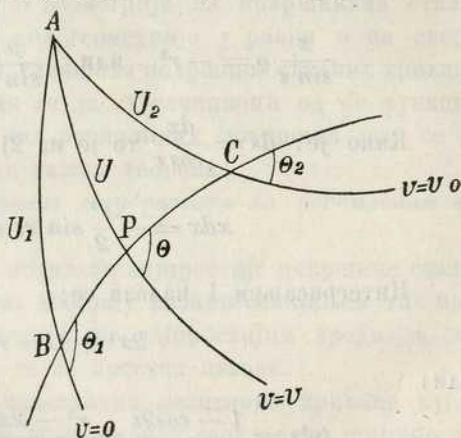
$v = \text{const}$ су геодешке линије,
 $v = 0$ одговара линија AB
 $v = v_0$ " " " AC

Кроз A као почетак повуцимо ортогоналну трајекторију $u = \text{const}$. и нека су дужине: $AB = u_1$, $AC = u_2$.

Ако је константна кривина

$\frac{1}{R^2} = k$, онда је елемент лука

ds на површини дат једначином:

$$ds^2 = du^2 + Gdv^2 = du^2 + R^2 \sin^2 \frac{u}{R} \dots 1).$$

WWW.UNILIB.RS

Ако из A повучемо влак AP , који са BC склапа угао θ , из ранијих Гаусових једначина, пошто је сад $E = 1$, имамо за угао θ једначину:

$$d\theta = - \frac{d\sqrt{G}}{du} dv \dots 2)$$

и из раније нађених једначина:

$$ty \theta = \sqrt{G} \frac{dv}{du} \dots 3).$$

Ако из 2) и 3) избацимо dv и интегришемо наћићемо:

$$\text{Sin } \theta \sqrt{G} = e = \text{константно} \dots 4)$$

Ако је θ у B и C θ , и θ_2 по 1) је:

$$R \text{Sin} \frac{u}{R} \text{Sin } \theta_1 = R \text{Sin} \frac{u_2}{R} \text{Sin } \theta_2 = e \dots 5)$$

Елиминацијом θ и dv из 1, 3, 4 за лук s од BC имамо:

$$BC = s = \int_{u_1}^{u_2} \frac{\sqrt{G}}{\sqrt{G - e^2}} du = \int_{u_1}^{u_2} \frac{R \text{Sin} \frac{u}{R}}{\sqrt{R^2 \text{Sin}^2 \frac{u}{R} - e^2}} du \dots 6)$$

$$\frac{BC}{R} = \frac{S}{R} = \text{arc Sin} \sqrt{\frac{R^2 \text{Sin}^2 \frac{u_2}{R} - e^2}{R^2 - e^2}} - \text{arc Sin} \sqrt{\frac{R^2 \text{Sin}^2 \frac{u_1}{R} - e^2}{R^2 - e^2}}$$

С погледом на 5) је:

$$\frac{BC}{R} = \frac{S}{R} = \text{arc Sin} \frac{R \text{Sin} \frac{u_2}{R} \text{Cos } \theta_2}{\sqrt{R^2 - e^2}} - \text{arc Sin} \frac{R \text{Sin} \frac{u_1}{R} \text{Cos } \theta_1}{\sqrt{R^2 - e^2}} \dots 7)$$

Ставимо овде:

$$\text{Sin } \varphi = \frac{R \text{Sin} \frac{u_2}{R} \text{Cos } \theta_2}{\sqrt{R^2 - e^2}} \quad \text{Sin } \psi = \frac{R \text{Sin} \frac{u_1}{R} \text{Cos } \theta_1}{\sqrt{R^2 - e^2}} \dots 8)$$

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

То је онда одавде и из 5 :

$$\cos \varphi = \frac{R \cos \frac{u_2}{R}}{\sqrt{R^2 - e^2}} \quad \cos \psi = \frac{R \cos \frac{u_1}{R}}{\sqrt{R^2 - e^2}} \quad \dots 9)$$

Кад се ово смени у 7) имаћемо :

$$\frac{S}{R} = \varphi - \psi \quad \dots 10)$$

Ако се нађе $\cos S/R$ и $\sin S/R$ из 10, 8 и 9 имаћемо :

$$\cos \frac{S}{R} = \frac{R^2 \cos \frac{u_1}{R} \cos \frac{u_2}{R} + R^2 \sin \frac{u_1}{R} \sin \frac{u_2}{R} \cos \theta_1 \cos \theta_2}{R^2 - e^2}$$

$$\sin \frac{S}{R} = \frac{R^2 \cos \frac{u_1}{R} \sin \frac{u_2}{R} \cos \theta_2 - R^2 \sin \frac{u_1}{R} \cos \frac{u_2}{R} \cos \theta_1}{R^2 - e^2}$$

Из ових се једначина, множењем прве са $\cos \frac{u_2}{R}$, друге са $\sin \frac{u_2}{R} \cos \theta_2$, прве са $\sin \frac{u_2}{R} \cos \theta_2$ и друге са $\cos \frac{u_2}{R}$ и сабирањем, добијају односи :

$$\cos \frac{u_1}{R} = \cos \frac{u_2}{R} \cos \frac{S}{R} + \sin \frac{u_2}{R} \sin \frac{S}{R} \cos \theta_2$$

$$\sin \frac{u_1}{R} \cos \theta_1 = \sin \frac{u_2}{R} \cos \frac{S}{R} \cos \theta_2 - \cos \frac{u_2}{R} \sin \frac{S}{R}$$

Ако стране геодешког троугла означимо са a, b, c , углове са α, β, γ ($u_1 = c, u_2 = b, BC = S = a, \theta_1 = \pi - \beta, \theta_2 = \gamma$) из горњих израза добијамо ове основне формуле за тригонометрију на површинама сталне кривине :

$$\sin \frac{c}{R} \sin \beta = \sin \frac{b}{R} \sin \gamma \quad (\text{синусно правило})$$

$$11) \cos \frac{c}{R} = \cos \frac{a}{R} \cos \frac{b}{R} + \sin \frac{a}{R} \sin \frac{b}{R} \cos \gamma \quad (\text{козинусно правило})$$

$$\sin \frac{c}{R} \cos \beta = \sin \frac{a}{R} \cos \frac{b}{R} - \cos \frac{a}{R} \sin \frac{b}{R} \cos \gamma$$

1) За површине константне кривине позитивне R је стално и стварно. Ако је R полупречник сфере онда су 11 формуле за сферни троугао.

2) На површинама сталне негативне кривине (псевдосферу) $R = ri$

$i = \sqrt{-1}$, r је константа стална, због односа:

$$\text{Sin } \frac{x}{ri} = \frac{e^{\frac{x}{2}} - e^{-\frac{x}{2}}}{2} = \text{Sh } \frac{x}{2} \quad (\text{хиперболни синус})$$

$$\text{Cos } \frac{x}{ri} = \frac{e^{\frac{x}{2}} + e^{-\frac{x}{2}}}{2} = \text{Ch } \frac{x}{2} \quad (\text{хипербоолни косинус})$$

изрази 11 добијају такође стварне вредности.

3) На површинама сталне кривине нула $R = \infty$ ваља наћи границе горњих израза, и тако се добијају обичне формуле равне тригонометрије. На пр. из прве једначине под 11 је

$$\frac{\text{Sin } \beta}{\text{Sin } \gamma} = \lim_{R \rightarrow \infty} \frac{\text{Sin } \frac{b}{R}}{\text{Sin } \frac{c}{R}} = \frac{b}{c} \frac{\text{Cos } \frac{b}{R}}{\text{Cos } \frac{c}{R}} = \frac{b}{c} \frac{(1 + o)}{(1 + o)} = \frac{b}{c}$$

VIII

Збир углова у једноме троуглу из геодешких влакова.

§ 20. Слично формули 11 за страну C налазимо однос за страну a , и он је дат једначином:

$$\text{Cos } \frac{a}{R} = \text{Cos } \frac{b}{R} \text{Cos } \frac{c}{R} + \text{Sin } \frac{b}{R} \text{Sin } \frac{c}{R} \text{Cos } \alpha \dots 1)$$

Кко у овој једначини, као у сверној тригонометрији, сменимо углове са странама, долази се до односа:

$$\text{Cos } \alpha = - \text{Cos } \beta \text{Cos } \gamma + \text{Sin } \beta \text{Sin } \gamma \text{Cos } \frac{a}{R}$$

или:

$$\text{Cos } (\pi - \alpha) = \text{Cos } \beta \text{Cos } \gamma - \text{Sin } \beta \text{Sin } \gamma \text{Cos } \frac{a}{R} \dots 2)$$

1) За $R = \infty$, а то је за раван и површине кривине нула,

$$\text{Cos } (\pi - \alpha) = \text{Cos } (\beta + \gamma) \quad \text{или}$$

$$\pi = \alpha + \beta + \gamma \dots 1)$$

2) За куглу и површине позитивне константне кривине R је стварно, и како је у 2) $\text{Cos } a/R < 1$, из 2) је:

$$\cos(\pi - \alpha) > \cos(\beta + \gamma)$$

или;

$$\pi < \alpha + \beta + \gamma \dots \text{II}$$

3) За псевдосферу и површине негативне сталне кривине R је имагинарно и једнако ri ; $\cos \frac{a}{ri} > 1$ и из 2 је:

$$\cos(\pi - \alpha) < \cos(\beta + \gamma)$$

или:

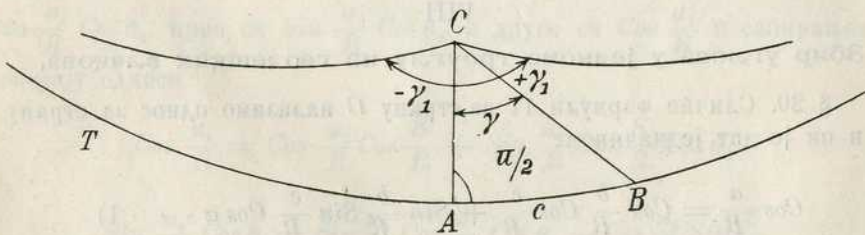
$$\pi > \alpha + \beta + \gamma \dots \text{III}$$

IX

Паралелне линије и Не-Евклидова геометрија.

§ 21. Да би нашли паралелне линије посматраћемо геодешке влаке на површинама у тачкама, што леже у бесконачности.

Нека је C тачка на површини сталне кривине ван геодешког влака T

Из једначине:

$$\cos \frac{a}{R} = \cos \frac{b}{R} \cos \frac{c}{R} + \sin \frac{c}{R} \sin \frac{b}{R} \cos \alpha \dots 1)$$

јасно је: да угао α према CB може бити и прав, да геодешки влак из C , CA , може управан бити на T . Ако је B произвољна тачка на T , то је из једначине:

$$\sin \frac{a}{R} \cos \gamma = \sin \frac{b}{R} \cos \frac{c}{R} - \cos \frac{b}{R} \sin \frac{c}{R} \cos \alpha$$

$$\text{за } \alpha = \pi/2$$

$$\text{деобом са } \sin \frac{a}{R} \sin \gamma = \sin \frac{c}{R} \sin \alpha \quad \text{за } \alpha = \pi/2.$$

$$\text{та } \frac{c}{R} = \text{та } \gamma \sin \frac{b}{R} \dots \text{I)}$$

На псевдосвери је $R = ri$ и из I је:

$$\frac{e^{\frac{c}{r}} - e^{-\frac{c}{r}}}{e^{\frac{c}{r}} + e^{-\frac{c}{r}}} = \frac{e^{\frac{b}{r}} - e^{-\frac{b}{r}}}{2} \operatorname{tg} \gamma \quad \cdot \cdot \text{ II)}$$

B може ићи у ∞ за $C = \pm \infty$ и из II за те вредности C имамо ове углове за γ :

$$\operatorname{Cotg} \gamma/2 = \pm e^{b/r} \quad \cdot \cdot \text{ III)}$$

за γ имамо две вредности γ , и $2\pi - \gamma = (-\gamma)$

Из овога излази: да се из једне тачке C могу повући две паралелне према геодешком влаку T . Ако се угао γ , назове углом паралелизма, из III је јасно, да његова вредност зависи од b и r , поглавито од остојања $CA = b$. Што је b мање то је угао γ близу $\pi/2$; за $b = 0$, а то је кад је тачка C близу T , угао је $\pi/2$, и обе паралелне прелазе у једну.

За раван и површине кривине нула из једне се тачке може само једна паралелна повући према једној правој линији. То даје и III за $\gamma = \pi/2$ кад је $r = \infty$.

На површинама сталне позитивне кривине из једне се тачке ван влака геодешког не може повући ни једна паралелна.

Из једначине II) за R стварно имамо:

$$\frac{e^{\frac{ic}{r}} - e^{-\frac{ic}{r}}}{e^{\frac{ic}{r}} + e^{-\frac{ic}{r}}} = \frac{e^{\frac{ib}{r}} - e^{-\frac{ib}{r}}}{2} \operatorname{tg} \gamma \quad \cdot \cdot \text{ IV)}$$

Одавде је за $C = \infty$ γ имагинерно.

Гаус, Волгај и Лобачевски су још показали, ако се ослободимо постулата XII Евклидовога, и за праву се линију узму геодешки влаци, онда имамо три система геометрије, као што се из изложеног види. Ове се разне геометрије поклањају са геометријама сталне кривине. Која од ових за наш простор вреди искуство треба да одлучи. За обичне дистанце вреди геометрија кугле; ако се дистанце повећају геометрија псевдосвере ће бити иста са геометријом кугле. Шварцшилд је показао: да се у место равни Евклидове може узети псевдосвера и онда ће формуле тригонометријске бити исте само у случају, кад је $R = ir$, а r веће од 4 милиона полупречника земљине путање, или се за обичну сверу узме површина сталне кривине од 100 милиона пречника земљине путање.

Заједничко школовање мушке и женске деце у Северној Америци и у Баденској.

(СВРШЕТАК)

II. Заједничка настава у баденским средњим школама.

На 24. годишњем скупу Баденскога Филолошког Друштва (Badischer Philologenverein), 4. јуна 1909. године у Констанцу, расправљано је између осталог и питање о пуштању женске деце у мушке средње школе, и то на основи анкете, која је на предлог проф. др. Фр. Баумгартена из Фрајбурга у Бр. извршена у свима баденским средњим школама за мушку и женску децу. Ова је анкета учинила, те је у неколиким педагошким часописима и другим листовима узето у претрес питање о заједничком школовању мушке и женске деце у средњим школама, у Баденској и уопште, чим је објављен рад зборски на том питању¹. Неки немачки дневни листови донели су, да баденска искуства нису била повољна и да заједничка настава ту није имала успеха. Како баденски филолози располажу у Немачкој најпростиранјим искуством у овој ствари а како опет до сада познате оцене, службене као и приватне, гласе кроз повољно, — то је дало повода Павлу Циртману, професору велике реалке у Штегацу код Берлина, да у угледном часопису „Frauenbildung“², који под уредништвом проф. др. Ј. Вихграма заступа интересе женске наставе, објави чланак: „Die

¹ Süddeutsche Schulblätter, XXVI, бр. 6 и 7, стр. 218; и у „Die Frau“, авг. 1909. (са приказом Јелене Ланге) и у „Die höhere Mädchenschule“, септ. 1909.

² Frauenbildung, Zeitschrift für die gesamten Interessen des weiblichen Unterrichtswesens, herausg. v. Prof. Dr. J. Wuchgram, год. IX, 1910, св. 3, стр. 129—144. — Писац је о заједничкој настави расправљао у истом часопису за 1909. годину, VIII, стр. 474 и даље.

Чланак је уредништво пропратило дужом напоменом, у којој се износи ово. Спор око коедукције постао је на жалост врло жив због неспоразума између југозапада и севера у Немачкој. У Баденској поступку филолога као основа је жеља, да се на основи уопште добрих искустава заједничко васпитање не истакне као општи принцип; уверење је, да коедукција као „пуштање женских у мушке школе“ мора задржати карактер помоћи у невољи и да уопште мора бити настава за женску децу у нарочитим женским школама. У том уверењу сусрећу се баденски филолози не само са својом највишом школском влашћу већ и са скоро свима северонемачким стручњацима, људима као и женама. Ну них су у борби противу општега и принципног увођења заједничкога васпитања потпомогли поједини политички листови, који су уопште противу пуштања женске деце у мушке школе. Ова саопштења врло су мучно утицала у Северној Немачкој, нарочито у Пруској, на многобројне кругове који се брзо увећавају а који су мислили, да је преко потребно увођење ограничене коедукције по баденском угледу. У овим круговима влада стално уверење, да се

badischen Oberlehrer und der gemeinsame Unterricht“. У својој расправи проф. Циртман обазире се како на поменути извештај о раду баденскога филолошког скупа тако и на један чланак проф. др. Баумгартна у „Münc. N. Nachrichten“ (1908, бр. 327).

Сад да пређемо на излагања проф. Циртмана.

Повод раду баденских филолога треба тражити у објави баденскога великог школског савета, који се врло повољно изражава о досадашњим искуствима и то на основи извештаја надлежних директора. Питања су била упућена не само мушким школама, којих је 65, већ и у десет виших женских школа. На првом месту могу наставници женских школа имати интереса, да се заједничка настава шири, јер им она по неки пут одузима најбоље ученице и смета развијању женске школе. Сем тога искуства о заједничкој настави никако немају везе са женским школама, и оне пре свега нису могле уопште ни одговорити на првих седам питања¹, док су се с друге стране на последње питање² могли очекивати потпуно одређени одговори. У истини је дакле била јака методска погрешка питати и женске школе, које у ствари немају ничега што се тиче заједничкога васпитања. Тако исто ваљало је изоставити седам мушких школа, у које не иду и женска деца, јер и њихови наставници немају искуства у том питању на могу унапред бити противу саме ствари. Према свему овом није се могао очекивати сасвим објективан суд, премда је имало и потпуно непартајичних извештаја.

ова уредба мора завести и у Пруској, ако се неће да се сваке године стотине даровитих девојака искључе из приправне спреме за позиве или да се оне већ у 13. години отргну из родитељске куће и шаљу у велике градове. А њиховим корисним тежњама истичу се насупрот погрешни извештаји о баденским искуствима. У Баденској се боре противу оште коедукације, а новине се користе баденским борбеним средством, да спрече — не ошту коедукацију — већ увођење ограничене коедукације у Пруској. Тако је баденска аргументација добила излагање, на које свакојачко нису мислили њени творци. — Овај часопис (Frauenbildung) није до сада избегавао расправљање овога можда најважнијега питања најближе будућности, па ће то и даље чинити, због чега и доноси чланак Циртманов, у ком је реч о једној доброј и, како показују прилике, неизбежној ствари, а без икаквих личних обзира.

¹ Ова питања тичу се: 1) статистике, 2) разлога за пуштање женске деце у мушке школе, 3) оцене успеха, 4) обрађивања наставног градива и одржавања наставне сврхе, 5) радне подобности женске деце, 6) уређења наставе ручног рада и телесног вежбања, 7) дружења оба пола и узајамног моралног утицаја.

² Оно је гласило: а) Како колегија уопште мисли о пуштању женске деце у мушке школе? б) Како о питању о употребљавању женских (академски образованих) наставничких снага у мушким школама са јако измешаним ученицима? с) Какве се мере препоручују евентуелно поред или место (макар и ограничене) заједничкога васпитања у интересу женске деце?

Да прегледамо што је главно из извештаја.

I. Навешћемо неке, додуше недовољне бројеве.

1. У мушким школама било је:

	женских	мушких	свега	% женских
1. децембра 1907.	1389	16490	17879	7,77
1. децембра 1908.	1462	16756	18218	8
више апсолутно	73	266	339	
више у %	5,25	1,61	1,9	

То значи дакле, да је прираштаја женске деце у мушким школама, који се може у Баденској констатовати од 1893/94 године, било и у последњој години, и ако он није више тако велики¹.

1. децем.	Б р о ј			женске деце %	Апсолутни прираштај			Прираштај у проценти		
	женске деце	мушке деце	м. и ж. деце		женске деце	мушке деце	м. и ж. деце	женске деце %	мушке деце %	м. и ж. деце %
1900	469	13402	13871	3,38	111	743	854	23,67	5,54	6,16
1901	580	14145	14725	3,95	68	737	805	11,73	5,21	5,47
1902	648	14882	15530	4,17	55	492	547	8,49	3,31	3,52
1903	708	15374	16077	4,37	197	620	817	28,02	4,03	5,08
1904	900	15994	16894	5,33	156	391	547	17,34	2,44	3,24
1905	1056	16385	17441	6,05	147	48	195	13,92	0,29	1,12
1906	1203	16433	17636	6,82	186	57	243	15,46	0,35	1,38
1907	1389	16490	17879	7,77	73	266	339	5,25	1,61	1,90
1908	1462	16756	18218	8,00						

То значи дакле: од 1900. до 1908. порастао је број женске деце од 469 на 1462 или за 212%, број мушкараца за 3354 или 24, 51%, целокупан број ученика и ученица за 4347 или 31,5%.

2. Поред 1462 женски детета, која иду у мушке школе, има их 4092 у вишим женским или девојачким школама, т. ј. „од све женске деце, која иду у вишу државну или градску школу², било је 26,5% у мушким школама“: дакле више од једне четвртине све женске деце што иду у школу у Баденској учи се заједно са мушком децом.

3. „Женска деца су по разредима овако раздељена: у сексти (I разред) 339, у квинти (II) 317, у кварта (III) 256, у нижој терцији

¹ Апсолутни и релативни прираштај ученица у баденским мушким средњим школама од 1900. види се из ове таблице:

² Приватне више женске школе не спомињу се, а морао би се обухватити и њихових ученица.

(IV) 210, у вишој терцији (V) 154, у нижој секунди (VI) 95, у вишој секунди (VII) 31, у нижој прими (VIII) 32 и у вишој прими (IX) 28. Пада у очи брзо смањивање бројева почевши од ниже терције, што показује, да многа женска деца, која иду у реалке, остављају ове школе, чим пређу године узраста обавезне за школовање; још јасније види се ово, кад се узму у обзир само шесторазредне школе, где је од сексе до ниже секунде 277, 261, 201, 168, 123, 67 женске деце“.

На жалост, овде нема бројева за мушку децу, тако да није могућно упоређивање. Треба напоменути ово. Од 1389 женске деце у 1907. год. 1000 је ишло у реалке и грађанске школе, а 1908. године 1050 од 1462. То значи, да две трећине од њих иду у оне школе, у којима мушкарци остају до VII разреда (више секунде), да би добили право на једно-годишњи рок у војсци, а девојкама то није потребно. Није дакле чудо, што до ниже секунде отпадне сразмерно више женске деце но мушке.

А сасвим је другојачији однос између мушке и женске деце, кад се у обзир узму само потпуне школе. Ако се утврди колико је женскиња скупа у сваком разреду потпуних школа, добијају се бројеви означени у доле наведеној табlici. Они би се морали упоредити са таквим бројевима дечака, али статистика је и овде недовољна. Ради упоређења стајали су на расположењу само бројеви велике реалке у Хајделбергу, који се у табlici додају ради упоређења:

РАЗРЕД	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Однос бројева	
										I и IX	V и IX
Женска деца у потпуним школама у Баденској (1. деп. 08)	62	56	55	42	31	28	31	32	28	62 : 28	31 : 28
Мушкарци у великој реалци у Хајделбергу											
1905/6	88	97	74	87	49	45	39	27	16	88 : 16	49 : 16
1906/7	103	81	86	66	66	47	23	31	26	103 : 26	66 : 26
1907/8	90	85	77	66	58	60	32	14	30	90 : 30	58 : 30
1908/9	111	85	76	14	55	45	44	27	13	111 : 13	55 : 13
Просечно мушкараца	96	87	78	73	57	50	49	25	21	96 : 21	57 : 21

Дакле број женске деце од I па до IX разреда спада од 62 на 28, тј. на нешто мање од половине, а просечни број мушкараца на знатно мање од четвртине. Број женске деце у потпуним школама опада дакле мало мање но број мушкараца у хајделбершкој великој реалци. А још јаче пада у очи однос, кад се упореде бројеви од V до IX раз-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

реда: број женске деце остаје скоро сталан, а просечни број мушкараца опада скоро на трећину. Код женске деце опадање је од 31 на 28 а код мушкараца од 57 на 21. Ово као да показује да женска деца сталније прелазе тј. да су уопште боље ученице. Може се рећи, да је бројни материјал сувише мали, и то је тако; али ово су једини бројеви до којих се могло доћи.

4. Горња таблица показује, да је у појединим разредима број женске деце у потпуним школама у целој земљи знатно мањи него број мушкараца у једној јединој већој школи (изузимајући два најстарија разреда); ово нарочито важи за више разреде (IV до IX). Број женске деце у правим вишим школама је дакле скоро десет година остао сразмерно врло мали.

Ако би из ових бројева ваљало извести закључак, он може бити само тај, да се за ово мало женске деце не могу оснивати нарочита одељења (Studienanstalten) у вишим женским школама или нарочите потпуне школе. Па ипак баденски филолози веле у својој резолуцији, „да више женске школе добију подесно проширење“, а свих десет виших женских школа „захтевају даље преуређење и даље проширење више женске школе и њеног наставног плана“ (а једна врста таквога проширења мораће наравно бити т. зв. Studienanstalt“).

И даље: кад је у Баденској, где се женска деца тако либерално пуштају у мушке школе, број женске деце у потпуним школама остао тако мали, може се с основном очекивати, да би тако било и у осталој Немачкој, кад би им се отвориле мушке школе, дакле навале не би било. Према овоме, за више школовање женске младежи, поред нарочитих школа (Studienanstalten), које су потпуно на свом месту у великим градовима, потребно је још једно средство, и то баш пуштање женске деце у више школе за мушку децу. Тада се заједничка настава у мањим градовима неће дуже означавати као помоћ у невољи већ као неизбежно и незаменљиво уређење, али којим ће се свакојако користити само најобдаренија женска деца, тј. таква, коју школа мора највише желети и чије се образовање најбоље награђује.

II. Сад да изнесемо најважније о искуствима са заједничком наставом из извештаја заједно са речима референата и са закључцима проф. др. Баумгартна.

1. О обдарености. Референт за вишу наставу вели: У одговарању на ово питање „неколико пута се наглашава то, да је већина женске деце, која се сад налазе у мушким школама, пробрана и понајвише су из социјално виших слојева но већина мушкараца у истом разреду. Овим се објашњава то, што су женска деца показала у појединим предметима бољи успех но мушкарци, а што се и иначе спомиње без навођења узрока. У великој већини одговора не признаје се одлучна разлика у обдарености и објашњава се, да се онде

где се може опазити различност у подобностима за поједине предмете код женске деце, то може наћи у истој мери и код мушкараца. А у неколиким случајима јасно се исказује, да се према досадашњим искуствима не може утврдити разлика у обдарености и интересовању мушке и женске деце“.

За реалке и грађанске школе вели се: „Подобност и интересовање за наставу исти су код женске и мушке деце, али се и наводи, да су женска деца мање обдарена него мушкарци. Једна школа напротив нема толико необдарених девојчица колико мушкараца. Марљивост код женске деце нарочито се истиче. Где се у појединим предметима показала нека различност у обдарености — од прилике код половине реалака —, женска су деца боље подобна за језике и историске предмете а мање за математичко-природњачке предмете него мушкарци“.

Пада у очи, да референат за више школе чак и не напомиње мање успехе женске деце из математике а да од прилике половина реалака то наводи. Овим се можда исказује оно што смо већ напоменули. Женска деца, која иду у потпуну школу, знају уопште од самога почетка, да морају нешто учинити, нарочито у вишим разредима: с тога желе да добровољно постигну ону исту сврху, којој многи мушкарци теже само под притиском права што их тиме стичу. Радна енергија код женске деце биће дакле у потпуним школама много већа него код мушкараца. Другачије је у реалкама. Многа женска деца иду у њих само с тога, да у опште иду у школу; не желе да стеку никаквих права, она им не требају за живот као мушкарцима и с тога врло често излазе из школе од 14 година или на скоро после тога. Није дакле чудо, што је у реалкама радна интесивност код женске деце мања но код мушкараца. Тако се од чести објашњава, што је извештај о реалкама мање повољан. А што се ова диференција понајпре показује код математике, не треба се ни томе чудити, јер ће једној обичној девојчици књижевне ствари бити занимљивије — у њима је више људскога живота — него математика и природне науке.

Резултат је дакле за потпуне школе сасвим повољан а за друге претежно повољан. Професор Баумгартен истиче томе насупрот, да „само четири школе женској деци признају неку превагу у немачком изразу“. Али како други референат утврђује, да су од прилике у половини реалака женска деца боље обдарена за језике и историске предмете, а реалака има 26, овај навод показује се као врло једностран. Даље је професору Баумгартну значајно, „што 18 школа сложено потврђују јасну инфериорност женске деце с обзиром на математику и природне науке“. Али је сумњиво, да ли то означава разлику у обдарености или је последица мање радне енергије код женске деце у шесторазредним школама или другачије приправне спреме женске деце.

Господа су сама утврдила, да су женска деца „приправну спрему добила већином у вишим девојачким школама (у чијем је наставном плану много мање математике и природних наука), а поред тога су често добила приватну наставу и то нарочито из математичко-природњачких предмета“. Зашто се превиђају консеквенце овога од чести недовољнога а од чести неправилнога приправног школовања?

Шта се хоће више, него да женска уопште исто онако раде као и мушка? Да ли је когод очекивао, да она буду подобнија? Нарочито за потпуне школе, које траже тежи рад, вреди оно што вели Јелена Ланге, „да се у 34 потпуне школе нигде не констатује изостајање женске деце иза мушкараца. Где се показала каква разлика, она у овим школама иде шта више само у корист женске деце“.

2. Као што подобност мушке и женске деце није врло различна, и наставна сврха може се исто тако добро постићи у заједничким школама као и у одвојеним, а тако и извештај гласи: „На саму наставну сврху нема утицаја, а морају се према месту и личности предузети модификације у већем или мањем обиму“ (то је уосталом случај и код школа са само мушком децом); за реалке се вели: „Женска деца немају утицаја на наставну сврху и она се само мало модификује. У једном се заводу додуше ниво спушта“.

О модификацији у наставном градиву мисли професор Баумгартен врло обазриво: „У целини се добија утисак, да су заиста потребне модификације свакојако и могућне“, „да се дакле са ове стране на крају крајева коедукација не може нападати“. За потпуне заводе о том се вели: „Већина наставника изјашњава се у том смислу, да заједница мушке и женске деце тражи нека ограничења, која се каткад осећају као сметња, а други изјављују, да ни на који начин не треба имати нарочита обзира. Одговори се овде веома разилазе, нарочито се из већих градова туже на мучно ограничење, јер многа поједина питања и понеки одељци, о којима се у одвојеним разредима без омишљања може говорити, морају се због тога што су женска деца поред мушкараца просто прескочити а по неко наставно средство мора остати неупотребљиво“. Нешто повољније вели се за реалке и грађанске школе: „Ограничење наставног градива било је потребно у округло $\frac{1}{3}$ школа, поглавито из биологије, где при претресању појединих питања бива нека уздржљивост. При примени уметничкога очигледног градива обазриво се прави избор. Ипак границе онога што је допуштено могу се померати према разреду и наставнику. Можда се сме тврдити, да се и у мешовитим школама може расправљати оно, о чем се може говорити у мушким школама у истим разредима“.

3. О оптерећењу женске деце наставом и о утицају телесних процеса на успех из потпуних су школа извештаји нешто

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

повољнији но из реалака. О овим се вели: „И ако већина школа (17 од 29) не може утврдити преоптерећеност женске деце, ипак је мањина, која то констатује нарочито у времену телеснога развијања, тако знатна, да ова мањина заслужје велику пажњу, јер није искључено, а у једном случају се и изречно тврди, да нека женска деца због ове преоптерећености пре времена остављају мушку школу“. И „уопште као да се нигде нема редовно обзира на преоптерећеност у времену периодске слабости. Поједини наставници поступају нешто штедљивије са таквим девојкама. Нигде се не вели, да има сметња у настави због чешћег „изостајања“ женске деце из овога разлога. Па како женска деца не изостају, како њихов успех није мањи, како даље никако није поуздано већ само „није искључено“, да девојчице због оптерећености пре времена излазе из школе, — што се свакојако дешава и без преоптерећености — мора се човек запитати, како је онда утврђена преоптерећеност. Кад ње има у шесторазредним школама, где су захтеви ипак већином нешто мањи, где девојчице према бројевима много лакше напуштају школу пре времена, она би морала још пре наступити у потпуним школама: али овде је противно томе. „Преоптерећеност женске деце због њихова учешћа у настави“, вели се овде, „опажена је негде и негде али са друге стране стварно опажена преоптерећеност женске деце приписује се не њихову бављењу у мушкој школи већ телесној слабости женске деце¹. Нигде се није нашло да је потребно нарочито се обазирати на женску децу, особито при периодској слабости девојачкој, а у оним случајима, кад су женска деца издала или су морала дуже време изостајати од школе или су морала и разред поновити, назначавача се да мушка школа није имала у овом учешћа. При том ваља напоменути да у неким школама женској деци није допуштено остати две године у истом разреду“. То је зацело неочекивано повољан резултат. И рећи ће се: Кад у потпуним школама, где женска деца ни издалека тако често не остављају школу пре времена, не наступа преоптерећеност, онда неће ни у 12 реалака моћи бити тако зло. Сем тога овде није реч о каквој општој појави, већ, као што вели и проф. Баумгартен, о појединој, свакојако као и у потпуним школама, о слабуњавај деци.

4. Врло су занимљиви, и ако не подједнаки, одговори на питање о међусобном интелектуалном и моралном утицају мушких и женских. За потпуне школе вели се: „Да код мушкараца због присутности женске деце расте марљивост и озбиљност и да се може говорити о оживљавању наставе, пориче се у већини одговора².

¹ Требало је свакојако рећи „те женске деце“; јер по смислу овога места није се свакојако могло мислити на женски пол.

² Врло је дело опажавње, које се усталом слаже са искуствима појединих американских школских људи, „да упућивање на боље успехе женске деце чини мушкарце још индолентнијим“. А Јелена Ланге мисли, „да су мушкарци гледали да привидно добију триумф мушке надмоћности показујући plus у лености“.

Овај резултат је врло једностран: кад женске имају просечно боља сведочанства и правилније напредују, кад су оне дакле „ђаци“ какви се желе, онда мора и ниво целог разреда свакојако бити виши него без женске деце. Али сем тога „су у појединим колегијама погледи на ово питање подељени, из 6 од 34 школе дошло је мишљење, да се фактички може опазити повољан утицај женских, а из једне школе уверавање, да би жалили, кад им не би више било две ученице деветога разреда“. А много је повољнији извештај из реалака. „Од прилике у половини школа присуство женских утиче подстицајући на мушкарце, особито вредноћом и љубављу према раду, и ако се овај утицај не одржава увек до најстаријих разреда. Може се потврдити оживљавање наставе због живог учествовања женских, што изазива такмичење код мушкараца, а овим се подиже и ниво разреда“.

О моралном утицају из виших школа веле: „Што се тиче дружења... и његова тона у већини школа није било никаквих неповољних опажања... Насупрот извештајима, који заступају повољан утицај женских на мушкарце, има исто толико других, који присуство женских... представљају као сасвим без утицаја на понашање мушкараца“. А из реалака: „У многим школама опажа се добар утицај на мушкарце. Тон мушкараца постаје финији, они постају учтивiji и мање груби но иначе. Па у већини школа нису учињена ни неповољна ни повољна опажања што се тиче тона, који влада у разреду“¹.

Ако покушамо од прилике скупити све заједно, може се рећи: не баш половина свих школа потврђује претежно повољан утицај (у вредноћи и понашању), или много више него половина свих школа не потврђује никакав неповољан утицај (у вредноћи или понашању). Неразумљиво је дакле, како се може тврдити, „да се тако рећи, никако не да опазити макакав повољан утицај мушких и женских једних на друге.“

Да укупно изложимо резултате². Анкета је утврдила:

¹ Занимљиво је још, што у реалкама „као се овде онде показује склоност ка вођењу љубави, ипак већином само код оних ученика, који су из чисто мушке школе дошли у неки виши разред. При овом треба напоменути, да су у једном граду престала та ранија вођења љубави између реалке и девојачке школе, од како женске иду у реалку. Слично овоме опажено је и у потпуним школама, из којих додуше извештавају и то, „да су женске често примале врло некорисне манире мушкараца“. Реалке напротив мисле: „Мушкарачко понашање показује се само сасвим ретко, понашање женских свакојако постаје нешто одређеније, што је зацело последица строгог реда у мушкој школи; оне постају уздржљивије у исказивању радости и бола“. У главном је дакле и овде претежније оно што је повољно.

² Скупу предложена одлука на основи изнесених мишљења, која треба „да представљају опште расположење свих наставника баденских средњих школа“, гласи: „Могућност дата од 1901 године женској деци да посећују мушке средње школе до сада није као последицу имала додуше никаквих озбиљних тешкоћа у васпитном

I. О броју женских у мушким школама:

1. Има 1462 женске а 16756 мушкараца, а то је 8% женских.

Број женских порастао је апсолутно и релативно у последњим годинама.

2. Од све женске деце која иду у више (средње) школе 26, 5% је у мушким школама.

3. У шесторазредним школама као да више женских но мушкараца пре времена остављају школу, у потпуним је школама обрнут однос.

4. Број женских у мушким школама тако је мали, да се из тога не може констатовати ни потреба за отварањем других виших женских школа (höhere Mädchenschulen) ни нарочитих женских средњих школа (Studienanstalten) као ни потреба за проширењем више женске школе.

II. О искуствима у заједничкој настави:

1. Успех женских уопште је једнак са успехом мушкараца.

2. Можда потребне модификације наставног градива лако су могуће а „све школе потврђују, да се наставна сврха лако може постићи и са женским“.

3. Преоптерећеност женске деце није важна.

4. Неповољан утицај мушких и женских једних на друге није се могло опазити, често напротив повољан.

Укратко: „заједничка настава није у васпитном погледу имала као последицу никаквих озбиљних тешкоћа“. Отуда — тако се закључује — извештај главног школског савета мало је и сувише ружичаст, али иначе противу ствари се не може ништа навести? О не, тако се у Баденској не закључује, тамо имају своју логику и она вели: отуда — тј. што нема ничег неповољног — велика већина баденских професора — није пријатељ заједничкој настави! То је „објективно-статистичка“ логика „велике већине баденских професора!“ Па шта они разумеју под субјективно-статистичком?

Ако би се покушало, да се мишљења, која потичу из принципног противништва, издвоје од материјала, који је изнесен, онда би резултат био још повољнији но сада. А ако се, и без овога издвајања, упореди повољно мишљење баденскога главног школског савета са материјалом, који износе филолози, наћи ће се, да се мишљење главног школског савета скоро потпуно потврђује, и ако наставници извештавају о појединим неповољним искуствима. А овако слагање

погледу, али с друге стране није ни показала тако рећи никакав повољан утицај мушких и женских једних на друге. Због тога велика већина баденских наставника средњих школа није пријатељ заједничкоме васпитању мушке и женске деце као општем васпитном идеалу. Они га радо допуштају мањим местима без више женске школе као помоћ у невољи или уопште као изузетак, али уосталом виде жељено решење питања у том, што би више женске школе добиле проширење, које одговара сврси, и што би стекле потребна права“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB

могло се и очекивати. Јер искуства директора, на које се наслања главни школски савет, не могу у основи бити другачија него мишљења професора. Шта више, можда ће се мишљење директора, који ће уопште имати нешто бољи поглед на ствари него професори — што директори на свом управничком положају могу прибрати друга и богатија искуства и што се на послетку само способнији постављају за директоре — мишљење директора и главнога школског савета мораће се нешто више ценити него мишљење професора.

Тако ће се остати при оном, што је баденски министар просвете рекао у скупштини: „Извесно је, да се много већи број људи, који практички имају посла са ствари и чијем мишљењу имамо разлога дати вредности, слажу у том, да није било никаквих битних неприлика. Што у настави разлика између оба пола ствара неке тешкоће у обради појединог градива, то је у природи ствари; али целокупно искуство било је скроз повољно, морам истина додати, пре свега — тога повољно, што у мушке школе долази баш елита женске деце“¹. Остаје се и при мишљењу главнога школског савета, које се не може довољно поновити: „Искуства, која су до сада добивена са пуштањем женских у мушке средње школе, уопште су добра. То вреди како за ниже тако и за више разреде. Једногласно се потврђује подобност женских да одговарају захтевима наставе; у многим случајима шта више истиче се већа марљивост и живље интересовање женских у појединим наставним предметима; њиховој присутности често се приписује и повољан утицај на мушкарце. Не мање се истиче такав повољан утицај на понашање ученика, јер женске већом тачношћу, љубављу према реду, свесношћу, пажљивошћу и својом природном нежношћу оплемењујући утичу на владање и понашање мушкараца. И у погледу на дисциплину нису се до сада показале никакве тешкоће, као што нигде нису опажене никакве опасности по морал због заједнице мушке и женске деце“².

Баденска су искуства дакле и по мишљењу главног школског савета и директора а и по материјалу професора таква, да могу подстаћи, да се и у осталој Немачкој, где другога пута нема, допусти заједничка настава, тј. у средњим и мањим градовима, који не могу ни подићи нити попунити нарочиту вишу женску школу или женску средњу школу.

Додатак. — У Саксонској се спрема реформа женских школа. Врло је лепо и као да потврђује напред изнесено мишљење о зајед-

¹ На то треба напоменути, да ово управо вреди само за потпуне школе; код реалка у мањим градовима не може више бити речи о елити женске деце.

² Прилог Nr. IX уз Verordnungsblatt des Grossherzoglichen Oberschulrats 1908. стр. 3.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.ubis.rs

ничкој настави то, што саксонска влада, и ако зна за баденску резолуцију, ипак хоће да женску децу пушта у мушке школе, где је то потребно. У званичним разлозима¹ између осталог се вели:

„Поуздано се може узети, да ће се подизању виших женских школа а нарочито подизању женских средњих школа (Studienanstalten) већ и због трошкова на њих приступити само поступно и појединачно у већим а тако и у појединим средњим градовима. За недогледно још време дакле неко место у унутрашњости нити ће подићи вишу женску школу или женску средњу школу нити ће то постићи без великих тешкоћа. А ако родитељи, који живе у таквим местима, имају кћери, у којих је подобности и праве наклоности, да добију образовање више но што им може дати народна школа, или које хоће да се спреме за академске студије, и ако такви родитељи гаје оправдану жељу, да своје кћери одвоје од себе што је могућно доцније, онда се мучно може порећи потреба, да се женским допустити, да иду у виши наставни завод, који се налази у самом том месту...“

О искуствима у Јужној Немачкој вели се:

„Врло велики значај свакојако имају извештаји нарочитога изасланика, кога је ради ове сврхе одредило министарство просвете и црквених послова, о заједничком васпитању у Јужној Немачкој, у Виртембершкој, Баденској, Хесенској и Елзас-Лотрингији, где заједничкога васпитања имаде од дужег времена, негде већ од неколико десетина година.

„Обавештења, која је он прибавио у разним местима од надлежних личности, показала су, да су тамо задовољни успесима ове уредбе и да, сем једног јединог случаја, нису могли опазити никакав штетан утицај на наставни рад ни на морал ученички. А насупрот саопштењу професора др. Баумгартна, да већина баденских наставника средњих школа нису пријатељи заједничком васпитању мушке и женске деце, као систему, стоји штампани званични извештај баденскога великога школског савета о идењу женских у мушке средње школе од 1880/90 до 1907/08 школске године...“

„На послетку били су само повољни и лични утисци, које је министарски изасланик добио при посети мушких средњих школа, у које су ишла и женска деца, у Штрасбургу, Дармштату и Хајделбергу. Нарочито није строги школски ред ништа патио због женских, већ се пре може рећи, да су се оне врло добро умеле наћи у њему. Женске су сем тога имале здрав и свеж изглед, њихово опхођење са друговима показивало се као неусиљено и одмерено. Шта више, хваљен је добар утицај, који њихово присуство врши на грубље навике мушкараца па

¹ У сprovedном писму уз предлог закона о вишем женском образовању (Дрезда 14. новембра 1909), стр. 25 и 26.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и на исказивање незадовољства код појединих наставника. А не мање њихова марљивост подстиче на такмичење често лене мушкарце.

„Према овим званичним потврдама о резултатима, који су добивени заједничким васпитањем у немачким државама, биће свакојачко оправдано очекивање, да ће, ако буде исте обазривости као и тамо, и у краљевини Саксонској поћи за руком, да се савладају рђаве стране, којих би се можда имали бојати од пуштања женских од мушке школе, и да ће се постићи слични корисни резултати као и тамо. Нека се рачуна „у ово још и та корист, која се још не може довољно унапред оценити, што је у неким приликама, а нарочито при промени родитељског места становања, пуштање женских у мушку средњу школу у самом месту једино средство, да се омогући њино дуже бављење у у родитељској кући под добротворним утицајем материним, односно настављање вишега образовања и у новом месту становања њиних родитеља, без чега би иначе морале ступити у пансион у месту удаљене више женске школе или женске средње школе“.

Изагању Циртманову, које се завршује питањем, да ли за Пруску не вреде тачно исти разлози, да додамо, ради потпуности још неке напомене, које смо нашли у другим стручним часописима, о резултатима заједничког васпитања у Баденској и о коедукацији уопште.

Противници сваког заједничког васпитања мушке и женске деце јесу и француски епископи. У пастирској посланици француских епископа између осталог стоји и ово: „Осем опасности за веру има и опасности за врлину; о том такође треба да се бавите, нарочито кад је реч о мешовитим школама, у којима се мешањем мушке и женске деце врши систем васпитања противан моралу и потпуно недостојан цивилизованог народа“.

„Као лично мишљење ово нас тврђење наводи на смех“, вели се у белгиском педагошком часопису *Minerva* (јануар 1910, стр. 90); „али као део пастирске посланице, коју је редиговао цео француски епископат, она добија неку озбиљност. Диста, она јасно показује, да француски епископат осуђује мешовите школе и коедукацију, док морализација тако потребна свуда налази јаку потпору у коедукацији. То се опажа врло добро, кад се посети, на пример, Холандека, где је коедукација општа и где она још никада није изазвала ни најмању сметњу. Баш напротив!“

„Кад часни потписници тврде, да је коедукација „потпуно недостојна цивилизованог народа“, они заборављају да су нове школе — у достојанство њихово они извесно неће сумњати — св или скоро све у свој програм унеле коедукацију“.

Француски часопис *Revue pédagogique* а по њему и *L'Enseignement secondaire* (бр. 2 за 1910, стр. 34—35) саопштили су према *Pädagogische Zeitung* резултате огледа са заједничким васпитањем у Баденској и анкете баденских професора средњих школа, као и завршну резолуцију скупа у Констанцу.

Die höhere Mädchenschule (св. 1 за 1901, стр. 20—21) јавља, да у *Баденској* према досадашњем стању, по ком су женска деца пуштана у све мушке школе, у будуће настаје ограничење утолико, што ће се идеје у реалке и више реалке допустити женској деци само још у оним местима, у којима нема вишега наставног завода за женске. Сем тога за примање женских у мушку школу још увек је потребно у поједином случају одобрење више школске власти. Ово одобрење неће се по правилу давати, ако је у месту подигнут завод за женске, који има једнаке наставне сврхе као и мушки завод, за који се тражи примање. О гимназијама овде није реч, те је тако начелно одобрено пуштање женске деце у њих. —

Како јавља исти лист, у *Олденбуричкој* је заједничка настава у реалкама. Сада је министарство објавило да се она допушта само до ниже терције (IV разреда); али је министарству упућена једна петиција са многим потписима, да тргне ову наредбу и допусти и даље заједничку наставу и за вишу терцију и нижу секунду (V и VI разред).

У *Хесенској* иду 1454 девојчице у средње школе за мушку децу.

Zeitschrift für pädagogischer Psychologie, Pathologie und Hygiene у 2 св. за ову годину (стр. 116—118) доноси белешку: „Искуства о коедукацији у Баденској“. Најпре се наводи, како се од пре више од једне десетине година у скоро свима немачким савезним државама са јаким афектима расправља питање о вредности коедукације при чем се понекад чак и у дискусијама међу стручњацима показује оскудица брижљивости и вештине у педагошком мишљењу. Пре свега једна неупутност може се често опазити: необазриво се без икакве ограде узима за доказ сасвим недовољан материјал из искуства. До сада су увек у одбрану коедукације навођене баденске школе, где је пуштање женских у мушке средње школе показивало најлепше успехе. А сад на једанпут скуп баденског филолошког друштва доноси познату резолуцију, и то на основи обилатога материјала добивеног према питањима, која су упућена свима средњим школама. И ако при том постављање питања са научнога гледишта није без прекора па на послетку и резултати — пре свега због још једнако малог трајања баденскога огледа — не јамче за велику поузданост, ипак резолуција филолошког друштва може имати одсудног утицаја на даљи развој питања о коедукацији. За овим се укратко излажу поједине тачке, при

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

чем се на завршетку нарочито истиче напомена, да коедукација може имати повољан утицај и на наставнике утолико, што ублажава „оштро понашање“ и „јакe испаде темперамента“.

Под натписом „Zur Frage der Koedukation“ саопштен је у Zeitschrift für Philosophie und Pädagogik (св. за јануар о. г стр. 167—169), мишљење тајног саветника др. Вингерата из Штрасбурга, које је он објавио у „Strassburger Post“. Ту се у главном вели ово.

Према извештају о целокупном резултату коедукације у Баденској, како је он утврђен на скупу у Констанцу и за тим објављен, већина наставника баденских гимназија и реалака као да стоји још на гледишту старијих педагога, као Залцмана, Денцла, Хорниша, Шписа и др., које су гледиште многи новији потпуно напустили, као н. пр. Рајн у Јени, или заузимају средину, као Минх у Берлину.

Др. Рајн, професор педагогике на универзитету у Јени, у свом делу од две свеске посветио је овом предмету скоро цео табак и између осталог овако мисли: „Не само дечји живот добиће при заједничком васпитању у кући и школи, већ и живот васпитача и васпитачица. Наставничка колегија, која наравно мора свуда бити састављена од наставника и наставница, и на себи ће осетити утицај својих измењаних васпитаника. Целокупни тон, који влада у школи, постаће финији, хуманији. Строгост и суровост, много хваљена одсечност, која је са војног вежбалишта продрла и у наше школе, мораће удружена са благошћу, изгубити од своје оштрине, али ауторитет неће страдати“. Показујући се потпуно као убеђени присталица коедукације, он напошетку вели: „Пре свега место скупог, непотребног оснивања женских гимназија ваља отварањем мушких гимназија жењској деци, која хоће да се спремају за студију, дати најбољу прилику за образовање. Свакојакo се за то претпоставља, да се такве гимназије држе наставног плана реформних школа, јер се ипак склоност и подобност за више студије може познати тек у старијем узрасту. Ово исто вреди и за више реалке и реалне гимназије, које имају иста права на више студије“.

У вези са овим да напоменемо — што је, како се чини, у великој јавности још мало познато — да је и први међународни конгрес за школску хигијену, који је држан о Ускресу 1904, из педагошких, социјалних, етичких па и економских разлога препоручио заједничко васпитање мушке и женске деце и то по франкфуртском реформном плану.

Али, може неко рећи, сад имамо поуздана извешћа о резултатима коедукације у Баденској. Као што је г-ђа Маријана Веберова (из Хајделберга) јавно саопштила на конгресу о женским питањима у Каслу 1907, тада су од 20 директора средњих школа у Баденској добивена мишљења о дотадањем току експеримента и од ових мишљења само је једно било неповољно и то мишљење новогa манхајм-

ског директора гимназије, који лично није имао никаквих искустава. А док су друга два била неодлучна, свих 17 осталих гласила су изванредно повољно. И Рајн саопштава у свом делу, да је са званичне стране свакојако од самога баденскога главног просветног савета, овако извештен: „Успех је уопште повољан. Женска деца не изостају од мушкараца. Наставници су потпуно задовољни васпитним утицајима заједничке наставе. Где и женска деца иду у реалке, то је на корист ових школа, јер женска деца дају пример сталне марљивости“.

Па како је према овим баденско филолошко друштво могло доћи на то, да се огласи као непријатељ коедукацији и да је допушта само као помоћ у невољи или уопште као изузетак, не може се при најбољој вољи увидети. У по нечем извештај чини ипак сувише доктринаран и субјективно обојен утисак. Како могу баш женска деца учинити, да је поглавито код биологије потребно ограничење наставнога градива, кад овај предмет тек што је опет уведен? А ако се у опште сме говорити о мањој подобности за математику и природне науке — а то многи школски људи поричу —, онда нека се запитају наставници ових предмета у средњим школама без женске деце, како стоји са обдареношћу код дечака барем за математику. А веома чудновато звони ова реченица: „Упућивање на боље успехе женске деце чини мушкарце још индолентнијим“. Њоме хоћемо да завршимо, да не бисмо ослабили утицај, који је у њој.

Под натписом „Огледи коедукације у туђини“ доноси *Revue universitaire* (св. за мај о. г., стр. 476) ово: „Један педагошки лист немачки јавља за покрет, који се сада врши у Немачкој у корист коедукације, покрет према коме су неки педагози непријатељски расположени а други, и то не најмање њих, наклоњени. Извештаји управитеља оних школа, у којима су чињени огледи, скоро сви су чисто похвални. Занимљиво је, да се у овим школама дешава, да девојчица заузима прво место и добија најбоље оцене. Огледи су до сада нарочито вршени у Баденској и дају резултате, који веома задовољавају. — Ми смо још далеко од сличних покушаја, али зар им није клица у неким нашим женским лицејима, у којима се дечаки пуштају у разред за децу?“

Да завршимо овај преглед мишљењем „једне искусне матере“, како вели уредништво часописа *Frauenbildung*¹, у ком је изишао чланак „Über die Zulassung von Mädchen zu höheren Knabenschulen“ од госпође др. Копселове (Kopsel) у Времену, а баш поводом расправе професора Циртмана о пуштању женске деце у мушке школе, која је расправа, као што смо напред рекли, раније штампана у истом часопису.

¹ *Frauenbildung*, IX, 1910, св. 4. стр. 185—188.

Циртман доказује на основи врло прецизне статистике, да су сасвим добри успеси девојака, које *faute de mieux*, хоће да у мушкој школи добију абитуријум. Он нарочито истиче, да се женске труде, да избегну сваки повод за тешкоће, јер с једне стране раде све, што се од њих тражи, а с друге стране по могућности се прилагођују школи. Циртман даље напомиње, да је између младих дама и младих ученика створен здрав, другарски однос.

Али, вели госпођа Конселова, кад жена и мати пажљиво прочита овај интересантни чланак, не може се отргнути осећају, да је ствар представљена ипак са врло много пријатељског оптимизма и да се на један део који је у питању, и то на саме младе девојке, ипак при том врло јако гледало као на *quantité négligeable*. Већ је врло много писано о овој сада актуелној теми, али увек са „наставничке стране“. Отуда се кроз сва та излагања осећа увек неки слаб тон воље за паралелизовањем (*Parallelisieren*), која се може у толико оправдати, што паралелизовање у школи заиста на жалост по мало спада у „*nécessités du métier*“ наставника.

Гђи К. као матери чини се, да је у питању, да ли је баш оправдано, што Ц. са суверенским поносом вели о једним директору, како овај „с девојчицама поступа као и с мушкарцима“. Паралелизовање између мушкараца и женских може у сваком добу узраста бити увек само на рачун женских, нарочито одраслијих женских, које иду у више разреде мушких школа. Развитак женских и мушкараца не иде хронолошки паралелно. А за принципијелно паралелизовање морао би се безусловно као неизоставна погодба имати подједнак развитак. Петнаестогодишња или шаснаестогодишња девојка је у целом своме осећању много испред мушкараца истог доба, а девојка од 19 година је „жена“, ако и учи заједно са мушкарцима најстарији разред гимназије, док је деветнаестогодишњи или дваестогодишњи матурант још (већином љубазан) младих.

Гђи К. се не свиди, што неки наставници и женскимa говоре онако исто као и мушкарцима по презимену, и чини јој се лепше, што се други, без икаквог крњења ауторитета, обраћају ученицима са „госпоћице Х“ или „госпоћице Н“.

Ц. каже, да ученице морају у лето с мушкарцима учествовати у играма. Гђа К. мисли, да се у појединим случајима не може ништа навести противу тога, али искључиво, редовно заједничко играње свакојакo ће наскоро кад матера изазвати пажњу, да млађе девојчице не постану као мушкарци. Што се тиче одраслијих девојака, мучно се младе даме могу принудити, да редовно учествују у ученичким играма, — али где оне то чине од добре воље, ствар прави веома повољан

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

утисак. Ученици немају никаква повода да се жале не девојке, а оне оне, увек и свуда истичу сасвим беспрекорно и тактично држање код ученика.

Ц. пише даље: Можда је најнеобичније, што у једном годишњем извештају стоји: Опроштајни говор абитуријенткиње Елизе Леноксове, и додаје, да је ова девојка била једина абитуријенткиња од 26 абитуријената. Гђа К. вели на то: Јест, у овом морам дати за право г. Циртману: доиста звонило би мање необично, кад би се казало: Опроштајна реч абитуријенткиње госпођице Елизе Леноксове. Не може се узети, да би наставнички ауторитет још у последњем часу због тога био уздрман. И абитуријенти се не би тужили на то. Мени је шта више познат један случај, да су ученици најстаријега разреда молили директора да измени начин обраћања младим дамама и изречно изјавили, да за себе неће отуда извући никакве консеквенце. Остављам на страну то, да ли је ова девојка доиста желела, да држи опроштајни говор, на што је као „primus“ у разреду имала право. Свакојакo сме се мислити, да су се с тиме сложили сви ученици, — иначе би било тактичније, да једна једина девојка од 26 абитуријената уступи говор мушкарцу абитуријенту. Уопште као да није сасвим без замерке то, што се за прво место у разреду веже почаст, да се може држати говор. Они који су први у разреду нису увек за то најподобнији. Уз ово би хтела додати неколико речи о уређивању по рангу. Г. школски саветник Вихграм из Либекa, у једном предавању, које је недавно држао у Бремену, означио је уређење по рангу као један део инвентара из старе педагогије, — уз нарочито одобравање својих слушалаца, — а ја бих са своје стране додала жељу, да овај стари део инвентара што пре дође у музејски мир. Са особитим задовољствима сећам се рада на овогодишњем скупу наставника великих школа, на ком је један универзитетски професор са дивним хумором говорио о „првима у разреду“. Он је уверавао, да оцена вредности ових првака у разреду престаје са изласком из школе. У животу су се они показивали већином као највећи (parдон, то је израз једнога универзитетског професора) магарци. И ја са женске стране могу само констатовати, да наше другарице прве у разреду нису у животу далеко дотерале. — Гђа К. предлаже, да се девојке просто искључе од овога уређивања по рангу, ако га баш мора бити у вишим разредима мушких школа, и то из обзира како на ученике тако и на ученице.

У једној тачки слаже се гђа К. потпуно са Циртманом: ученици, који су у вишим разредима радили заједно са женскимa, понеће у живот добро мишљење о „жени“. Из редова ових ученика једном ће постати наставници, који су без изузетка дорасли високим захтевима, које заједничка настава поставља финоћи наставничких осећаја. Међу овим будућим наставницима тешко ће се наћи и један, који ће имати

склоности, да под провидном заставом паралелизовања у зрелој, одраслој ученици вређа, унижава „жену“. А дотле могу жене заједничку наставу желети само као помоћ у певољи, а не као трајну жељену установу.

Тако и толико госпођа Конселова, а овим и ми завршујемо наше излагање.

Да ли ће се наћи когод од позванијих, наставник или наставница, који имају искуства, или српска мати и жена, да помогне расправљању важнога питања о вишем школовању и васпитању женскога подмлатка српског?

Београд.

М. Ј. П.

ПРЕДАВАЊА ИЗ МУЗИКЕ

Прво предавање¹

Ученици гимназија не упадају у реч наставнику; не говоре, кад Дисциплина се не питају; кад наставник говори, не понављају његове речи; не дижу руке, као основњаци, изузимајући кад наставник то нарочито затражи, и, у опште, управљају се по правилима која су за ученике гимназија.

Кажи ти, шта сам казао сад? Кажи ти то! Ти! —

У основној школи ви сте учили певање; знам... радовали сте се, Важност певања. кад вам дође час певања. То је знак, да ви волите певање.

Певање је корисно и потребно, и треба да се учи и да га волите. Да је певање корисно увидио је и сам народ, и отуда постоји она мудра народна изрека: „*Ко пева, зло не мисли*“. И доиста, драги ученици, окорелац и не пева; разбојник, пакосник и мрзи певање, јер му се душа храни злбом и пакосћу, и не може имати срца за певање, јер нема срца ни према жртви, коју мучи, пљачка и убија... Ко пева, показује да има добро срце — ко пева, дакле, зло не мисли.

Зато је и уведено певање у школе, јер је певање животна потреба човека, ради исказивања осећања, као што је и говор потребан за исказивање мисли. Зато ћете и ви овде учити певање и у овоме погледу развијати и усавршавати своје душевне способности, како бисте, кад дорастете, били потпуно образовани људи. Само што пе-

¹ Извори из дела: К. Белзег — „Музыка съ социологической точки зрѣнія“; Л. Турыгина — „Мисли о музыкѣ“, и Дионисије Де Сарно Сан-Ворџо — „О важности певања у школама“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.uniliv.rs

вање у гимназији неће се учити тако као у основној школи, на слух, већ ћете се претходно учити писмености за певање, т. ј. *да бисте могли да певате из књиге* исто тако као што читате из књиге; тежиће се, колико се може, према времену и вашем труду, да се спремите да будете писмени за исказивање осећања, као што сте писмени за исказивање мисли. И у томе погледу важност овога предмета је немања од осталих, јер вам — како се народ изражава — „отвара још једне очи“, јер вам даје још једну писменост, поред тога што вам доноси неоцењиве користи по здравље и развиће органа дисања и говора, а нарочито по развиће чула слуха, о чему ћу вам мало час још говорити.

Певање је способност, којом је Бог обдарио човека, и дужност је сваког, да на путу образовања не заборочи тај свој дар, но да се и у томе правцу развија и усавршава напоре са развићем и усавршавањем осталих својих моралних моћи, ако жели да буде човек просвећен у пуном смислу те речи. —

У праисторијско време човек није умео говорити, па није умео ни певати, као сада, али је ипак и у том полудивљем стању исказивао своја осећања исто онако као што је и мисли своје исказивао: разним гласним изразима, уз покрете лица и руку.

Кад се човек роди, он не уме ни говорити ни певати и, остављен самом себи, он би био као и сваки дивљак. Но мајчина песма уз колевку чини онај први благотворни утицај на развиће чула и душу детињу, који нам, уз осталу негу, даје савршеног човека, способног да исказује своје мисли говором и осећања музиком, т. ј. певањем и свирањем.

Ено мајке код колевке
Чедо тија,
Чедо спава, а мајка га
Песмом нија,
Песма мири, лепше него
Цвеће мајско,
А што песма чеду жели,
То је — рајско.

† *Змај Јован.*

Као што видите, дакле, певање је било од кад је света и века; невали су и певају и дан-данас дивљи народи у Африци, Аустралији и другим деловима света, на свој начин; пева и просвећени човек према своме ступњу развића. Потребност певања (по речима Дреклера) јесте свеопшта потребност, у којој се сваки задовољава на свој начин: пева мати над колевком свога детета песму која умирава, призивајући на њега тихи сан; пева дадиља, забављајући децу; пева младеж

која се учи, не само у часовима одређеним за певање, но и у другарским круговима у слободно време; пева младост, пуна живота и нада, весело погледајући у будућност; пева занатлија — пева радник, олакшавајући песмом тешкоћу свога рада и враћајући се кући с рада; певају старци, који нису потрли свежину осећања и нису покидали срдачну везу са животом; пева се у пољу; пева се на мору; пева у земуницама, колибама, сиромашним кућерцима, као и у величанственим палатама и сјајним дворovima; пева се у жалости, као и у радости; једном речи, пева, или, у крајњем случају, воли певање сваки који иоле има осећања за лепо, чије срце није окорело, ко живи пуним човечјим животом.

Чије срце не осећа хармоније глас,
 Нит' пријатан звук акорда слади њему час,
 Родно се за издајство, пакост, гнев и крв.

Шекспир

Песма је, дакле, израз живота; песма је пратилац човека од колевке до гроба.

За нас, Србе, песма има и тај значај и заслугу, што нам је очувала име и народност за време петвековног робовања под Турцима и покренула духове на устанке и истрајност у борби за ослобођење. Ко не зна моћи гусларове песме, коју нам је Бог даровао по пропасти на Косову, да нас сачува од савршене пропасти и заборава и која је широм целог Српства, од Солуна до Будима и од Балкана до Адрије, опевала српску прошлост и српске јунаке и крепила наду на боље дане? —

Под столетним растом седи
 Гуслар стари,
 Прошлост враћа, душе крепи,
 Срца жари.
 Хај, што Србин још се држи,
 Крај сви зала —
 Песма га је одржала,
 Њојзи зала!

† *Змај Јован.*

Рекао сам вам у почетку, да певање користи и здрављу. При вежбању гласа боље ради и дисање. Доказано је, да онај, који пева, за двадесет минута удахне већу количину ваздуха, него што за један сахат удахне онај, који не пева. Певање је врло корисно за оне, који су слабог састава и наклоњени сушици. Певање јача груди и ускорава обилно дучење сокова тако, да лица слабог састава и наклоњени сушици налазе у певању своје оздрављење. И доиста, код оних, који

су се посветили певању, грудни кош се осетно шири; она већа количина ваздуха, што се удише, чини, да у жилама тече увек добро пречишћена крв, те после певања осећа се већа потреба за јелом. Дубље дисање, које певање изазива, чини: да се шире многи плућни мехурићи, који при обичном дисању не раде, и да се развија обим грудног коша и унутрашњих органа, диафрагме и плућа, те често пође за руком да се тиме угуши клица опаке болести.

Осим тога, кад ко муца у говору, — ако није потребна за то операција, — певање се употребљава као лек противу тога муцања, јер је доказано, да они који муцају, добро изговарају кад певају.

Певање користи такође за неговање слуха и говорних органа, јер чини глас звучнијим и пријатнијим. С тога сваки човек, који је принуђен да много говори на јавним местима, као што су: професори, адвокати, свештеници, проповедници и учитељи, — морали би учити певање, као што су га у тој сврси учили стари. У Француској певање служи за изучавање страних језика, јер ничим се не може да извезба човек тако у изговарању и акценту кога страног језика, као кад пева песме тога народа, али оригиналне, народне или компоноване сином тога народа, јер рђави преводи и композиције туђинаца накарађују матерњи језик.

Зато певање, нарочито патриотских песама, јесте једно од најмоћнијих средстава за буђење националне свести, као што је код старих Јелина и сматрано и придавана му велика важност у томе погледу и од математичара и филозофа, законодаваца, песника и војсковођа, који су сви с љубављу неговали музику и певање. —

У помоћ своме гласу, за исказивање својих осећања, човек је из-
Свирање. мислио и разне справе за свирање. У почетку су те справе биле, разуме се, несавршене, а доцније све се више усавршавале до ступња на коме их данас видимо и слушамо.

Ви знате, како и најмања деца радо слушају свирање. Отуда и оне играчке са прапорцима и свиралама. Кад чују звук прапораца или свирале, она се умире и често развеселе, а и сама се радо забављају њима. Повећа деца праве од кукурузне стабљике гудачку справу за свирање, подражавајући виолини, а праве и друге разне свирке од лјста, врбовог прута, сламке, итд. То је знак, да *човек има урођене наклоности за свирање*, дакле: да је и свирање потребно, јер и у њему човек налази одушке својим осећањима и лепу забаву, која прија души.

Зато је певање и свирање веома важно за грађанско образовање људи¹

¹ Продужити даље другога часа, ако је час при крају и ако би ово цело предавање било велико за један час.

www.un...
 О важности му-
 зике у опште.

Велика је моћ и силан утицај музике на срца људи и велика улога њена у историји светске културе!

У свима временима и код свих народа музика се јавља као верна сапутница човека од колевке до гроба и дели са њим жалост и радост, очишћавајући душу морално, узвишујући и покрећући на добра дела.

Још од најстаријих времена музика је била живи израз душе и живота народа и учасник у свима манифестацијама јавног народног живота. У војсци, у цркви, у позоришту, при витешким народним играма и при свима веселим и тужним свечаностима — музика се јавља као нераздвојни друг човеков. Ако је свадба — ту је музика; ако је пратња, музика — певаће — се јавља као тужни пратилац човека до гроба; на забавама и игранкама; у школи и у радионицама; у касарни, као и на бојноме пољу она даје одважност војнику и побуђује га на борбу — на најплеменитија и највеликодушнија дела — и чини, да војник заборави на патње и напоре на бојноме пољу. У цркви музика, као савезница вере, умиљава душу оних који се моле и уједињује их у један благозвучни акорд. Као и Спаситељ и музика говори свима патницима: „Дођите к мени, и ја ћу вам олакшати“. Духовита арфа пророка Давида лечи мрачну душу Саула и у псалмима велича Бога песмом: „Хвалите Бога уз глас трубни, хвалите га уз псалтир и гусле. Хвалите га с бубњем и весељем, хвалите га уз жице и орган. Хвалите га уз јасне кимвале, хвалите га уз кимвале громовне“...

Животу сиромашних људи музика је ближа него животу богатих и силника овога света. Обућар, ковач и кројач, а не финансиист, пева од јутра до мрака, и музика је свагда била друг и утешилац свих трудбеника. Она је нераздвојна са суровим данима занатлије и сељака, она им олакшава труд. Сви пољски радови врше се уз песму. Песме орача и жетварске песме дивне су. Исто тако и песме риболова, песме на мору и у гори...

Музика ствара однос не само међу људима, но и међу човеком и животињама, однос, истина, не тако одређен, ну однос који само она — музика — може да чини. Кад псу, на пример, говоримо, не разуме он речи, већ израз гласа, којим му говоримо; животиња прима, дакле, само једну музичку страну језика: она се радује или покуњи не од смисла наших речи, већ од тога како их искажемо, нежно или љутиито — не покорава се она речима, већ гласу. Па онда зна се како дејствује свирала или песма пастирева на стадо. Може ли се сумњати у ту тајанствену везу, коју ствара музика између пастира и његовог стада? Као тумач симпатија и узајамне нежности, музика прича о смиреном животу, који проводе и пастир и стадо заједно на грудима опште мајке земље. Музика ствара према, томе, близак, другарски и — скоро — братски однос међу човеком и нижим створовима, као и међу господаром и ње-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

говим подчињенима; она проширује царство милосрђа и љубави. Зна се, да многе и од животиња воле музику, и на њих, дакле, дејствује музика и привлачи их. Узмимо, на пример, птице певачице. Прича се, да је неки тако лепо свирао на виолини у шуми, да му је славуј долетео и стао на руку. За другог прича се, како је допао затвора и понео виолину, да би прекинуо време у затвору. Сваки пут, веде, кадгод би у затвору свирао, изашли би мишеви из рупа и слободно трчали му око ногу.

Најзад, шта је и сама природа и живот у њој, него једна велика и недостижна музичарка? Погледајте на одјек стена и шума, жубор потока и шуштање лишћа и таласа морских! Не треба бити песник ради тога да би се осетило: да ветар стење, да се извор смеје или плаче, и кад је један песник назвао славуја „певајућим листом“, то му је добро познато било, да се по неки пут не може разликовати: да ли заиста лишће пева или славуј?! Замислите себи сад, драги ученици, природу без свега тога, без гласа и без звука — какво би то страховито мртвило било! У безграничности мрачнога бездна страшнија је мртва тишина од тмине. Погледајте на слепе и глувонеми и опазите: да су слепи светлија лица и веселији, а да глувонеми изгледају жалосније од слепих.

О музици се, дакле, мора водити рачуна озбиљно при васпитању и образовању људи. И највећи филозофи и мудраци старог времена водили су рачуна о томе најозбиљније. *Стварати људе и грађане* — такву је високу мисију дао музици још Аристотело.

Ви ћете, драги ученици, и сами у даљем вашем животу наилазити и читати о музици, а ко оде на страну биће у прилици да види, како просвећени свет сада још више полаже и много жртвује на музику. Певање је, на пример, усвојено и у радничким и занатлијским школама, као и у свима стручним и научним, јер лепо певање, које се пева у школама и у свима свечаним приликама, више би користило ширењу морала и дало би више изгледа на бољу будућност, него *дуготрајна* сувопарна наука и *дуготрајна* досадна, вежбања. Видећете, да странци студенти, који су тамо свршили гимназију, обично певају с листа, и, кад је свечаност каква на универзитету, они спреме програм за два—три часа, јер не уче глас по глас, као у нас, па слух, већ одмах у хор — сваки пева своју партију. При овоме наши студенти, Срби, на страним универзитетима, долазе често у неприлику, јер ступају у хор, а не знају да певају с листа, те срамоте и себе и име српско. Да не бисте и ви, кад свршите гимназију и одете на страну, били постидни у томе погледу пред својим тамошњим друговима, потребно је да се озбиљно трудите сада. И иначе, ко лепо пева, или свира на ком инструменту, увек је у друштву радо приман, и то му, уз остале одлике, доприноси угледу у грађанству.

Зато трудите се и учите, да, наоружани знањем и свестраним образовањем, будете свагда поносни и корисни и себи и друштву и да песмом српском разнесите славу имену српском.

(Ако се доспе, може напоследку наставник прочитати и целу Змајеву „Песму о песми“, или ако је ко зна од ученика, да је издакламује.)

Ђ. М. Стојчевић

МУЗЕЈ СРПСКЕ ЗЕМЉЕ

ЕЛЕМЕНТИ ВЛАСИНСКЕ ФЛОРЕ

(Algae, Bryophyta, Pteridopyta et Phanerogamae)

од

Д-ра Недељка Кошанина

Г. д-р Нед. Кошанин, доцент за ботанику на нашем универзитету, уступио је Музеју Српске Земље, за његова издања, „Елементе власинске Флоре.“ Рад овај послужио му је као основ аза фитогеографске студије тога краја и оне ће се ускоро објавити на другоме месту. Захваљујући на пажњи, коју је и овом приликом указао Музеју Српске Земље његов вредни сарадник и пријатељ, Управа Музејска налази, да је овај нови Прилог, по садржини, обиму и облику свом, подесан да уђе у музејске публикације и да ће припомоћи даљем флористичком познавању ове мале, али врло интересантне, области, о којој је и раније а нарочито у последње време у нас доста писано.

У В О Д

„Флора Власине“ постала је и развијала се као саставни део моје биљногеографске студије о Власини, која ће се објавити у издању Српске Академије Наука. Према томе она обухвата флористички материјал из области, која је у тој студији омеђена и која заузима депресију и њене стране између узвишења Планае, Букове Главе, Панчиног Гроба и Чемерника. Њен је задатак да у сређеном и прегледном распореду изнесе све биљне становнике ове области, које је писац сам посматрао или су их други објавили. Као и сваки рад ове врсте ни овај нема претензија на апсолутну потпуност. Али она представља ревизију флористичкога материјала, који је до данас објављен и доноси знатан број новина за Флору Власине и Србије. Од свију додадашњих локалних флора Србије она се разликује не само тиме, што не садржи

описе биљних врста, него особито околношћу, што сем флоре фанерогама и птеридофита обухвата још и флору маховина и алга.¹

Флору алга, птеридофита и фанерогама проучио сам сам, док су ми збирку маховина одредили стручњаци г.г. W. Mönkemeyer (Musei), G. Roth (Sphagnum) и K. Müller (Hepaticae) којима и на овоме месту срдечно благодарим.

Преглед флористичке литературе и кратка историја ботаничкога проучавања Власине ушли су у расправу, коју раније споменух, те их нисам хтео и овде понављати, где би им иначе било место.

У погледу номенклатуре тежио сам, да је саобразим са правилима, које је усвојио Интернационални Ботанички Конгрес у Бечу 1905.²

Algae³

Oscillatoriaceae

Oscillatoria sancta Kütz. Tab. phycol. I, T. 42. Спрата са *Philotis fontana* из реке Чавдарове.

O. limosa (Roth) Ag. Disp. Alg. Suec. 35. На *Potamogeton natans* на другим биљкама у бистрицама.

O. chalybea (Mertens) Gom. Mon. 232. t. VII f. 19. У плитким барицама код Малог Моста.

Lyngbia aestuarii (Mert.) Liebm. Bemerk. og Tillæg. til danske Algfe. Krøyers Tidsskr. 1841. 492. Међу алгама које пливају у ведарцима на тресави.

Scytonemataceae.

Scytonema Hofmanni Ag. Synops. 117. На биљкама око ведараца и бистрица на тресави.

S. rivulare Borzi, Morph. e biolog. in N. G. B. ital. XI 373.

Tolypothrix tenuis Kütz. Phycol. gen. 228. У Гађиној Бистрици око ведараца на *Sphagnum*-у и другим биљкама.

Stigonemataceae.

Stigonema hormoides (Kütz.) Born. et Fl. Rev. 68. На биљкама у води Гађине Бистрице и на сфагнуму.

Stigonema turfaceum (Berk.) Cooke Brit. Freshw. Algae 273. Са претходном.

S. tomentosum (Kütz.) Hieron. in Hedwigia 1895, 166. Као и пређашње две.

¹ Règles internationales de la nomenclature botanique, Jena, 1906.

² Од гљива и лишајева наведене су неке интересантније врсте међу елементима, који карактеришу поједине формације. Гљиве је одредио г. Н. Ранојевић, што је у тексту нарочито означено.

³ Види, Кошанин, Н., Алге Власинскога Влата. Претходно саопштење, „Наставник“ 1908.

Nostocaceae.

Nostoc Linckia (Roth) Bornet in Bornet et Thuret Not. Alg. 86, t. XVIII f. 1—12. На површини воде у Гаџиној Бистрици.

Anabaena Flos aquae (Lyngb.) Bréb. in Bréb et God. Alg. de Fa-laïse, 36. У свима ведарцима у бистрицама плива на површини воде као „водени цвет“ у маси.

A. oscillarioides Bory Dict., 308, 1822. На *Philonotis fontana* у реци Чавдарови.

A. Lemmermanni P. Richter in Lemm. Phytopl. Sächs. Teiche Plöner Ber. VII, 38.

Chroococcaceae.

Synechococcus aeruginosus Näg. Gatt. einzell. Alg. 56 t. I E. Међу лишћем *Sphagnum*-а на тресави.

Meristopedium glaucum (Ehrb.) Näg. Gatt. einzell. Alg. 55, t. I D. На површини воде у Гаџиној Бистрици.

Aphanocapsa Grevillei (Hass.) Rabh. Fl. Eur. Alg. II, 50. Са пређашњом.

Clathrocystis aeruginosa Heufrey in Mscr. Journ. 1856, p. 53, t. 4, f. 28—36. На сфагнуму тресаве код Гаџине Бистрице.

Chroococcus schizodermaticus West Alg. of. Engl. Lake Distr. in J. R. M. S., 1892, 742 t. X f. 61—63. Са пређашње две.

Ch. turgidus (Kütz.) Näg. Gatt. einzell. Alg. 46. Међу *Sphagnum*-ом на тресави.

Ch. limneticus Lemm. Beitr. z. Kenntn. Planktonalgen I Bot. Centralbt. 1898, 153. У барицама поред кршевите обале изнад Малога Моста.

Ch. helveticus Näg. Gatt. einzell. Alg. 46. t. I. У води око веда-раца, кроз коју пробија *Carex*.

Chromulinaceae.

Dinobryon sertularia Ehrenb., Infus. 124, t. VIII f. 8. У барицама на ободу Влата и у бистрицама (ређе).

Euglenaceae.

Euglena viridis Ehrenb. Infus. 104. У устајалој води барица на ободу Влата.

Phacus pleuronectes Nitzsch. Beitr. z. Infusorienkunde (Neue Schriften d. naturf. Ges. Halle, Bd. III, 1817). У бистрицама.

Trachelomonas hispida Stein. Der Organismus der Infusi onstiere 1878. У барицама на ободу Влата и у бистрицама.

Peridinaeae.

Peridinium tabulatum Ehrenb. Infus. На тресави између *Sphagnum*-а и у ведарцима.

Bacillariaceae¹

WWW.UNILIB.R Tabellaria flocculosa Kütz. Bacill. 127. t. 17, f. 21. У барицама на ободу Блата.

Eunotia Soleirolii Kütz. Bacill. 39. t. 16, f. 9. Муслин Кладенац под Чемерником.

Navicula elliptica Kütz. Bacill. 98, t. 30, f. 55. Спарта са Philonotis fontana из долине Чавдарове.

Epithemia turgida Kütz. Bac. 34. t. 5, f. 14. Са пређашњом.

Campylodiscus hibernicus Ehrenb. Microg. t. 15, A. f. 9. На једном извору у Биљеној Бари, чија је температура 6. јуна (1907) била 8,2° C.

Desmidiaceae.

Gonatozygon monotaenium var. pilosellum Nordst. in Wittr. et Nordst. Alg. Exic. 1886. no. 750 fasc. 21, p. 48. У води на ободу Гаџине Бистрице.

Gonatozygon Kinahani (Arch.) Rabh. Flora Eur. Alg. III, 1858, p. 156. На површини воде више Великог Моста.

Netrium Nägelii (Bréb.) West et G. S. West. Brit. Desm. I (1904), p. 66. t. VII, f. 4—5. У води међу Sphagnum-ом на тресави код Гаџине Бистрице и више Великог Моста.

Penium Libellula (Focke) Nordst. Bornh. Desm. 1888, p. 184. Са пређашњом.

P. Clevei Lundl. Desm. Suec. 1871, p. 86, t. 5, f. 11. Међу Sphagnum-ом на тресави код Гаџине Бистрице.

P. spinospermum Josh. Notes Brit. Desm. II, 1883 p. 292. Међу Sphagnum-ом поред једног извора испод Дворишта.

Closterium didymotocum. Corda in Alm. de Carlsbad, 1835 p. 185, t. 5, f. 64, 65. У устајалој води поред обале код Велике Бистрице. На овој врсти и на вретима рода Micrasterias врло је чест паразит Myzocythium proliferum; један нов члан наше флоре гљива.

Closterium striolatum Ehrenb. Entwick. Leb. d. Infus. 1832. p. 68. На тресави код Гаџине Бистрице.

Closterium Dianae Ehrenb. Infus. 1838. p. 92, t. 5, f. 17. На површини воде код Великог Моста.

Closterium Venus Kütz. Phyc. germ. 1845, p. 130. Биљена Бара, спирата са маховине, која је под водом.

Closterium Ehrenbergii Menegh. Syn. Desm. 1840, p. 232. На тресави код Гаџине Бистрице, спирата са Sphagnum-а.

Closterium lunula var. biconvexum Schmidle, Beitr. alp. Alg. p. 10 (sep.) t. 14, f. 18. На тресави код Гаџине Бистрице, са пређашњом.

¹ Ова фамилија има у Власинскоме Блату већи број представника него што се овде наводи. Писац је сматрао за потребно да наведе бар неколико обичнијих врста, пошто се у проучавање ове велике фамилије није могао упуштати.

Closterium Kützingii Bréb. Liste Desm. 1856. p. 156, t. 2, f. 40.

На површини воде код Великог Моста.

Disphinctium annulatum Näg. Gatt. einzell. Alg. 1849. p. 111. t. VI f.

На тресави код Гаџине Бистрице, међу сфагнумом.

Pleurotaenium maximum (Reinsch) Lundl. Desm. Suec. 1871, p. 89.

Међу сфагнумом на тресави код Гаџине Бистрице и на другим маховинама (у води) у Биљеној Бари.

Pleurotaenium Ehrenbergii (Bréb.) De Bary, Conj. 1858, p. 75.

Међу Sphagnum-ом на тресави код Гаџине Бистрице.

Pleurotaenium truncatum (Bréb.) Näg. Gatt. einzell. Alg. 1849.

p. 104. Са пређашњом.

Pleurotaenium truncatum var. *granulatum* West et G. S. West. Brit. Desm. I, p. 205, t. 29, f. 7—8. Са пређашње две.

Tetmemorus granulatus (Bréb.) Ralfs, Ann. Mag. Nat. Hist., 1844.

p. 257, t. 8, f. 2. Спрата са сфагнума из једне живобаре под Двориштем.

Tetmemorus laevis (Kütz.) Ralfs. Brit. Desm. 1848, p. 146, t. 24, f. 1.

Са пређашњом.

Euastrum oblongum (Grev.) Ralfs, Ann. Nat. Hist. XIV, 1844, p. 189, t. 6, f. 4. На тресави код Гаџине Бистрице, у маховини поред извора у Биљеној Бари и испод Дворишта, у барицама на ободу Блата.

Euastrum ansatum Ralfs. Brit. Desm. 1848, p. 85, t. 14, f. 2. На

тресави код Гаџине Бистрице и у барицама испод Дражине Чесме.

*Euastrum elegans*¹ (Bréb.) Kütz. Phycol. Germ. 1845, p. 135. Баре

у ливадама идући од Страторије Округлици.

Euastrum verrucosum Ehrenb. Infus. 1838, p. 162, t. 12, f. 5. У

барицама на источној обали Блата изнад Малог Моста.

Euastrum insulare (Wittr.) Roy in Scott. Naturalist, 1877. Спрата

са сфагнума из једне пишталине испод Дворишта

Micrasterias truncata (Corda) Bréb. in Ralfs Brit. Desm. 1848, p. 75,

t. 8, f. 4, t. 10, f. 5. Свуда на тресави међу сфагнумом, у бистрицама и у барицама поред обале.

Micrasterias papillifera Bréb. in Ralfst Brit. Desm. 1848, p. 72, t. 9,

f. 1. Са пређашњом.

Micrasterias apiculata var. *fimbriata*. Nordst. Index Desm. 1896,

p. 124. У води на ивици бистрица, нарочито међу бусеновима Carex-а. — Од типа се разликује краћим бодљама и тачкастом ћеличном опном.

Micrasterias apiculata (Ehrenb.) Menegh. Synop. Desm. 1840. p. 216.

На тресави код Гаџине Бистрице, у води мањих бистрица. — Од типа се разликује само тиме, што бодље у средини сваке полућелице одмах изнад истмуса нису поређане тако да граде квадрат, већ су у полукругу, окренутом према истмусу. Број бодља је у луку 5—6.

¹ У списку моме „Алге власнискога Блата“ погрешно је наведен var. *genitum* Kirch.

Micrasterias rotata Ralfs. in Ann. Mag. Nat. Hist. 1844, p. 259. На тресави код Гаџине Бистрице и према Пешчиновом Кладенцу, и у бистрицама.

Micrasterias denticulata Bréb. Alg. Falaise, 1835, p. 54, t. 8. Са пређашњом, врло честа.

Micrasterias denticulata var. *angulosa* West et G. S. West. Alg. N. Ireland, 1902, p. 30. Са пређашњом.

Micrasterias denticulata var. *notata*. Nordst. in Bot. Notiser 1887. p. 155. У ведарцима поред обале код Гаџине Бистрице.

Micrasterias cruz-melitensis (Ehrenb.) Hass. Brit. Freshw. Alg. 1845, p. 134. Свуда на тресави међу сфагнумом и у Биљеној Бари међу другом маховином (под водом), понекад у бистрицама.

Cosmarium obsoletum (Hantzsch) Reinsch, Spec. Gen. Alg. 1867, p. 142. На тресави код Гаџине Бистрице.

Cosmarium pachydermum Lundl. Desm. Succ. 1871, p. 39, t. 2, f. 15. Са пређашњом.

Cosmarium cucumis var. *helveticum* Nordst. in Wittr. et Nordst. Alg. Exic. 1880, № 378. Са пређашњом.

Cosmarium contractum Kirehn. Alg. Schles. 1878, p. 147. Са пређашњом.

Cosmarium nitidulum De Not. Desm. Ital., 1867, p. 42, t. 3, f. 26.

Cosmarium Rostafinskii Gutw. Flora Glon. okol. Lwowa, p. 41, t. 1, f. 15. У води по браздама идући од Страторије Великој Заночи.

Cosmarium pyramidatum Bréb. in Ralfs Brit. Desm. 1848, p. 94, t. 15, f. 4 a-c. На тресави код Гаџине Бистрице.

Cosmarium connatum Bréb. in Ralfs Brit. Desm. 1848, p. 108, t. 17, f. 10. Са пређашњом.

Cosmarium circulare Reinsch. Algfl. von Frnken, p. 108, t. 10, f. 2. Са пређашње две.

Cosmarium tetraophthalmum Bréb. in Ralfs Brit. Desm. 1848, p. 98, t. 17, f. 11, t. 33, f. 8. На тресави код Гаџине Бистрице и испод Страторије.

Cosmarium Brébisonii Menegh. in Linnea, 1840. p. 219, n. 5. Тресави код Гаџине Бистрице.

Cosmarium quadratum Ralfs in Ann. Mag. Nat. Hist., 1844, p. 395, t. 11, f. 9. Са пређашњом.

Cosmarium truncatellum Perty in Mitteil. d. naturforsch. Ges. in Bern. 1849, p. 173. У Биљеној Бари на маховини (под водом).

Cosmarium abruptum Lundl. Desm. Succ. 1871, p. 43, t. 2, f. 22. у форми *gostyliense* Racib. de nonn. novis alg. p. 24, t. II. f. 13. На тресави код Гаџине Бистрице.

Cosmarium turgidum Bréb. in Ralfs' Brit. Desm. 1848, p. 110, t. 32, f. 8. Са пређашњом.

- Cosmarium caelatum* Ralfs, Brit. Desm. 1848. p. 403, t. 17, f. 1.
Међу сфагнумом у једној пишталени испод Дворишта.
- Cosmarium orbiculatum* Ralfs in Transact. Bot. Soc. of Edinb. II, 1, p. 148, t. 16, f. 2. Тресава код Гаџине Бистрице.
- Cosmarium Wittrockii* Lundl. Desm. Suec. 1871, p. 31, t. 3, f. 14.
На тресави код Гаџине Бистрице.
- Cosmarium praetorsum* Bréb. Liste Desm. 1856, p. 128, t. 1, f. 8.
У барицама на обали Блата код Гаџине Бистрице и испод Големих Букава.
- Cosmarium punctulatum* Bréb. Liste Desm. 1856, p. 129, t. 1, f. 16.
На тресави код Гаџине Бистрице.
- Cosmarium humile* (Gay.) Nordst. var. *striatum* Schmidle, Beitr. alp. Alg. 1895, p. 389. У планктону Гаџине Бистрице.
- Cosmarium crenatum* Ralfs in Transact. of the Bot. Soc. of Edinb. II, 1, p. 150, t. 16, f. 6. Тресава код Гаџине Бистрице, међу биљкама које заузимају обалу Бистрице.
- Xanthidium fasciculatum* Ehrenb. Jnfus. 1838, p. 146, t. 10, f. 24.
На тресави код Гаџине Бистрице.
- Xanthidium cristatum* Bréb. in Ralfs Brit. Desm. 1848, p. 115, t. 19, f. 3. У планктону ведараца на тресави код Гаџине Бистрице.
- Arthrodesmus convergens* Ehrenb. Jnfus. 1838, p. 152, t. 10, f. 18.
Са пређашњом.
- Staurastrum brevispina*¹ var. *retusum* Borge. У планктону Гаџине Бистрице.
- Staurastrum polymorphum* Bréb. in Ralfs Brit. Desm. 1848, p. 135, t. 22, f. 9, et t. 34, f. 6. На тресави код Гаџине Бистрице.
- Staurastrum dejectum* Bréb. in Linnea, 1840, p. 227. У планктону ведараца на тресави код Гаџине Бистрице.
- Staurastrum Manfeldtii* Delp. Spec. Desm. subalp. 1873, p. 160, t. 13, f. 6—19. Са пређашњом.
- Staurastrum furcigerum* Bréb. in Meneg. Syn. Desm. 1840, p. 226.
На тресави код Гаџине Бистрице.
- Staurastrum cristatum* Näg. Einzell. Alg. 1849, p. 127, t. 8, f. C. 1.
Са пређашњом.
- Staurastrum corniculatum* Lund. Desm. Suec. 1871, p. 57, t. 3, f. 23.
Са пређашње две.
- Staurastrum orbiculare* Ralfs. Ann. Nat. Hist., 1845, XV, p. 152, t. 10.
- Staurastrum orbiculare* var. *denticulatum* Nordst. Desm. Bras. t. 4, f. 42. У води поред обале код Гаџине Бистрице.

¹ У списку „Алге Владинскога Блата“ при преписивању погрешно је наведена *Staurastrum aversum* Lundl, као синоним *Staurastrum brevispina* Cleve. Ову врсту нисам нашао на Владини.

Staurastrum connatum Roy et Biss. On Jap. Desm. p. 237. Барице поред обале код Гаџине Бистрице.

Staurastrum Dickiei Ralfs Brit. Desm. 1848, p. 123, t. 21, f. 3. Тресава код Гаџине Бистрице.

Staurastrum polytrichum Perty Kl. Lebensf. p. 210, t. 16, f. 24. Баре идући од Страторије Великој Заноги.

Staurastrum teliferum Ralfs Brit., Desm. 1848, p. 128, t. 22, f. 4, t. 34, f. 14. Тресава код Гаџине Бистрице и више Великог Моста.

Staurastrum intricatum Delp. Spec. Desm. subalp. 1873. p. 139. t, 11, f. 10 - 21. (S. Hantzschii Reinsch). Тресава код Гаџине Бистрице.

Staurastrum brachiatum Ralfs Ann. Nat. Hist. 1845, p. 151, t. 10, f. 3. Са пређашњом.

Gyalothea dissiliens (Sm.) Bréb. in Ralfs Brit. Desm. 1848, p. 51, n. 1. t. 1, f. 1. У барама идући од Страторије Вел. Заноги.

Desmidium Swartzii Ag. Syst. Alg. p. 9. У ведарцима, бистрицама и у води поред обале.

Desmidium aptogonium Bréb. Alg. Fal. p. 65, t. 2. На тресави међу биљкама на ободу бистрица и ведараца.

*Desmidium quadrangulatum*¹ Ralfs in Ann. Nat. Hist. 1845. p. 405, t. 12, f. g. Са пређашњом.

Sphaerosoma excavatum Ralfs Ann. Nat. Hist. 1845, p. 15, t. 3, f. 8. На тресави код Гаџине Бистрице.

Zygnemataceae

Zygnema lejospermum De Bary in Rabhst. Alg. N. 638. У води по браздама идући од Страторије Вел. Заноги.

Zygnema insigne Kütz. Spec. Alg. p. 444. Са пређашњом.

Spirogyra gracilis (Hass.) Kütz. Spec. Alg. 438. Са пређашње две.

Spirogyra Weberi Kütz. Phyc. gen. 1843, p. 279. t. 14, f. 3. Са пређашњом врстом.

Volvocaceae

Pandorina morum Bory. Ehrenb. Infus. p. 53. t. 2, f. 33. У барицама на ободу Блата.

Eudorina elegans Ehrenb. Monatsber. d. Akad. Berlin, 1831, p. 78, t. 2, f. 10. У планктону ведараца на тресави код Гаџине Бистрице.

Gloeocystis infusionum (Schrank) W. et. G. S. West (West Brit. Freschwat. Alg. 1904., p. 245. fig. 113. A—E.). На тресави код Гаџине Бистрице.

¹ У „Алге Влас. Блата“ погрешно штампано *Staurastrum quadratum*.

Tetrasporaceae

Tetraspora gelatinosa (Vauch.) Desv. Flor. Anger. p. 18. На тресави код Гаџине Бистрице.

Palmella hyalina Rabh. Fl. Eur. Alg. III, p. 33. У води поред обале испод Великог Моста.

Palmodactylon varium Näg. Gatt. einzell. Alg. 1849, p. 70, t. 2, B. У води поред обале код Гаџине Бистрице.

Dactylococcus raphidioides Hansg. Physiol. und algolog. Studien, t. 4. На воденим биљкама.

Dictyosphaerium pulchellum Wood. Freschwat. Alg. t. 10. У води на ободу Блата код Гаџине Бистрице.

Pleurococcaceae

Schizochlamys gelatinosa A. Br. in Kütz. Spec. p. 891, t. 4. На тресави код Гаџине Бистрице.

Pleurococcus vulgaris Menegh. Nostoch. p. 38, n. 6, t. 5. f. 1. Међу Sphagnum-ом свуда на тресави.

Oocystis Nägeli A. Br. Alg. Unicell. gen. p. 94. Свуда са пређашњом и у барама идући од Страторије Вел. Заноги.

Nephrocytium obesum West. Brit. Freschwat. Alg. 1904, p. 228, f. 98 A. На стагнуму под водом код Гаџине Бистрице.

Eremosphaera viridis De Bary. Conjug. p. 56, t. 8, f. 26—27. На тресави код Гаџине Бистрице.

Raphidium fasciculatum Kütz. *δ. spiralis* (Turn.) Chodat, 1902, Alg. vert. de la Suisse, p. 199, f. 115. У води поред обале код Гаџине Бистрице.

Kirchneriella lunaris (Kirchn.) Moeb. Chodat Alg. vertas de la Suisse, p. 202, f. 121. У планктону поред обале код Гаџине Бистрице.

Chlorella vulgaris Beyerink in Bot. Ztg. 1890. (Chodat, Alg. vertes de la Suisse, 1902, p. 187, f. 102). У барицама поред обале изнад Великог Моста.

Urococcus insignis Hass. Brit. Freshw. Alg. p. 325, t. 80, f. 6. На тресави код Гаџине Бистрице, на стагнуму.

Protococcaceae

Ophiocytium majus Näg. Gatt. einzell. Alg. 1849, p. 89, t. 4, f. A 2. На тресави међу стагнумом, свуда.

Ophiocytium capitatum Wolle. Freshwat. Alg. of. the U. S. 1887, t. 176, t. 158. f. 3—13. Са пређашњом.

Stipitococcus urceolatus. West. et G. S. West. in Journ. Bot. 1898. По облику, величини и епифитичној природи потпуно се слаже алга са Владине са врстом под овим именом, коју аутори њени наводе за

Скотску. Али док она у Енглеској живи епифитски на концима *Mougeotia* и *Sphaerogozma*, дотле власинска живи поглавито на концима разних врста *Oedogonium*-а.

Hydrodictyaceae

Pediastrum tetras Ralfs. Brit. Desm. p. 182, t. 31, f. 1. На тресави код Гацине Бистрице.

Pediastrum angulosum Menegh. Ralfs Brit. Desm. 1848, p. 187, t. 31, f. 11. Са пређашњом.

Pediastrum Boryanum Menegh. Näg. Gatt. einzell. Alg., 1849, p. 95. t. 5 B, f. 1. Са пређашње две.

Coelastrum cambricum Archer. Cooke Brit. Freshw. Alg. p. 46. На тресави код Гацине Бистрице.

Coelastrum sphaericum Näg. Gatt. einzell. Alg. p. 98, t. 5, C. 1. Спрата са водених биљака, које расту у реци одмах изнад Малога Моста.

Scenedesmus bijugatus Kütz. var. *seriatus* Chodat Alg. vertes de la Suisse, 1902, p. 212. На тресави код Гацине Бистрице.

Scenedesmus obliquus Kütz. var. *dimorphus* Rabh. Fl. Eur. Alg. III. p. 64. У води поред обале код Гацине Бистрице.

Ulotrichaceae

Conferva hyalina Kütz. Tab. рус. III, t. 32. На лишћу карека, које плива у води, изнад Малога Моста.

Conferva martialis Hanst. (in Sitzber. der niederrh. Ges., 1878.) f. *verrucosa* De Toni (= *Conf. rufescens*. Kütz.). У води испод Малога Моста.

Microspora floccosa Thur. Recherch. sur les zoosp. d. Algues, p. 12, t. 17, f. 4—7. На камењу у реци Власини под Малим Мостом.

Microspora amoena (Kütz.) Lagerh. Zur Entwick. einiger Confervaceen, p. 417. На мртвом лишћу испод Великог Моста.

Hormospora irregularis Wille Bidrag til Kundsk etc. p. 63, t. 2, f. 41—42. На камењу у реци Власини, под Малим Мостом.

Chaetophoraceae

Muxonema (*Stigeoclonium*) *flagelliferum* Kütz. Phyc. germ. p. 198. На камењу у води под Малим Мостом.

Draparnaldia glomerata (Vauch.) Ag. b. *distans* Hansg. Prodr. I, p. 72. На камењу у води под Малим Мостом и на лисним дршкама *Rotamogeton natans* у реци Власини.

Chaetophora pisiformis (Roth) Ag. Syst. p. 27. На биљкама у води поред обале изнад Малога Моста.

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

Chaetophora elegans (Roth.) Ag. Syst. p. 27. Код Великог Моста у води на Potamogeton natans и Турпа.

Chaetophora tuberculosa (Roth) Hook in Ag. Syst. p. 27. На воденим биљкама под Великим Мостом и у реци Власини.

Cylindrocapsaceae

Cylindrocapsa nuda Reinsch. Algenflora v. Mittel-Frank. p. 67, t. 6, f. 2. У води поред обале код Велике Бистрице.

Cylindrocapsa involuta Reinsch Algenflora von. Mittel-Franken, p. 66, t. 6, f. 1. Са пређашњом.

Oedogoniaceae

Oedogonium sociale Wittr. in Wittr. et Nordst. Alg. aqu. dulc. ex. p. 401. У води поред обале, свуда.

Oedogonium varians Wittr. et Lund. in Wittr. Prodr. Monogr. Oedog. p. 11 p. 6. Са пређашњом.

Oedogonium acrosporium De Bary, Über Oedog. u. Bulboch. p. 60—64, 94, t. 3, f. 1—12. Са пређашње две.

Oedogonium undulatum A. Br. in De Bary Über Oedog. u. Bulboch. p. 94. Са пређашњима и у ведарцима на тресави код Гађине Бистрице.

Bulbochaete setigera Ag. Syn. Alg. p. 71. Свуда са пређашњом.

Characeae

*Nitella syncarpa*¹ (Truill.) Kütz. Phyc. germ. 1845. Више Великог Моста у води иде на дубину од 60 сантиметара, на источној обали изнад Малога Моста.

Helminthocladaceae

Batrachospermum moniliforme Roth var. *setigerum* Rabenh. (Cooke, Brit. Freshwat. Alg. p. 288.). На стаблу и листовима дршкама Potamogeton natans у реци Власини одмах испод Малога Моста и на камењу под Мостом.

Bryophyta

Ricciaceae

Riccia fluitans L. Spec. plant. p. 1606 (1763). Само сувоземна форма, свуда на ивици Блага.

Marchantiaceae

Reboulia hemisphaerica (L.) Raddi in Opusc. scient. di Bologna II, p. 357 (1818). У Престојчевом Потоку.

Fegatella conica Corda in Opiz Beitr. I p. 649 (1829).

¹ Košanin, N. Characeae Serbiens (Österr. botan. Zeitschrift, 1907, № 7—8.) p. 2.

Marchantia polymorpha L. Spec. plant. ed. II, p. 1603. (1763). ♂♀.
 Врло честа на тресави у близини матице према Страторији, најчешће на хумкама које виरे из воде.

Jungermanniaceae anacrogynae

Riccardia (*Aneura*) *pinguis* Dumort. Comm. bot. p. 115 (1823). Око извора у Биљеној Бари.

Metzgeria pubescens (Srhrank) Raddi. Jungerm. Etv. p. 46, (1820). На камењу у горњем току Чавдарове.

Pellia epiphylla Lindb. Нер. in Hib. lectae, p. 534 (1874). „По ободу Тресаве“ (Катић).

Jungermanniaceae acrogynae

*Marsupella Funkii*¹ (Web. et. Mohr.) Dumort. Rec. d'observ. p. 24. (1835). На земљи у буковој шуми испод чесме Св. Николе.

Plagiochila asplenoides (L.) N. et M. На буковим стаблима и жи- лама више Црквене Мале и на другим местима.

Chiloscyphus polyanthus Corda, Syn. Нер. p. 118. Око извора у Биљеној Бари.

Cephalozia bicuspidata (L.) Dumort. Поред једнога извора на ивици букове шуме више Црквене Мале.

Kantia trichomanis (L.) S. F. Gray. У буковој шуми изнад Цр- квене Мале.

Scapania undulata (L.) N. ab E. Око Муслиног Кладенца под Чемерником.

Radula complanata Gottsche. На буковим стаблима изнад Цр- квене Мале.

Madotheca platyphylla (L.) Dumort. Као и пређашња.

Frullania dilatata (L.) Dumort.

Sphagnaceae

Sphagnum cymbifolium (Ehrh.) Warnst. На ивици Блата испод Дворишта, у живобарама у Дугом Делу, у долини Мурина Реке и на другим местима, особито поред слабих издана, најчешће са *Drosera rotundifolia*.

Sphagnum squarrosum Pers. На тресави код Гаџине Бистрице и у бегулето-салицетуму у Биљеној Бари, нарочито око стабла *Betula pubescens*, на ливад. тресави поред матице више Вел. Моста.

Sphagnum teres (Schimper) Angstr. (по Јуришићу.).

Sphagnum obtusum Warnstf. (teste Катић).

Sphagnum obtusum* var. *riparioides Warnstf. Нова за Србију. На тре- сави код Гаџине Бистрице, где је врло честа, местимично и доминантна.

¹ Овим словима штампана су имена биљних врста, које су нове за флору Србије.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Sphagnum recurvum Warnstf. На тресави код Гадине Бистрице заузима поглавито обод тресаве око бистрица, за тим на једној пишталини ван Блата у области Мале Бистрице, где другује са *Drosera*, *Dicranum Bonjeani* и *Aulaconium palustre*.

Sphagnum recurvum var. *amblyphyllum* Russ. На тресави код Гадине Бистрице¹.

Sphagnum acutifolium (Ehrh.) Rus. et. Warnstf. (t. Симић, Катић.)

Sphagnum laricinum Spruce. („У формацији подводног каракетума“ Катић².

Sphagnum laricinum var. *gracile* Warnstf. (t. Катић.)

Sphagnum laricinum var. *crispulum* Schliephacke (t. Катић.)

Sphagnum subsecundum Nees. По пишталинама на ободу Блата испод Дворишта, на тресави изнад Великог Моста, поред једног слабог извора у долини Мурина Реке, где са *Sphag. cymbifolium* гради једну малу високу тресаву, у живобарама код Муслиног Кладенца.

Sphagnum subsecundum var. *molle* Warnstf. Нова за Србију. У једној пишталини између Дугог Дела и долине Мурина Реке, са *Sphagnum cymbifolium*. На овоме месту пишталина заузима доста велики простор и сва је покривена застирачем од сфагнума, на коме се још издаље примећују повећа поља отворено зелене, готово беличасте боје од *Sphagnum cymbifolium* и мања угасито зелена поља од *Sphag. subsecundum* var. *molle*. Ова заузима места, која вода облива, док је прва застрла места оцеднија. Друга је појава, која такође јако пада у очи, велико развиће *Drosera rotundifolia*, која је ограничена искључиво на поља од *Sphagnum cymbifolium*.

Dicranaceae

Dicraniella curvata (Hedw.) Schimp. (t. К.)³

Dicranum Bonjeani De Not. По пишталинама у области Мале Бистрице и Дугог Дела, врло често са *Drosera*.

¹ По Катићу овај сфагнум, помешан местимично са *Sphag. squarrosum*, „чини поглавиту вегетацију на површини воде у власинској тресави“. Моја посматрања ово не потврђују, јер нпр. на тресави више Великог Моста ова маховина нема тако опште простирање, а код Гадине Бистрице само местимично превлађује над осталима.

² Катић пише свуда *caracetum* место *caricetum* (од *Carex*), који не постоји као *подводна* (субмерсна) формација, јер ниједна врста карекса не живи субмерсно нити има субмерсних форама. Барске врсте карекса имају само субмерсан корен и већи или мањи део стабла; али лишће им се увек развија у ваздуху. Таквих карекса има и на власинској тресави и они могу, као и велики део влажних ливада, у пролеће и лети за време бујних киша доћи само *привремено* под воду.

³ t. К. = teste Катић. На сличан начин скраћена су имена Јуришић (Ј.), Симић (С.), и Матушек (М.).

Dicranum scoparium (L.) Hedw. У буковој шуми изнад Црквене Мале и испод Панчиног Гроба.

Ditrichum homomallum (Hedw.) Hampr. Поред једног извора у Јанчином Потоку.

Pottiaceae

Weisia viridula (L.) Hedw. Кршеви више Малог Моста и на десној обали реке Власине изнад Карапанчиног Моста.

Tortella tortuosa (L.) Limpr. Кршевита обала изнад Малог Моста.

Didymodon rubellus (Hoffm.) Bryol. eur. На стенама више Малог Моста.

Tortula ruralis Ehnh. У проређеној буковој шуми више Црквене Мале и на стенама на источној обали реке Власине према Престојчевој Мали.

Encalypta ciliata C. Müll. У буковој шуми изнад Црквене Мале.

Grimmiaceae

Grimmia pulvinata Smith. var. *longipila* Schimp. Нова за флору Србије. На Стенама више Малог Моста.

Racomitrium canescens Brid. Свуда на кршевима и сушним местима, особито у проређеној брезовој шуми између Престојчеве и Дојчинове Мале, најчешће је прати *Polytrichum piliferum*.

Orthotrichaceae

Orthotrichum diaphanum Schrad. (t. J.)

Orthotrichum stramineum Hornsch. На буковим стаблима у шуми изнад Црквене Мале.

Splachnaceae

Splachnum sphaericum Schwarz. (t. J.)

Funariaceae

Funaria hygrometrica (L.) Sibth. У Чавдаровој Мали.

Бруасеае

Bryum inclinatum Br. eur. (J.)

Bryum fallax Milde (K.)

Bryum cyclophyllum Br. eur. (K.)

Bryum Duvalli Voit. (J.)

Bryum pseudotriquetrum Schwgr. (K.)

Bryum Schleicheri Schwgr. У пишталинама испод Големих Букава.

Webera polymorpha Schimp. На оцеднијим местима на периферији Биљене Баре, дуж источне обале реке Власине и на пашњацима испод Чемерника. Нова за флору Србије.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Webera elongata Schwgr. На источној, каменитој обали реке Владине изнад Караланциног Моста. Нова за Србију.

Webera cruda Bruch. На стенама више Малог Моста. Нова за флору Србије.

Webera nutans Hedw. На истоме месту са пређашњом.

Webera (Diphyscium) sessile (Schmid.) Lindb. Поред пута у буковој шуми идући од Црквене Мале ка чесми Св. Николе.

Мниасеае

Mnium Seligeri Jur. На тресави код Гадине Бистрице и међу цбуновима *Salix pentandra* и *Betula pubescens* у Биљеној Бари.

Mnium punctatum Hedw. Поред једног извора у Јанчином Поточу у области букове шуме.

Меесеаеае

Meesea triquetra Aongstr. Са сфагнумом у Биљ. Бари.

Аулакомниасеае

Aulacomnium palustre Schwgr. Скоро свуда по пишталинама око Блата, тако код Мале Бистрице, у Биљеној Бари, испод Страторије, Дворишта итд.

Бартрамиасеае

Philonotis fontana Brid. Поред реке Чавдарове, у Биљеној Бари, свуда око издани на ободу Блата, па чак и на тресави код Гадине Бистрице.

Philonotis fontana* var. *aristinervis Mönkem. in lit. Око једног извора у врх Биљене Баре.

Philonotis seriata Lindb. У буковој шуми западно од Црквене Мале и у Јанчином Поточу.

Bartramia ithyphylla Brid. По земљи у буковој шуми изнад Црквене и Престојчеве Мале.

Bartramia Halleriana Hedw. (Ј. и С. за Чемерник.)

Bartramia pomiformis Hedw. (Ј. за исто место.)

Политрихасеае

Polytrichum piliferum Schreb. На стенама више Малог Моста, у брезовој шуми између Престојчеве и Дојчинове Мале и на хумкама где је испирана руда. Катић (2, стр. 9.) наводи и var. *Horpei* Rabh.

Polytrichum gracile Dicks. Уз источну обалу Блата више Малог Моста, на влажним ливадама и у Биљеној Бари у бетулето-салицетуму¹.

¹ Катић примерке ове маховине са бујнијим порастом, какви се често суарећу у Биљеној Бари у бусеновима сфагнума, издваја као засебну форму под именом шајог. (Неколико маховинских принова флори Србије*, 1907. стр. 6.)

Polytrichum juniperinum Wild. Испод Записа код Црквене Мале.

Polytrichum commune L. У потоку код Златне Букве.

Polytrichum commune var. *minus* Weis. (K.).

Polytrichum perigonale Michx. На источној обали Блата између Малог Моста и Биљене Баре на Малим Хумкама.

Pogonatum aloides P. Beauv. У буковој шуми изнад Престојчеве Мале.

Catharinea undulata Web. et Mohr. Испод Записа код Црквене Мале и око једног извора у горњем току Јанчиног Потока у буковој шуми.

Fontinalaceae

Fontinalis antipyretica L. У горњем току реке Чавдарове.

Cyphaeaceae

Leucodon sciuroides Schwagr. f. *aterrima*. Стене више Малог Моста.

Antitrichia curtipendula Brid. (K.).

Pterogoniaceae

Pterigynandrum filiforme Hedw. На буковим деблима у шуми више Црквене Мале.

Leskeaceae

Leskea nervosa Myrin. На деблима букава свуда у буковој шуми.

Thuidium delicatulum Mitten. На ливадској тресави изнад Старије местимично покрива земљу под водом као једноставан застирач.

Hypnaceae

Climacium dendroides Web. et Mohr. Биљена Бара и влажне ливаде свуда око Блата.

Isoetesium tyurum Brid. На буковим стаблима у шуми изнад Црквене Мале.

Amblystegium subtile Br. eur. У буковој шуми више Црквене Мале и испод Панчиног Гроба.

Rhytidium rugosum (Ehrh.) Kindb. (K.).

Plagiothecium denticulatum Br. eur. Стене више Малог Моста.

Plagiothecium Ruthei var. *pseudosilvaticum* Warnstf. На буковим стаблима више Црквене Мале.

Camptothecium nitens Schimp. (K.).

Brachythecium velutinum Br. eur. Свуда у буковој шуми на стаблима дрвета.

Brachythecium rutabulum Br. eur. (C. и J.).

Hurum vernicosum Warnstf. У Биљеној Бари ова маховина гради местимично застирач под водом.

Hurum Sendtneri Warnstf. Дивадска тресава више Страторије, особито око жбунова *Salix pentandra*. Нова за флору Србије.

Hurum exannulatum Warnstf. Црквени Поток и у долини Мурине Реке са *Sphagnum cymbifolium*.

Hurum fluitans var. *falcatus* Br. eur. (К.).

Hurum cypressiforme L. Испод Записа код Црквене Мале.

Hurum cuspidatum Kindb. На влажним дивадама идући од Страторије Округлици, са *Thuidium delicatulum* и *Climacium dendroides*.

Hurum purum L. (К.).

Hurum giganteum Kindb. Бистрице више Великог Моста.

Hurum Schreberi Willd. У буковој шуми више Црквене Мале.

Hylocomium pyrenaicum Lindb. Око извора у Биљеној Бари, нова за флору Србије.

Hylocomium splendens Br. eur. Букова шума код чесме Св. Николе.

Hylocomium squarrosum Br. eur. (С. и Ј. за Букову Главу).

(Свршиће се)

К О В Ч Е Ж И Ћ

Стручне школе, средње школе (гимназије) и Више Женске Школе у краљевини Србији у 1909—1910 школ. години.

— Преглед бројнога стања¹ —

I Школе и наставници

1. Стручне школе

а) државне

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	Колико има	
		разреда	настав- ниџа
1	Богословија Светог Саве (у Београду)	9	24
2	Алексиначка Учитељска Школа	4	16
3	Мушка Учитељска Школа Јагодинска	4	15
4	Женска Учитељска Школа у Београду	4	15
5	Женска Учитељска Школа у Крагујевцу	4	—
6	Трговачка Академија	3	17
	Свега		87

Напомена. Стручне су школе и: Ратарска у Крајеву, Ратарска у Шапцу, Винодељско-Воћарска у Букову; ну како се у њима испити врше доцније, не могу се сада знати ти подаци.

б) приватне

1	Приватна Трговачка Академија проф. Љуб. П. Ђирића	3	16
	Свега		16

¹ Према школским извештајима.

2. Средње школе (гимназије) за мушку децу

а) државне

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	Колико има	
		разреда	наставника
1	Прва Београд. Гимназија	8	26
2	Друга Београдска Гимназија	8	38
3	Трећа Београдска Гимназија	8	27
4	Зајечарска Гимназија	8	18
5	Крагујевачка Гимназија	8	26
6	Нишка Гимназија	8	30
7	Пожаревачка Гимназија	8	17
8	Ужичка Гимназија	8	16
9	Ваљевска Гимназија	6	16
10	Врањска Гимназија	6	13
11	Јагодинска Гимназија	6	14
12	Крушевачка Гимназија	6	18
13	Лесковачка Гимназија	4	11
14	Неготинска Гимназија	4	9
15	Пиротска Гимназија	6	12
16	Смедеревска Гимназија	4	9
17	Чачанска Гимназија	6	13
18	Шабачка Гимназија	6	14
19	Реалка (у Београду)	8	18
	Свега		345

б) приватне

1	Алексиначка Приватна Гимназија	4	11
2	Прив. Гимн. проф. Зделара (у Београду)	6	23
3	Књажевачка Приватна Гимназија	4	10
4	Краљевска Приватна Гимназија	2	7
5	Прокупачка Приватна Гимназија	3	5
6	Свилајинска Приватна Гимназија	2	5
7	Буварјска Приватна Гимназија	3	7
	Свега		68

3. Средње школе (гимназије) за женску децу

а) државне

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	Колико има	
		разреда	наставника
1	Женска Гимназија (у Београду)	8	23
	Свега		23
б) приватне			
1	Приватна Женска Гимназија у Београду	4	21
2	Приватна Женска Гимназија у Врању	2	10
3	Приватна Женска Гимназија у Зајечару	4	15
4	Приватна Женска Гимназија у Јагодини	2	12
5	Приватна Женска Гимназија у Лесковцу	3	9
6	Приватна Женска Гимназија у Неготину	3	8
7	Приватна Женска Гимназија у Нишу	6	13
8	Приватна Женска Гимназија у Пироту	3	12
9	Приватна Женска Гимназија у Пожаревцу	6	14
10	Приватна Женска Гимназија у Смедереву	4	7
11	Приватна Женска Гимназија у Ужицу	3	12
12	Приватна Женска Гимназија у Чачку	3	11
13	Приватна Женска Гимназија у Крушевцу	5	15
	Свега		159

4. Више Женске Школе

а) државне

1	Виша Женска Школа у Београду	4	40
2	» » » у Крагујевцу	4	*
3	» » » у Шапцу	4	13
	Свега		53

б) приватне

1	Приватна Виша Женска Школа у Ваљеву	4	14
	Свега		14

* Наставници Женске Учитељске Школе у Крагујевцу раде и у овој школи.

1. Број ђака у држа

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	У почетку школске године									На крају школске године										
		у разреду									Свега	у разреду									Свега
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
1	Богословија Светог Саве .	45	43	44	38	48	42	38	17	28	343	43	43	42	38	45	41	38	16	29	335
2	Алексиначка Учит. Школа .	80	39	42	43	—	—	—	—	—	204	78	37	39	41	—	—	—	—	—	195
3	Мушка Учит. Школа у Јагодини .	30	31	27	24	—	—	—	—	—	112	30	28	26	24	—	—	—	—	—	108
4	Женска Учит. Школа у Београду .	55	38	27	34	—	—	—	—	—	154	52	38	25	34	—	—	—	—	—	149
5	Женска Учит. Школа у Крагујевцу .	38	28	27	19	—	—	—	—	—	112	31	27	22	19	—	—	—	—	—	99
6	Трговачка Академија .	51	6 47	47	—	—	—	—	—	6	145	50	6 45	45	—	—	—	—	—	6	140
	Свега	299	226	214	158	48	42	38	17	28	1070	284	218	199	156	45	41	38	16	29	1026

2. Број ђака у приват

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	У почетку школске год.				На крају школске године							
		у разреду				Свега	у разреду				Свега		
		I	II	III	Свега		I	II	III	Свега			
1	Приватна Трговачка Академија професора Љуб. П. Ђирића	9	10	14	33	9	10	14	33	37	36	38	111
	Свега	43	40	38	121	37	36	38	111	37	36	38	111

Напомена. Ситни бројеви означавају број ученица међу ученицима.

www.unilib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вним стручним школама

Прелазе у старији разред									Полажу разредни испит									Понављају											
из разреда									у разреду									разред											
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Свега	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Свега	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Свега
32	25	37	30	38	39	37	16	29	283	8	17	5	8	5	2	2	1	48	3	1			2					6	
35	19	37	40						131										10	2								12	
24	20	22	24						90																				
41	27	18	34						120											2	1							3	
20	22	18	19						79										1									1	
45	40	46							131	5	5	1						11		1								1	
197	153	178	147	38	39	37	16	29	834	13	22	6	8	5	2	2	1	59	14	6	1		2					23	

ним стручним школама

Прелазе у старији разред				Полажу разредни испит				Понављају			
из разреда				у разреду				разред			
I	II	III	Свега	I	II	III	Свега	I	II	III	Свега
9	10	14	33	2	1		3				
25	27	38	90	4	8		12				
9	10	14	33	2	1		3				
25	27	38	90	4	8		12				

Тако, у броју 47 има 41 ученик и 6 ученица.

3. Број ученика у државним средњим школама (гимназијама) за мушку децу

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	У почетку школске године								На крају школске године									
		у		р		а		з		р		е		а		у			
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	свега	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	свега
1	Прва Беогр. Гимназија	177	72	76	44	54	37	94	88	642	134	55	62	37	42	32	74	75	511
2	Друга Беогр. Гимназија	189	189	164	133	96	79	39	31	930	164	171	137	116	89	65	33	30	805
3	Трећа Беогр. Гимназија	231	161	94	82	63	41	63	52	787	169	126	77	63	44	32	29	36	576
4	Зајечарска Гимназија	83	46	47	27	36	24	18	22	303	60	43	35	24	28	20	16	17	243
5	Крагујевачка Гимназија	310	174	153	88	52	61	40	40	918	258	159	129	80	43	59	36	35	799
6	Нишка Гимназија	201	153	88	109	57	37	50	56	751	172	125	69	93	44	34	38	44	619
7	Пожаревачка Гимназија	112	105	44	65	38	26	19	17	426	91	97	36	53	37	22	16	16	368
8	Ужачка Гимназија	100	59	50	41	22	20	27	36	355	96	53	48	40	20	19	24	32	332
9	Ваљевска Гимназија	113	71	39	38	30	15	—	—	306	99	62	39	32	29	14	—	—	275
10	Брањска Гимназија	92	74	46	33	38	15	—	—	288	79	65	85	31	26	12	—	—	248
11	Јагодинска Гимназија	107	71	67	51	29	27	—	—	352	84	66	52	42	22	18	—	—	284
12	Крушевачка Гимназија	133	121	92	60	39	38	—	—	483	107	101	70	49	32	31	—	—	390
13	Лесковачка Гимназија	103	69	47	27	—	—	—	—	246	74	56	41	22	—	—	—	—	193
14	Неготинска Гимназија	53	30	41	14	—	—	—	—	138	44	28	37	14	—	—	—	—	123
15	Пиротска Гимназија	78	62	37	40	15	21	—	—	253	65	57	31	32	13	19	—	—	217
16	Смедеревска Гимназија	67	61	33	34	—	—	—	—	195	50	52	29	32	—	—	—	—	163
17	Чајачка Гимназија	86	74	45	29	19	16	—	—	269	73	70	39	29	16	13	—	—	240
18	Шабачка Гимназија	138	92	52	55	26	30	—	—	393	112	89	49	46	24	29	—	—	349
19	Реалка (у Београду)	59	57	52	48	38	28	25	30	337	50	51	47	45	37	28	23	28	309
	Свега	2.442	1.741	1.267	1.018	642	515	375	372	8.372	1.981	1.526	1.062	880	546	447	289	313	7.044

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	Прелазе у старији разред										Полажу разредни испит										Понављају									
		и з р а з р е д а										у р а з р е д у										р а з р е д									
		И	П	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	И	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	И	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1	Прва Беог. Гимназ.	77	32	46	16	33	25	56	60	345	47	16	13	15	6	6	13	15	131	9	7	3	6	3	1	5	1	34			
2	Друга Беог. Гимназ.	104	93	70	85	59	44	23	25	503	36	53	49	25	26	18	9	4	220	20	23	17	6	3	1	1	74				
3	Трећа Беогр. Гимн.	114	68	32	32	23	20	18	34	341	39	50	34	22	20	10	10	2	187	15	8	11	9	1	1	1	45				
4	Зајечарска Гимн.	40	18	24	17	20	15	11	9	154	17	19	10	5	6	5	5	5	72	3	6	1	2	2	1	3	17				
5	Крагујевачка Гимн.	152	87	70	40	28	48	26	25	476	74	64	44	32	13	10	7	6	250	30	6	12	6	2	1	3	64				
6	Нишка Гимназија	74	66	33	44	20	16	23	25	301	61	43	29	27	21	13	14	15	223	34	11	4	22	2	5	1	84				
7	Пожаревачка Гимн.	56	71	21	34	22	21	14	11	250	29	20	12	15	12	1	2	5	95	6	6	3	3	3	3	3	21				
8	Ужичка Гимназија	75	28	39	32	17	18	17	23	249	13	17	7	7	2	1	7	6	60	8	7	2	2	2	2	2	17				
9	Ваљевска Гимназија	57	44	23	18	14	10	—	—	166	32	14	16	14	13	5	—	—	94	10	2	—	—	—	—	—	14				
10	Врањска Гимназија	52	39	25	23	16	11	—	—	166	22	20	10	6	10	1	—	—	69	5	6	—	—	—	—	—	12				
11	Јагодинска Гимн.	48	38	29	28	11	12	—	—	166	25	17	14	11	11	5	—	—	83	11	9	8	4	—	1	—	33				
12	Крушевачка Гимн.	62	58	35	27	20	14	—	—	216	25	29	25	19	9	14	—	—	121	17	14	6	3	3	3	—	46				
13	Лесковачка Гимн.	38	40	24	19	—	—	—	—	121	24	13	16	2	2	—	—	—	55	10	3	1	1	—	—	—	15				
14	Неготинска Гимн.	23	18	16	8	—	—	—	—	65	16	6	15	3	—	—	—	—	40	5	4	6	3	—	—	—	18				
15	Пиротска Гимназија	36	33	25	25	8	10	—	—	137	18	22	6	6	5	9	—	—	66	11	1	—	—	—	—	—	13				
16	Смедеревска Гимн.	28	24	13	22	—	—	—	—	87	13	20	15	8	—	—	—	—	56	8	6	1	—	—	—	—	15				
17	Чачанска Гимназија	49	42	18	15	11	11	—	—	146	15	22	13	11	4	2	—	—	167	6	6	8	3	1	—	—	24				
18	Шабачка Гимназија	70	64	32	26	20	23	—	—	235	24	16	9	14	4	6	—	—	73	17	9	8	7	—	—	—	41				
19	Реалка (у Београду)	41	33	29	30	23	24	18	23	221	4	13	10	15	11	2	3	5	63	5	5	6	—	3	2	—	23				
	Свега . . .	1.196	896	604	541	345	322	206	235	4.345	534	474	347	257	173	107	70	63	2.025	230	139	97	77	24	17	13	610				

4. Број ученика у приватним средњим

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	У почетку школ. године						На крају школске године							
		у разреду						у разреду							
		I	II	III	IV	V	VI	Свега	I	II	III	IV	V	VI	Свега
1	Алексиначка Приватна Гимназија	20 71	15 74	3 40	12 36	—	—	50 221	18 62	14 69	12 37	11 33	—	—	55 201
2	Приватна Гимназија професора Зделара (у Београду)	5 13	3 15	10 26	9 28	14 28	5 21	46 131	5 12	3 15	10 25	9 26	13 25	4 18	44 121
3	Књажевачка Приватна Гимназија	10 73	3 9	1 13	1 12	—	—	15 117	15 62	3 18	—	1 12	—	—	19 103
4	Краљевска Приватна Гимназија	18 50	2 13	—	—	—	—	20 63	13 41	2 13	—	—	—	—	15 54
5	Прокупачка Приватна Гимназија	12 43	5 27	11	—	—	—	17 81	11 38	4 24	10	—	—	—	15 72
6	Свилајиначка Прив. Гимназија	15 57	3 20	—	—	—	—	18 77	15 57	3 19	—	—	—	—	18 76
7	Ђурићска Приватна Гимназија	14 44	8 17	18	—	—	—	22 79	11 36	5 13	15	—	—	—	16 64
	Свега	94 351	39 185	14 108	22 76	14 28	5 21	228 769	89 308	34 171	22 98	21 71	13 25	4 18	182 691

5. Број ученица у државним средњим

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	У почетку школске године								На крају школске године									
		у разреду								у разреду									
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Свега	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Свега
1	Женска Гимназија (у Београду)	65	56	56	59	82	53	29	25	425	59	54	49	57	81	46	28	25	399
	Свега	65	56	56	59	82	53	29	25	425	59	54	49	57	81	46	28	25	399

школама (гимназијама) за мушку децу

WWW.UNILIB.RS

Прелазе у старији разред								Полажу разредни испит								Понављају							
из разреду								у разреду								разред							
I	II	III	IV	V	VI	Свега		I	II	III	IV	V	VI	Свега		I	II	III	IV	V	VI	Свега	
15	12	7	7			41		3	3	3	3			12		12		2	1				
37	50	19	19			125		13	16	11	9			49		2	2	7	5				
5	3	9	8	10	4	39			4	1	1	3		5				1	1	1			
11	11	20	18	12	10	82				5	6	12	7	34									
8	3		1			12		2						2		7							
35	15	7	12			69		20	3	3				26									
13	2					15		1						1		4	1						
34	12					46																	
10						10			3					3			1						
29	9	5				43		5	10	5				20		3	5						
12	3					15		2						2		5							
36	17					53		16	2					18									
10	5					15		7	2	4				13		1							
28	11	11				50																	
73	28	16	16	10	4	147		7	6	4	4	3		24			1	2	1				
210	125	62	49	12	10	468		62	37	28	15	12	7	261		32	8	8	6	1			

школама (гимназијама) за женску децу

Прелазе у старији разред									Полажу разредни испит									Понављају								
из разреда									у разреду									разред								
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Свега	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Свега	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Свега
38	46	41	48	64	32	27	25	321	13	7	8	9	13	13	1		64	8	1			4	1			14
38	46	41	48	64	32	27	25	321	13	7	8	9	13	13	1		64	8	1			4	1			14

6. Број ученица у приватним средњим

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	У почетку школске године						На крају школске године							
		у разреду						у разреду							
		I	II	III	IV	V	VI	Свега	I	II	III	IV	V	VI	Свега
1	Приватна Женска Гимназија у Београду . . .	15	12	10	9	—	—	46	15	11	9	9	—	—	44
2	у Врању . . .	24	26	—	—	—	—	50	20	25	—	—	—	—	45
3	у Зајечару . . .	22	19	17	12	—	—	70	18	19	16	12	—	—	65
4	у Јагодини . . .	24	26	—	—	—	—	50	20	22	—	—	—	—	42
5	у Лесковцу . . .	19	8	16	—	—	—	43	18	6	14	—	—	—	38
6	у Неготину . . .	14	15	16	—	—	—	45	11	12	15	—	—	—	38
7	у Нишу . . .	54	35	26	19	9	8	151	37	31	24	19	9	9	129
8	у Пироту . . .	15	14	16	—	—	—	45	9	13	14	—	—	—	36
9	у Пожаревцу . . .	41	46	23	22	5	—	137	37	44	20	18	5	—	124
10	у Смедереву . . .	17	18	10	12	—	—	57	8	17	10	11	—	—	46
11	у Ужицу . . .	33	18	16	—	—	—	67	31	18	16	—	—	—	65
12	у Чаčku . . .	15	20	14	—	—	—	49	12	19	13	—	—	—	44
13	у Крушевцу . . .	48	36	28	21	15	—	148	40	35	26	21	14	—	136
	Свега . . .	341	293	192	95	29	8	958	276	272	177	90	28	9	852

7. Број ученица у државним

Редни број	ШКОЛИНО ИМЕ	У почетку школске године					На крају школске године				
		у разреду					у разреду				
		I	II	III	IV	Свега	I	II	III	IV	Свега
1	В. Жен. Школа у Београду	309	242	133	142	826	288	230	121	137	776
2	» » » » Пожареv.	122	83	58	36	299	111	78	57	33	279
3	» » » » Шапцу .	69	47	30	22	168	69	47	30	22	168
	Свега . . .	500	372	221	200	1293	468	355	208	192	1223

8. Број ученица у приватним

1	Приватна Ваљевска Виша Женска Школа	41	18	17	9	85	35	14	15	9	73
	Свега	41	18	17	9	85	35	14	15	9	73

ШКОЛАМА (ГИМНАЗИЈАМА) ЗА ЖЕНСКУ ДЕЦУ

WWW.UNIIB.RS

Прелазе у старији разред							Свега	Полажу разредни испит							Свега	П о н а в љ а ј у							Свега
из разреда								у разреду								разред							
I	II	III	IV	V	VI			I	II	III	IV	V	VI			I	II	III	IV	V	VI		
12	11	8	9	—	—	40	3	—	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	23	—	—	—	—	39	4	2	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	12	13	10	—	—	49	2	7	1	1	—	—	11	2	—	2	1	—	—	—	—	—	5
14	18	—	—	—	—	32	6	4	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	6	14	—	—	—	34	3	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
10	10	10	—	—	—	30	—	2	3	—	—	—	5	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
25	22	16	18	9	9	99	8	3	4	—	—	—	15	5	6	3	—	—	—	—	—	—	14
7	9	10	—	—	—	26	2	4	4	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	37	14	17	5	—	101	8	7	5	—	—	—	20	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2
17	13	11	4	—	—	45	1	2	1	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
24	14	12	—	—	—	50	7	3	3	—	—	—	13	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2
9	15	11	—	—	—	35	3	4	2	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	21	15	11	7	—	73	9	11	10	6	7	—	43	12	3	1	4	—	—	—	—	—	20
209	211	134	69	21	9	653	56	49	34	7	7	—	153	24	9	10	5	—	—	—	—	—	48

Вишим Женским Школама

Прелазе у старији разред					Свега	Полажу разредни испит					Свега	П о н а в љ а ј у					Свега
из разреда						у разреду						разред					
I	II	III	IV			I	II	III	IV			I	II	III	IV		
202	165	97	120	584	62	54	19	18	153	22	11	5	—	38			
83	51	42	28	204	12	17	12	5	46	15	9	2	—	26			
35	33	25	21	114	14	10	4	1	29	17	1	1	—	19			
320	249	164	169	902	88	81	35	24	228	54	21	8	—	83			

Вишим Женским Школама

27	14	10	6	57	3	—	5	2	10	4	—	—	—	4
27	14	10	6	57	3	—	5	2	10	4	—	—	—	4

9. Учитељски испит — Испит спремности —

Редни број	ШКОЛЕ	Стручан богословски испит				
		Пријавило се за испит	Положило испит	о д б и ј е н о		
				на три месеца	на годишну лану	на свагда
1	Богословија Св. Саве	29	28	1	—	—
2	Алексиначка Уч. Школа	—	—	—	—	—
3	Јагодинска Муш. Уч. Шк.	—	—	—	—	—
4	Жен. Уч. Шк. у Београду	—	—	—	—	—
5	Жен. Уч. Шк. у Крагујевцу	—	—	—	—	—
6	Трговачка Академија	—	—	—	—	—
7	Прва Београдска Гимназија	—	—	—	—	—
8	Друга Београд. Гимназија	—	—	—	—	—
9	Трећа Београд. Гимназија	—	—	—	—	—
10	Зајечарска Гимназија	—	—	—	—	—
11	Крагујевачка Гимназија	—	—	—	—	—
12	Нишка Гимназија	—	—	—	—	—
13	Пожаревачка Гимназија	—	—	—	—	—
14	Ужичка Гимназија	—	—	—	—	—
15	Реалка (у Београду)	—	—	—	—	—
16	Женска Гимназија (у Беогр.)	—	—	—	—	—
	Свега	29	28	1	—	—

10. Нижи течајни испит у Богословији Св.

Редни бр.	ШКОЛЕ	Број ученика		
		пријвљених за испит	који су положили испит	који нису положили испит
1	Богословија Св. Саве	30	30	—
2	Прва Београдска Гимназија	—	—	—
3	Друга Београдска Гимназија	—	—	—
4	Трећа Београдска Гимназија	—	—	—
5	Зајечарска Гимназија	—	—	—
6	Крагујевачка Гимназија	—	—	—
7	Нишка Гимназија	—	—	—
8	Пожаревачка Гимназија	—	—	—
9	Ужичка Гимназија	—	—	—
10	Ваљевска Гимназија	—	—	—
11	Врањска Гимназија	—	—	—
12	Јагодинска Гимназија	—	—	—
13	Крушевачка Гимназија	—	—	—
14	Лесковачка Гимназија	—	—	—
15	Неготинска Гимназија	—	—	—
16	Пиротска Гимназија	—	—	—
17	Смедеревска Гимназија	—	—	—
18	Чачанска Гимназија	—	—	—
19	Шабачка Гимназија	—	—	—
20	Женска Гимназија (у Београду)	—	—	—
21	Реалка (у Београду)	—	—	—
	Свега	30	30	—

Виши течајни испит (Испит зрелости)

Учитељски испит					Испит спремности			Виши течајни испит (Испит зрелости)				
Пријавило се за испит	Положило испит	о д б и ј е н о			Пријавило се за испит	Положило испит	није положило испит	Пријавило се за испит	Положило испит	о д б и ј е н о		
		на три месеца	на годишну дана	на свата						на три месеца	на годишну дана	на свата
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40	26	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	27	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	10	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	46	46	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	45	12	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	24	5	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	27	9	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	7	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	16	4	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	13	10	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	9	4	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	12	7	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	17	3	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	27	3	—
59	37	15	5	—	—	—	—	—	30	27	3	—
122	86	29	5	—	46	46	—	291	197	58	26	—

Саве и у државним средњим школама

Б р о ј у ч е н и к а			Б р о ј у ч е н и ц а		
пријављених за испит	који су положили испит	који нису положили испит	пријављених за испит	које су положиле испит	које нису положиле испит
—	—	—	—	—	—
20	16	3	—	—	—
89	83	6	—	—	—
34	33	—	—	—	—
17	17	—	—	—	—
41	37	3	—	—	—
49	42	6	—	—	—
25	25	—	—	—	—
37	37	—	—	—	—
20	18	2	—	—	—
23	23	—	—	—	—
29	27	2	—	—	—
28	28	—	—	—	—
20	15	5	—	—	—
8	8	—	—	—	—
27	25	2	—	—	—
25	25	—	—	—	—
20	16	4	—	—	—
26	26	—	—	—	—
—	—	—	46	43	3
31	31	—	—	—	—
569	532	33	46	43	3

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

11. Нижи течајни испит у приватним средњим школама.

Редни број	ШКОЛЕ	Број ученика			Број ученица		
		пријављен. за испит	који су положили испит	који нису положили испит	пријављен. за испит	које су положиле испит	које нису положиле испит
1	Приватна Гимназ. проф. Вл. Зделара (у Београду)	25	25	—	—	—	—
2	Алексиначка Приватна Гимназија . .	12	12	—	6	6	—
3	Књажевачка Приватна Гимназија . .	11	11	—	1	1	—
4	Приватна Женска Гимназија у Београду	—	—	—	9	9	—
5	Приватна Женска Гимназија у Зајечару	—	—	—	8	8	—
6	Приватна Женска Гимназија у Кр- шевцу	—	—	—	11	8	3
7	Приватна Женска Гимназија у Нишу .	—	—	—	16	16	—
8	Приватна Женска Гимназија у Пожа- реву	—	—	—	17	17	—
9	Приватна Женска Гимназија у Смед- реву	—	—	—	9	9	—
	Свега	48	48	—	77	74	—

12. Нижи течајни испит у Вишим Женским Школама.

Редни број	ШКОЛЕ	Број ученика			Број ученица		
		пријављен. за испит	које су положиле испит	које нису положиле испит	пријављен. за испит	које су положиле испит	које нису положиле испит
1	Виша Женска Школа у Београду . .	33	33	—	—	—	—
2	Виша Женска Школа у Крагујевцу .	28	19	9	—	—	—
3	Виша Женска Школа у Шапцу . . .	19	18	—	—	—	—
4	Приватна Виша Жен. Школа у Ваљеву	—	—	—	7	7	—
	Свега	80	70	9	7	7	—

III Рекапитулација

1. Школе, наставници и ђаци

WWW.UNILIB.RS

Редни број	ШКОЛЕ	Број школа		У почетку школ. год.				На крају школске год.			
		Број школа	Бр. наставника	ученика	ученица	Ђака	Свега	ученика	ученица	Ђака	Свега
1	Богословија Св. Саве	1	9	343	—	343	—	335	—	335	—
2	Мушке Учит. Школе	2	31	316	—	316	—	303	—	303	—
3	Женске Учит. Школе	2	15	—	266	266	—	—	248	248	—
4	Трговачка Академија	3	17	139	6	145	—	134	6	140	—
5	Приватна Тр. Академ. проф. Љ. Ђирића	1	16	88	33	121	1.191	78	33	111	1.137
6	Државне средње школе (гимназије) за мушку децу	19	345	8.372	—	8.372	—	7.044	—	7.044	—
7	Приватне средње школе (гимназије) за мушку децу	7	68	541	228	769	—	509	182	691	—
8	Државне средње школе за женску децу	1	23	—	425	425	—	—	399	399	—
9	Приватне средње школе за женску децу	13	159	—	958	958	10.521	—	852	852	8.986
10	Државне Више Женске Школе	3	53	—	1.293	1.293	—	—	1.223	1.223	—
11	Приватне Више Женске Школе	1	14	—	85	85	1.378	—	73	73	1.296
	Свега	53	750	9.799	3.294	13.093	13.090	8.403	3.016	11.419	11.419

2. Виши течајни испит (испит зрелости)

Редни број	ШКОЛЕ	Пријавило се за испит			Положило испит			Није положило испит			Напомена		
		Број школа	ученика	ученица	Ђака	ученика	ученица	Ђака	ученика	ученица		Ђака	
1	Богословија Св. Саве	1	29	—	29	28	—	28	1	—	1	Стручан богословски испит	
2	Мушке Учитељ. Школе	2	63	—	63	49	—	49	14	—	14		Учитељски испит
3	Женске Учит. Школе	2	—	59	59	—	37	37	—	20	20		
4	Трговачка Академија	1	46	—	46	46	—	46	—	—	—	Испит спремности	
5	Гимназије (мушке)	8	235	—	235	153	—	153	72	—	72		
6	Реалка	1	26	—	26	17	—	17	9	—	9		
7	Женска Гимназија	1	—	30	30	—	27	27	—	3	3		
	Свега		399	89	488	293	64	357	96	23	119		

3. Нижи течајни испит

Редни број	ШКОЛЕ	Пријавило се за испит			Положило испит			Није положило испит			Напомена
		Број школа									
		ученика	ученица	џака	ученика	ученица	џака	ученика	ученица	џака	
1	Богословија Светог Саве	1	30	—	30	30	—	30	—	—	—
2	Државне гимназије за мушку децу	18	538	—	538	501	—	501	33	—	33
3	Приватне гимназије за мушку децу	3	48	7	55	48	7	55	—	—	—
4	Државне гимназије за женску децу	1	—	46	46	—	43	43	—	3	3
5	Приватне гимназије за женску децу	6	—	70	70	—	70	70	—	3	3
6	Реалка	1	31	—	31	31	—	31	—	—	—
7	Државне Више Жен. Школе	3	—	80	80	—	70	70	—	9	9
8	Приватне Више Жен. Школе	1	—	7	7	—	7	7	—	—	—
	Свега	34	647	210	857	610	197	807	33	15	48

ПРОФЕСОРСКИ ИСПИТИ

ШКОЛСКЕ 1906 И 1907 ГОДИНЕ

(НАСТАВАК)

Аврам Н. Поповић, сусленат лесковачке гимназије, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: историја општа са српском као главни, и географија као споредни предмет (чл. 116 тач. 5 закона о средњим школама) и немачки језик.

У испитном одбору били су: председник г. др. Светолик Радовановић; чланови: г.г. Момчило Иванић, Светислав Максимовић, Јован Марјански Сава Антоновић, др. Станоје Станојевић, др. Никола Вулић и др. Михаило Поповић.

Општи испит држан је 18 октобра 1907 г. у Министарству Просвете и Црквених Послова. Присуствовали су сви чланови одбора. По прочитању пријаве кандидатуре и прилога уз њу и прегледа поднесених докумената испитни је одбор одлучио: да се кандидат може пустити да полаже професорски испит из пријављене групе предмета и да се његов штампан рад: „Горњи Ибар у средњем веку“ (Годишњаци XXV и XXVI), према чл. 122 зак. о средњим школама, прими место домаћег састава. Штампани рад кандидатуре прегледали су г.г. Станоје Станојевић и Сава Антоновић.

Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат у своме раду показао довољну научну и литерарну спрему и да се по томе може пустити на полагање професорског испита.

Члан испитног одбора г. Момчило Иванић испитивао је кандидата из српског језика са књижевношћу. Кандидат је добио ова питања: 1). Подела самогласника на непчане и непчане; утицај непчаних самогласника на грлене сугласнике: старије и млађе претварање. — 2). Основе примарне, секундарне, сложене и основе од готових облика. — 3). Врсте промена именичких; поглавите напомене првој врсти. — 4). Врсте промена глаголских. — 5). Врсте реченица. — 6). Подела историје српске књижевности. — 7). Стара књижевност и њени раздели. Главни представник српско-словенске књижевности; Свети Сава и његова дела; главни представник дубровачко-далматинске књижевности и њихово најзнатније дело. Новија српска књижевност и њени најзнатнији представници са својим поглавитим делима: До-ситеј, Вук, Бранко.

Члан испитног одбора г. Светислав Максимовић испитивао је из психологије, логике, педагогике и методике. Кандидат је добио ова питања: Психички елементи. — Представе. — Душевни покрети. — Појам, суд, закључак. — Метода научног испитивања. — Васпитни циљ, главна васпитна средства. — Дидактичка начела: поступности, саморађје и концентracије. — Биографски, прагматични, регресивни и прогресивни метод у историјској настави.

Члан испитног одбора г. Јован Марјански испитивао је из немачког језика. Кандидат је: читао, преводио и по диктату писао из књиге: *Thegans, Das Leben Ludwigs des Frommen*, 24 глава.

Члан испитног одбора г. Сава Антоновић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: Дужности разредног старешине. — Кажњавање ученика. — Држање течајних испита и превођење ученика у старије разреде. — Уписивање ученика у I разред гимназије. — Који се ученици могу ослободити школарине. — Оцењивање ученичког успеха, владања и вредноће. — Нашта треба назити при распо-ређивању предмета на дане и часове.

За овим је саслушан суд испитивача и осталих чланова испитног одбора о одговорима кандидатовим и испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио општи испит.

Испит је трајао од 3 $\frac{1}{2}$ до 6 часова по подне.

Писмени испит држан је 19 октобра 1907 године у историјском семинару Универзитета. Били су присутни сви чланови испитног одбора. Чланови испитног одбора г.г. др. Станоје Станојевић, др. Никола Вулић и др. Михаило Поповић, предложили су потребан број питања за писмени испит. Од предложених и усвојених питања кандидат је изабрао и обрадио: „*Стање и положај у српском народу и српским државама крајем 1402 године.*“

Испит је трајао од 8 до 12 часова пре подне.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Усмени испит држан је 20 октобра 1907 год. у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора. Саслушан је суд г.г. др. Станоја Станојевића и Саве Антоновића, чланова испитног одбора, о писменом раду кандидатовом. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат својим писменим испитом испунио захтеве, који се траже законом о средњим школама за овај испит, и да се по томе може пустити да полаже усмени испит.

Члан испитног одбора г. др. Никола Вулић испитивао је из опште историје старог века. Кандидат је добио ова питања: Позајмице европске културе из античке културе. — Велика царства на истоку. — Цареви јеврејски. — Пропаст Израиља и Јудеје. — Персијско-грчки ратови. — Пунски ратови. — Грчко-македонски ратови. — Принциплат. — Облици владавине код Римљана.

Члан испитног одбора г. др. Станоје Станојевић испитивао је из опште историје средњег века. Кандидат је добио ова питања: Узроци и последице сеобе народа. — Римска империја код народа у средњем веку. — Карло Велики. — Четврти крсташки рат. — Маџари и Татари. — Пад Цариграда. — Крај средњег века.

Члан испитног одбора г. др. Михаило Поповић испитивао је из опште историје новог века. Кандидат је добио ова питања: Реформација у Германији. — Петар Велики и његове реформе. — Абсолутизам у Француској и Луј XIV. — Узроци француске револуције. — Маџарска буна.

Члан испитног одбора г. др. Станоје Станојевић испитивао је из историје српског народа. Кандидат је добио ова питања: Узроци српско-бугарског рата 1885 год. — Устанци у Босни XIX веку. — Продирање Арнауца у Старој Србији. — Обнова пећске патријаршије 1557 год. — Литература о Вуку Бранковићу, Кнезу Лазару и Деспоту Стевану. — Данилов кодекс — Краљ Твртко I. — Центар Немањинске државе.

Члан испитног одбора г. Сава Антоновић испитивао је из географије. Кандидат је добио ова питања: О значају мора и океана. — Рударске области у Србији. — Орографија Србије. — Географска литература о Србији на српском језику.

Саслушан је суд чланова испитивача и осталих чланова испитног одбора о одговорима кандидатовим и испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио усмени испит.

Испит је трајао од 4 до 7 часова по подне.

Практични испит држан је 22 октобра 1907 год. у београдској реалци у присуству свих чланова испитног одбора. Кандидат је држао практично предавање из српске историје у IV разреду реалке, којом је приликом предавао: „*Значај владе Цара Душана.*“

Саслушан је суд г.г. др. Станоја Станојевића, др. Николе Вулића, др. Михаила Поповића, Светислава Максимовића и осталих чланова испитног одбора о практичном испиту кандидатову и исти је одбор одлучио: да је кандидат положио и практични испит.

Оценивши целокупни успех, који је кандидат показао у свима деловима овога испита, испитни је одбор једногласно одлучио: *да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета.*

Никола Поповић, супленат пожаревачке гимназије, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: математика и физика као главни предмети (чл. 116 тач. 8 зак. о средњим школама) и француски језик.

У испитном одбору били су: председник г. др. Светолик Радовановић; чланови: г.г. Васа Димић (за школско законодавство и администрацију), Светислав Максимовић (за психологију, логику, педагогику и методику), Владислав Вулићевић (за француски језик), Гаврило Јовановић (за српски језик са књижевношћу и српску историју), Јеленко Михаиловић (за физику), и др. Михаило Петровић (за математику).

Као домаћи састав кандидат је поднео обрађену тему: „*О асимтотама кривих линија у равни*“. Домаћи састав кандидатов оценили су г.г. др. Михаило Петровић и Васа Димић. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат у своме домаћем раду показао довољну научну и литерарну спрему и да се према томе може пустити да полаже професорски испит.

Општи испит кандидат је полагао 2 новембра 1907 год. у Министарству Просвете и Црквених Послова у присуству свих чланова испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Гаврило Јовановић испитивао је из српског језика и књижевности и српске историје. Кандидат је добио ова питања: Анализа из „летње вечери“ од М. Милићевића, стр. 161. — Горски Вијенац. — Кратак преглед историје Срба у Угарској.

Члан испитног одбора г. Светислав Максимовић испитивао је из психологије, логике, педагогије и методике. Кандидат је добио ова питања: У каквом односу стоји психологија према осталим наукама? — Кретања очију и њихов значај. — Оптичке обмане. — Облици мишљења. Закључак. — Методи научног испитивања. — Класификација. — Циљ васпитања. — Васпитна казна. — Задатак математике као наставног предмета. — Распоред математике по разредима. — Очигледност у математичкој настави. — Писмени задаци.

Члан испитног одбора г. Владислав Вулићевић испитивао је из француског језика. Кандидат је: читао, преводио и по диктату писао из „L'Evolution des forces“ par dr Gustave Le Bon, страна 68.

Члан испитног одбора г. Васа Димић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: Испити у средњој школи. — Превођење ученика. — Чл. 31 и чл. 42 закона о средњим школама.

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор одлучио: да је кандидат положио општи испит.

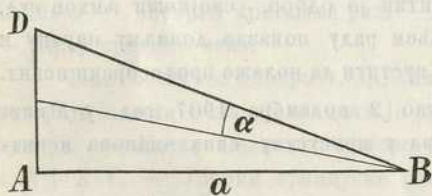
Испит је трајао од 4—6½ часова по подне.

Писмени испит, који је држан 26 новембра 1907 године, кандидат је полагао у математичком семинару Универзитета а у присуству свих чланова испитног одбора. Од потребног броја питања, која су предложили г. г. др. Михаило Петровић, Васа Димић и Јеленко Михаиловић, а испитни одбор усвојио, кандидат је изабрао и обрадио:

1. Одредити центар, осовине, жижеи директрисе криве другог реда $\lambda x^2 + 2xy + y^2 - \lambda x + 6y + 1 = 0$. Какву криву описује центар кад се λ мења?

2. Одредити λ тако да једначине $x^2 - 35x^5 + \lambda = 0$ има што је могуће више реалних корена и пораздвајати ове.

3. Сређина висине AD правоуглог троугла ABD састављена је са тачком В. Кад је дата дужина $AB = a$ основице, колика треба да је висина $AD = x$ па да угао α има једну унапред дату вредност q ? Колико треба да је q па да задатак буде могућан? Израчунати површину троугла CBD у случају кад q има највећу могућну вредност.

Према оцени писменог рада кандидатовог, који су оценили г. г. др. Михаило Петровић и Васа Димић, чланови испитног одбора, испитни је одбор усвојио њихов суд и одлучио: да је кандидат својим писменим радом испунио захтеве, који се траже законом о средњим школама за овај испит и да се по томе може пустити на усмени испит.

Испит је трајао од $8\frac{1}{4}$ — 12 часова пре подне.

Усмени испит кандидат је полагао 28 новембра 1907 год. у слушаоници Универзитета бр. 10. у присуству свих чланова испитног одбора.

Члан испитног одбора г. др. Михаило Петровић испитивао је из математике. Кандидат је добио ова питања: Моавров образац и његове тригонометријске примене. — Логаритми негативних бројева. — Дијаметри кривих линија другог степена. — Решавање општих алгебарских једначина. — Одређивање граница за корене бројних једначина. — Одредба асимптота које нису паралелне координатним осовинама. — Израчунати веодређени интергал

$\int \frac{e^x dx}{1 - e^{2x}}$. — Израчунати одређени интеграл $\int_0^{\infty} \frac{x dx}{1 + x^4}$. — Тригонометријске

функције апсолутних бројева. — Интегралити диференцијалну једначину $(x^2 + 1) \frac{dy}{dx} - 3y + 1 = 0$.

Члан испитног одбора г. Јеленко Михаиловић, испитивао је из физике. Кандидат је добио ова питања: Појаве молекуларне равнотеже. Разни облици тих појава код разних агрегатних стања тела. — Паралелограм кретања (тригоном. и алгебарски). — Паскалов закон. — Истицање течности (Тори-

челијева теорема). — Класификација акустичних таласа. — Особине тона.

Механичка теорија топлоте: објашњење става о еквиваленцији рада и топлоте, и ентропије. — Специфична топлота и њена одређивање. — Боја тела. — Спектрална анализа и њена примена. — Одређивање индекса преламања светлости.

По саслушању оцене испитивача и осталих чланова испитног одбора о одговорима кандидатовим, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио да је кандидат положио усмени испит.

Практични испит кандидат је држао 29 новембра 1907 год. у београдској реалци у присуству свих чланова испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао у VIII раз. реалке којом је приликом предавао: *О топлоти (почетна лекција)*.

Г. г. др. Михаило Петровић, Јеленко Михаиловић и Свет. Максимовић дали су свој суд о практичном предавању кандидату и испитни је, одбор усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио практични испит.

По оцени целокупног успеха кандидатова у свима деловима стручнога испита испитни је одбор једногласно одлучио: *да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета.*

Милан Грујић, суспенат зајечарске гимназије, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: Историја општа са српском као главни а географија као споредни предмет (чл. 116 тач. 5 зак. о средњим школама) и француски језик.

У испитном одбору били су: председник г. др. Светолик Радовановић, чланови: г. др. Драгољуб Павловић (за општу историју новог века), г. др. Никола Вулић (за општу историју старог века), г. др. Јован Радовић (за историју општу средњег века, и историју српског народа), г. Сава Антоновић (за школско законодавство и администрацију), г. Владислав Вулићевић (за француски језик), г. Милутин Драгутиновић (за српски језик са књижевношћу), и г. др. Миливоје Јовановић (за психологију, логику, педагогику и методику).

Као домаћи састав кандидат је поднео обрађену тему: *„Борба царства и царства око инвеституре и о превласт, завршетак борбе“*. Домаћи састав кандидатов оценили су: г. г. др. Драгољуб М. Павловић и др. Јован Радовић и испитни одбор, усвојивши њихов суд, одлучио је: да је кандидат у своме домаћем саставу показао довољну научну и литерарну спрему и да се по томе може пустити да полаже професорски испит.

Општи испит кандидат је полагао 12. новембра 1907 год. у Министарству Просвете и Црквених Послова у присуству свих чланова испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Милутин Драгутиновић испитивао је из српског језика са књижевношћу. Кандидат је добио ова питања: Логичка анализа „Припева“ из Суботићева сјева „Јуришић Никола“ — Употреба глаголских

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.univ.rs

времена за причање прошlih радња. — Писци нове српске књижевности као познаваоци народне прошлости: Качић, Рељковић, Доситије, Вук и Сима, Јован Суботић. — Главне песме Бранка Радичевића. Јаков Игњатовић. Јован Илић.

Члан испитног одбора г. др. Миливоје Јовановић испитивао је из психологије, логике, педагогике и методике. Кандидат је добио ова питања: Репродукција представа и чувстава. — Разлика између метода за истраживање и метода за излагање и њихова главна карактеристика. — Главни принципи у настави и границе њиховог значаја. — Ступњеви у историјској настави.

Члан испитног одбора г. Сава Антоновић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: Дужности разредног старешине. — Разредне старешине према ученицима (у почетку школске године и у току школске године). — Кажњавање ученика од појединих наставника, разредног старешине, разредног већа, директора и професорског савета. — Школска година. — Уписивање ученика. — Административни послови разредног старешине.

Саслушан је суд чланова испитивача и осталих чланова испитног одбора о одговорима кандидатовим и испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио већином гласова: да је кандидат положио општи испит.

Испит је трајао од 4—6¹/₂ часова по подне.

Писмени испит, који је држан 23 новембра 1907 год., кандидат је полагао у историјском семинару Универзитета. Присуствовали су сви чланови испитног одбора.

Чланови испитног одбора г. г. др. Драг. М. Павловић, др. Јован Радовић и др. Никола Вулић предложили су потребан број питања за писмени испит. Од предложених питања, која је испитни одбор усвојио, кандидат је изабрао и обрадио: „*Српска држава за владе Цара Уроша*“.

Према оцени писменог рада кандидатовог, који су оценили г. г. др. Драг. М. Павловић и др. Јован Радовић, испитни је одбор усвојио њихов суд и одлучио: да је кандидат својим писменим радом испунио услове који се траже за овај испит и да се може пустити да полаже усмени испит.

Испит је трајао од 8—12 часова пре подне.

Усмени испит држан је 24 новембра 1907 год. у Министарству Просвете и Црквених Послова у присуству свих чланова испитног одбора.

Члан испитног одбора г. др. Никола Вулић испитивао је из онште историје старог века. Кандидат је добио ова питања: Кад се појављују народи старог века на позорници историјској? — Позајмице модерног доба из античке културе. — Римски цареве године 69 по Христу. — Други пунска рат.

Члан испитног одбора г. др. Јован Радовић испитивао је из онште историје средњег века. Кандидат је добио ова питања: Сеоба народа; који народи играју најглавнију улогу у великом покрету народа? — Западни Готи

у Италији и Галији. — Држава источних Гота. Најглавнији извор. — Заснивање лонгобардске државе. Главни извор. — Политички положај у Италији у VIII веку. — Прилике под којима постаје светска папска држава. Константинова даровница. — О Карлу Великом. — Стање франачке државе по Карлу Великом. Верденски уговор. — Из најстарије историје Енглеске; о Алфреду Великом. — Развој херцештва у Немачкој; Немачка црква под династијом Људолфинга. — Порекло Мађара; њихов долазак у Панонију. — Декрет папе Николе II о избору папском.

Члан испитног одбора г. др. Драгољуб М. Павловић испитивао је из опште историје новог века. Кандидат је добио ова питања: Просвећени деспотизам и његови представници. — Дворски апсолутизам. — Апсолутизам, реформација и револуција у Енглеској. — Периоди француске револуције и важнији моменти њени.

Члан испитног одбора г. др. Јован Радоњић испитивао је из историје српског народа и кандидат је добио ова питања: Сеоба Словена на Балкан; сталне колонизације. — Извори за најстарију историју Словена. — Положај жупана Петра Гојинковића између Византије и Бугарске. — Значај великог жупана Часлава. — Зетско краљевство. — Стеван Немања. — Сталежи у средњо-вековној Србији. — Душанов законик и византијски зборници закона. — Политички положај српске деспотовине на почетку XV века.

Члан испитног одбора г. Сава Антоновић испитивао је из географије. Кандидат је добио ова питања: О насељености европског континента. — Монсунске области и њихов значај у економном и културном погледу. — Орографски опис Србије.

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио усмени испит. Испит је трајао од 4—7¹/₄ часова по подне.

Практични испит кандидат је држао 26 новембра 1907 год. у београдској реалци у присуству свих чланова испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао из опште историје у VI разреду реалке, којом је приликом предавао: *О феудализму*.

Испитни одбор усвојио је суд г. г. др. Драг. М. Павловића, др. Николе Вулића, др. Јована Радоњића и др. Миливоја Јовановића, чланова испитног одбора о практичном испиту кандидату и одлучио: да је кандидат положио практични испит.

Испит је трајао од 10—10³/₄ часова пре подне.

По оцени целокупног успеха, који је кандидат показао у свима деловима стручног испита, испитни је одбор већином гласова одлучио: *да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета*.

Димитрије Карапанџић, суспенат у оставци, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: Латински с грчким као главни и

српски језик као споредни предмет (чл. 116. тачка 2. зак. о средњим школама) и француски језик.

У испитном одбору били су: председник г. др. Светолик Радовановић, чланови: г. др. Јован Туроман (за латински језик), др. Никола Вулић (за грчки језик), г. Миливоје Симић (за школско законодавство и администрацију), г. Момчило Иванић (за српски језик и књижевност), г. Јован Миодраговић (за психологију, логику, педагогику и методаку) и г. Владислав Вулићевић (за француски језик).

Као домаћи састав кандидат је обрадио тему: „Превод 5 глава из XXI књиге Ливије (сар. LII—LVI Битка на Требији) с граматичким и стварним објашњењима и кратком биографијом Ливијевом на латинском језику). Домаћи састав кандидата оценили су г. г. др. Јован Туроман и др. Никола Вулић, чланови испитног одбора. По саслушању њиховог суда о домаћем саставу испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат у своме раду показао довољну научну и литерарну спрему и да се по томе може пустити да полаже професорски испит.

Општи испит кандидат је полагао 29 новембра 1907 год. у Министарству Просвете и Црквених Послова у присуству свих чланова испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Владислав Вулићевић испитивао је из француског језика. Кандидат је читао, преводио и по диктату писао: Les oiseaux Georg Sand, из књиге, „Lectures choisies de français moderne“, стране 42.

Члан испитног одбора г. Јован Миодраговић, испитивао је из психологије, логики, педагогике и методике. Кандидат је добио ова питања: Предмет и делови философије. — Психологија, логика и историја философије. Обим и главни садржај њихов. — Осећаји и осећања. — Представе и појмови. — Свест. — Задатак етике. — Предмет педагогике. — Задатак, циљ и средства васпитања. — Општа примењена и историјска педагогика. — Начело концентрације у језичној настави. — Објашњење изрека: „Mens sana in corpore sano“ и „Nihil est in intellectu quod non fuerit in sensu“..

Члан испитног одбора г. Миливоје Симић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: Језици у данашњем наставном плану за гимназије. — Испити у средњим школама. — Утицај године старости на уписивање ученика у поједине разреде гимназије. — Плаћање школарине. Услови за ослобођење од плаћања школарине. — Ученичке казне. — Чл. 42. закона о средњим школама. — Главна уписница у гимназији.

Према оцени чланова испитивача, и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио општи испит.

Писмени испит кандидат је полагао у класичком семинару Универзитета 1 децембра 1907 год. Присуствовали су сви чланови испитног одбора.

Чланови испитног одбора г. г. др. Јован Туроман и др. Никола Вулић, предложени су потребан број питања за овај испит. Од предложених и усвојених питања кандидат је изабрао и обрадио: *О конјунктиву зависном од конјункције (на латинском језику)*.

Писмени рад кандидата прегледали су и о њему суд донели г. г. др. Јован Туроман и др. Никола Вулић. Испитни одбор, усвојивши њихов суд, одлучио је: да је кандидат у својем писменом раду испунио све услове који се траже законом о средњим школама и да се према томе може пустити на усмени испит.

Усмени испит кандидат је држао 4 децембра 1907 год. у Министарству Просвете и Црквених Послова у присуству свих чланова испитног одбора.

Члан испитног одбора г. др. Никола Вулић испитивао је из грчког језика. Кандидат је добио ова питања: преводио је: *Xenophon Anabasis IV, 7, 21—24.* — *Xenophon Cyropaed. I, 3, 5.* — *Ilias I 43—52, VI 466—477.* — Омирско питање. — Позориште грчко. — Дитирамб и грчка драма. — Грчки дијалекти. — Богатство грчког језика у глаголским облицима. — Грчки језик према другим индоевропским језицима.

Члан испитног одбора г. др. Јован Туроман испитивао је из латинског језика. Кандидат је добио ова питања: 1) да чита и с граматичким тумачењем преводи XXXI главу из Салустија de Jugurtha; — 2) да чита и с граматичким тумачењем преводи из Виргилија Aeneis првих десет стихова треће песме; — 3) да чита и с граматичким тумачењем преводи прву главу Тацитових анала; — 4) да преводи са српског на латински 212. вежбање из синтактичких задатака III. — 5) О латинским историцима и њиховим најглавнијим делима.

Члан испитног одбора г. Момчило Иванић испитивао је из српског језика. Кандидат је добио ова питања: 1. Врсте граматика и делови граматички. — 2. Самогласници старословенског језика на које се мора обазирати при тумачењу српских гласовних појава у основама и облицима. — 3. Трећа врста промене именичке и њене напомене. — 4. Трећа врста промене глаголске. — 5. Употреба шестог падежа без предлога. — 6. Кратак преглед историје словенске и српске писмености. — 7. Народне песме с књижевно-историјског и естетичког гледишта. — 8. Константин филозоф. Сима Милутиновић—Сарајлија. — 9. Примање и утврђивање хришћанства. — 10. XVI и XVII век у животу српског народа. — 11. Сеоба Срба и њене последице. — 12. Српски устанци. Главна карактеристика првога и другога устанка.

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора испитни одбор одлучио: да је кандидат положио усмени испит.

Испит је трајао од 3¹/₂ до 7¹/₂ часова по подне.

Практични испит кандидат је полагао 5 децембра 1907 године у другој београдској гимназији. Присуствовали су сви чланови испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао из латинског језика у IV разреду Друге београдске гимназије, којом је приликом предавао: *о неир-авилним глаголима II конјугације.*

Испит је трајао од 11¹/₄—12 часова пре подне.

Испитни одбор усвојио је одлуку г. г. др. Јована Туромана, др. Николе Вулића, Јована Митровића и осталих чланова одбора о практичном испиту кандидату и одлучио; да је кандидат положио практични испит.

Према оцени целокупног успеха, који је кандидат показао у свима деловима стручнога испита, испитни је одбор је дноголасно одлучио: *да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета.*

Глиша Елезовић, супленат српске гимназије у Солуну, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: српски језик (са старим словенским језиком и српском књижевношћу, уз кратак преглед српске историје) као главни и руски језик као споредни предмет (чл. 116 тач. 1 зак. о средњим школама) и француски језик.

У испитном одбору били су: председник г. др. Светолик Радовановић; чланови: г. др. Александар Белић (за српски језик са старословенским језиком), г. Павле Поповић (за историју српске књижевности), г. Станоје Станојевић (за историју српског народа), г. Ранко Петровић (за школско законодавство и администрацију) и др. Миливоје Јовановић (за психологију, логику, педагогику и методику).

Као домаћи састав кандидат је поднео одређену тему: *„Акцијат и облици у именица западног дела косовског дијалекта.“* Домаћи састав кандидата оценили су г. г. др. Александар Белић и др. Станоје Станојевић. Њихов суд усвојио је испитни одбор и одлучио: да је кандидат у свом домаћем саставу показао довољну научну и литерарну спрему и да се према томе може пустити да полаже професорски испит.

Општи испит, који је држан 24 децембра 1907 год., кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора сем г. др. Александра Белића, и председника кога је заступао г. Павле Поповић.

Члан испитног одбора г. др. Миливоје Јовановић испитивао је из психологије, логики, педагогике и методике. Кандидат је добио ова питања: Психологија, логика и граматика у њиховом међусобном односу. — Врсте судова. — Подела педагогике. О. формалним ступњевима. — Настава у српском језику у првом разреду средње школе.

Члан испитног одбора г. Ранко Петровић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: 1. Оцењивање ученика по степенима и основница за то. — 2. Како се цене и извињавају изостанци екстерног и интерног ученика. — 3. Разредни старешина и његови задаци. Књига његова рада. Деловодник и архива.

Члан испитног одбора г. Павле Поповић испитивао је из француског језика. Кандидат је: читао, преводио и писао по диктату из дела Education morale, страна 11.

Саслушан је суд чланова испитивача и осталих чланова испитног одбора и испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио општи испит.

Испит је трајао од 8—12 пре подне.

Писмени испит кандидат је полагао 30 декемара 1907 год. у историјском семинару Универзитета. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Од потребно предложеног броја питања која су предложили г. г. др. Александар Белић и Павле Поповић, а која је испитни одбор усвојио, кандидат је изабрао и одредио: „*значај српских дијалеката за испитивање развитка српскога акцента*“.

Писмени рад кандидата оценили су г. г. др. Александар Белић и Павле Поповић чланови испитног одбора а испитни одбор, усвојивши њихов суд, одлучио је: да је кандидат у свом писменом раду задовољно захтеве који се траже законом о средњим школама и да се може према томе пустити на усмени испит.

Испит је трајао од 8—12 часова у подне.

Усмени испит који је држан 31 декембра 1907 год. кандидат је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Били су присутни сви чланови испитног одбора сем г. Станоја Станојевића, место кога је присуствовао испиту заменик г. Михаило Ђорђевић, професор.

Члан испитног одбора г. др. Александар Белић испитивао је из српског језика са старословенским. Кандидат је добио ова питања: 1. Читање и превођење текста из Јов. XV (Савина књига). — 2. Атематски глаголи у старословенском језику. — 3. Савина књига (њен значај, издање и слично). — 4. Личне заменице. — *Oi* на крају речи у старо-словенском језику. — 6. Акценат у Вука и Даничића. — Прчањски акценат и чакавски акценат. — 8. Значај старих латинских и грчких споменика за испитивање српског језика. — 9. Полугласници у српском језику. — 10. Католици и Муслимани у Босни и Херцеговини и њихов језик.

Члан испитног одбора г. Павле Поповић испитивао је из историје српске књижевности. Кандидат је добио ова питања: 1. Архиепископ Данило. — 2. Сатиричка и шаљива поезија у Дубровнику у 16 веку. — 3. Коста Трифковић.

Члан испитног одбора г. Михаило Ђорђевић испитивао је из историје српског народа. Кандидат је добио ова питања: 1. Досељење Срба на Балканско Полуострво и размештај српских племена. Политички центри и покушаји за уједињење пре Стевана Немање. — 2. Значај Милутиновог краљевства, његова освајачка политика. — 3. Година 1848 у српској историји. — 4. Берлински конгрес и њеног значај за балканске државе.

Члан испитног одбора г. др. Александар Белић испитивао је из руског језика. Кандидат је добио ова питања: читао и преводио из Manuel pour l'étude de la Langue russe Толстојеву причу „О Тулџ“ излажући особине језика са граматичким особинама, које се у њој налазе (дијалектичке и књижевне).

Према оцени испитивача и осталих чланова испитног одбора, испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио усмени испит.

Испит је трајао од 9—12¹/₂ часова пре подне.

Практични испит који је држан 2 јануара 1908 год. кандидат је полагао у трећој београдској гимназији. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао из старословенског језика у вези са српским, у V разреду треће београдске гимназије, којом је приликом предавао: „*О презентској основи и облицима од ње изведеним у старословенском језику с обзиром на стари српски језик и данашњи српски језик*“.

Испитни је одбор, саслушавши суд г. г. др. Александра Белића, др. Милivoја Јовановића и осталих чланова испитног одбора, одлучио: да је кандидат положио практични испит.

Испит је трајао од 10¹/₄ до 11 часова пре подне.

Оценивши целокупни успех, који је кандидат показао у свима деловима стручног испита, испитни је одбор већином гласова (по чл. 132. тач. а) одлучио: да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета.

Д-р Милош Перовић, сусленат српске гимназије у Скопљу, пријавио се да полаже професорски испит из групе предмета: педагогија и методика са основама психологије, логике и историје философије као главни и немачки језик као споредни предмет (чл. 116 тач. 12 зак. о средњим школама).

У испитном одбору били су: председник др. Светозар Радовановић, чланови: г. Светислав Максимовић (за педагогику и методик), г. др. Бранислав Петронијевић (за психологију, логику и историју философије), г. Ранко Петровић (за школско законодавство и администрацију), г. Бура Димић (за немачки језик) и г. Гаврило Јовановић (за српски језик, историју српске књижевности и историју српскога народа).

Као домаћи састав кандидат је поднео његову штампану дисертацију: „Die pädagogischen Ansichten des Dositheus Obradović.“ etc. По прегледу његових поднесених докумената испитни је одбор одлучио: да се кандидат може пустити на професорски испит из пријављене групе предмета и да се његова поднесена штампана дисертација према чл. 122. зак. о средњим школама прима место домаћег састава.

Домаћи састав кандидатов прегледали су и оценили г. г. Светислав Максимовић и др. Бранислав Петронијевић. Испитни одбор, усвојивши њихов

суд, одлучно је: да је кандидат у свом раду показао довољну научну и литерарну спрему и да се по томе може пустити да полаже професорски испит.

Општи испит држан је 3 јануара 1908 год. и кандидат га је полагао у Министарству Просвете и Црквених Послова. Присутвовали су сви чланови испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Гаврило Јовановић испитивао је из српског језика, књижевности и историје. Кандидат је добио ова питања: Историја глаголских облика. — Милован Видаковић. — Преглед догађаја у XIII веку.

Члан испитног одбора г. Ранко Петровић испитивао је из школског законодавства и администрације. Кандидат је добио ова питања: 1. Приватни и редовни ученици у нашој гимназији. Разлике између њих после испита. — 2. Изостанци ђачки у интерној и екстерној школи. Како се цене? — 3. Разредно старешинство. Дневник и уписнице. — 4. Деловодник и школска архива.

Сазлушан је суд чланова испитивача и осталих чланова испитног одбора о одговорима кандидатовим и испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио да је кандидат положио општи испит.

Испит је трајао од 4 $\frac{1}{2}$ —6 $\frac{1}{4}$ часова по подне.

Писмени испит који је држан 8 јануара 1908 год. кандидат је полагао у педагошком семинару Универзитета. Били су присутни сви чланови испитног одбора.

Чланови испитног одбора г. г. Светислав Максимовић и др. Бранислав Петронијевић предложили су потребан број питања за писмени испит. Од предложених питања, која је испитни одбор усвојио, кандидат је изабрао и одредио: „*Етичку концентрацију наставе*“.

Писмени рад кандидатов оценили су г. г. Светислав Максимовић и др. Бранислав Петронијевић. Испитни одбор, усвојивши њихов суд, одлучио је: да је кандидат својим писменим радом задовољио захтеве, који се траже законом о средњим школама за овај испит и да се може пустити да може полагати усмени испит из стручних предмета.

Испит је трајао од 8—12 часова у подне.

Усмени испит кандидат је полагао 10 јануара 1908 год. у Министарству Просвете и Црквених Послова у присуству свих чланова испитног одбора.

Члан испитног одбора г. Светислав Максимовић испитивао је из педагогике и методике. Кандидат је добио ова питања: Подела науке васпитања. — Мотиви васпитања. — Помоћне науке педагогији. — Васпитни циљеви и идеали. — Формално и материјално звање. — Формални ступеви. — Негативни интереси. — Облици наставе. — Аналитички и синтетички метод. — Генетички метод. — Аперцепција по Хербарту. — Пажња. — Начело природности код Коменскога и Русоа. — Васпитаникова индивидуалност. — Гатке. — Васпитна казна. — Методика првог читања и писања.

Члан испитног одбора г. др. Бранислав Петронијевић испитивао је из психологије, логике и историје философије. Кандидат је добио ова питања: Веберов закон. — О природи слике сећања. — Развиће самосвести. — Закони мишљења. — Трећа силогистичка фигура. — Врсте доказа. — Платонова теорија идеја. — Берклијева критика појма материјалне супстанције. — Кантов морал.

Члан испитног одбора г. Бура Димић испитивао је из немачког језика. Кандидат је добио ова питања: Преглед свију врста речи у немачком језику. — Реченице и ред речи. — О драми у немачкој књижевности.

По саслушању оцене испитивача и осталих чланова испитног одбора, о одговорима кандидатовим, испитни је одбор усвојивши њихов суд одлучио: да је кандидат положио усмени испит из стручних предмета.

Испит је трајао од 4—7 $\frac{1}{4}$ часова по подне.

Практични испит држан је 12 јануара 1908 год. у првој београдској гимназији. Били су сви чланови испитног одбора.

Практично предавање кандидат је држао из психологије, којом је приликом предавао: „*О асоцијацијама предмета*“.

Саслушан је суд г. г. др. Бранислава Петронијевића, Светислава Максимовића и осталих чланова испитног одбора. Испитни је одбор, усвојивши њихов суд, одлучио: да је кандидат положио практични испит.

Испит је трајао од 10 $\frac{1}{4}$ —11 часова пре подне.

Оценивши целокупан успех, који је кандидат показао у свима деловима стручног испита, испитни је одбор једногласно одлучио: да је кандидат положио професорски испит из пријављене групе предмета.

(Наставиће се).

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Kind und Kunst. *Einige experimentelle Untersuchungen zu einigen Grundfragen der Kunsterziehung.* Von Marx Lobsien. 1905. Langensalza. 16° ст. 100 М=1·20.

Педагогика као примењена психологија за полагање свога научног темеља мора се послужити експериментима, које је психологија узела од природних наука, да на тај начин утврди духовне појаве математичком тачношћу. Данас педагогика не црпе више своју теорију као некад из правила, која су унапред била утврђена, нити пак из оскуднога школскога искуства. Она се труди да своју теорију изводи из чињеница, које су добивене на путу експериментисања. Данас се нарочито изазивају те чињенице, да би се утврдила њихова веза и узрок. Све се подвргава психолошком испитивању, ради утврђивања начина поступања. Експериментално испитивање отклања све заблуде о извесној ствари; оно даје могућности да се све што је тајанствено и нејасно изнесе на видик. При извођењу експеримената мора се имати на уму ово двоје: природну границу докле експеримент може да се изведе и особину изложених предмета. Треба још имати на уму, да експеримент има за предмет елементарне феномене, који ће се хитимично мењати и поредити.

Материјал за експериментално истраживање узео је Лобзин из непосредне животне близине. Сав се овај материјал, који садржи заједнице малих група у погледу на памћење, опажање, мишљење, изражавање и др., пореди, а из тог се поређења изводе закључци који се одликују својом тачношћу.

Ово дело има за предмет: испитивање уметничке лепоте. Ако је потребно да се јави уметнички смисао, онда треба изабрати такве објекте, који не допуштају друго интересовање или га допуштају само у најнезнатнијој мери. Дакле, деца треба пружити прилику, да непрестано долазе у додир с уметношћу, управо са уметничким творевинама. О развијању уметничкога смисла може бити говора овде само

у толико, у колико је реч о индивидуалним задацима ове врсте, јер се у школи врше испитивања над разном децом с разном старашћу и разним полом.

Лобзин је вршио испитивања односно експерименте над ђацима обају пола, од којих је било 996 дечака и 384. Баке млађих разреда искључио је с тога што су на постављена питања давани писмени одговори. Старост је просечна била 9, 10, 11, 12, 13 и 14 година. Поједина питања давао је ђацима као писмене задатке. Сваки је ђак морао одговорити на 22 питања: 1. Коју слику највише волиш? — 2. Именуј најлепше грађевине у нашој вароши! — 3. Која ти се боја највише допада? — 4. Који ти се од ових облика највише допада?

(¹О, ²О, ³△, ⁴□, ⁵□, ⁶□). Фигуре се ове испишу пре испитивања на табли). — 5. Куда волиш да чиниш излет? — 6. Коју хаљину највише волиш? — 7. Именуј омиљене игре! — 8. Како се зове твоја омиљена животиња? — 9. Најлепше цвеће. — 10. Најлепша птица. — 11. Именуј најлепше гимнастичке игре! — 12. Који је споменик у нашој вароши најлепши? — 13. Показати слике: шева и путник, дете гнездо. Која ти се више допада? Зашто? — 14. Коју књигу много волиш? — 15. Колико си књига прочитао? — које су? — 16. Коју песму највише волиш? — 17. Слушаш ли радо песму? — 18. Учиш ли радо песму? — 19. Коју песму најрадије певаш? — 20. Коју библијску причу највише волиш? — 21. Тумачење песама: а) *у шкравку* (Storm); б) *освета* (Uhland). Која је лепша? в) *Бик и рода* (Schneider). Која ти се од ових три највише допада? — 22. *Ритам*: — $\cup = а$; $\cup - = б$; $- \cup \cup = в$ темпо. Сваки такт откуцати по трипут и поредити а и б, а и в, б и в, при чему питати: које се куцање више допада.

Што се тиче избора и распореда питања Лобзин вели, да треба да се односе на ствари, које су у границама дечјег разумевања. Да се пењу од елемената облика, ритма и боја ка простим сликама и песмама и да су свакад свезана с питањем зашто. Прва група питања односи се на уметност, која се запажа оком, друга на ону, која се запажа ухом. Прву групу дели на *уметничку* (питања: 2, 3, 4, 12, 13) и *природну* лепоту (питања: 5, 8, 9, 10). Другу групу дели на: књигу, песму, певање. Али пре свих ових питања обрађује Лобзин ритам.

Ово је у главном материјал, који треба да служи као база испитивања. Даље ћемо се потрудити да главне мисли Лобзинове о његовим огледима изнесемо због њихове вредности и карактеристике.

Р и т а м

Почињући с питањем о ритму, тражио је одговор на ова питања. Коју песму волиш? — Учиш ли радо песму? — Коју песму певаш најрадије? — Тумачење песама с питањем, која им се највише допада? У

колико је при овоме реч о ритму, приметило се да деца цене највише лако разрешљиви ритам. После тога, деца се увек грабила да дају свој суд, а ретко се противила томе. Деца претпостављају увек дактил јамбу и трохеју. Не обзирајући се на пол сразмера је ова: за трохеј 9, за јамб 13, за дактил 18. Са старошћу јавља се разлика с обзиром на пол, јер док је код дечака: 8: 8: 23, дотле је код девојака: 10: 17: 13:

Ови бројеви не могу имати апсолутну вредност, већ релативну и показују да су дечаци више наклоњени покретљивом дактилу, а девојкама се са старошћу све више допада јамб. Али код дечака са старошћу опада интересовање за дактил, а код девојака пак на nižем је ступњу интересовање за дактил врло незнатно, док за јамб и трохеј расте оно све више и више. Овим се може објаснити лако учење песама код девојака. Осим тога, Лобзин сматра као типично код дечака у опште то, да је њихов природни темпо бржи него код девојака, а да са старошћу опада, док код девојака то сматрати обрнуто. Дете никако не узима учешћа према празном ритму, јер се то не слаже са његовим природним ритмом.

Да би испитао дечју наклоност ка уметничкој духовној уметности, Лобзин је узео да тумачи три песме од три аутора. Ако се ове песме упореде по својој литерарној вредности „У прикрајку“ од Strom-а и „Освета“ од Uhland-а јесу уметнички посао своје врсте. Трећа је песма комичне садржине, која има за децу вредности. Овакав избор нарочито је удешен због тога, да се види за коју ће од њих да се дете одважи, да ли ће се одважити за ону која је по садржини више вредна или напротив. Да ли се дете опет клони наивно или инстинктивно од оне, чија је садржина мање вредна. Из изнесене таблице видеће се за коју се од њих деца највише интересују.

Ступањ старости	Д е ч а ц и			Д е в о ј к е		
	У при-крајку	Освета	Рода и бик	У при-крајку	Освета	Рода и бик
I	73	25	2	—	—	—
II	72	22	6	90	10	—
III	53	33	14	80	16	4
IV	53	15	32	79	16	5
V	38	20	42	70	6	24
VI	—	—	—	39	6	55

Дакле последице огледа јесу ове: код дечака је на разним ступњевима сразмера: „У прикрајку“ 57: „Освета“ 22: „Роџа и бик“ 19; код девојака 72: 11: 18. Ако се ови бројеви схвате тачно, онда је јасно, да се и код дечака и код девојака испољава уметнички смисао у пећењу или одбацивању у једнаком опсегу и да литерарна вредност стоји у односу 4: 1. Код девојака се опажа већа наклоност за слике расположења (У прикрајку). Што се тиче тога, кад се код деце појављује највећа наклоност, нарочито је јако развиће од V—VI ступња, а то је доба од 9.—10. године, када се нарочито цени вредност песама у естетичкоме смислу. Са старосћу расте и интересовање.

Сад се појављује друго једно питање: која је наклоност типична, да ли она ка елегичном расположењу, или она ка лирском. За ово би требало предузети у разним крајевима испитивања. За нас би ово нарочито било значајно, по чему би се могло оценити и душевно расположење народно. Нарочито би то било значајно за народну психологију, која код нас још нема ни основа својих.

Колико је код детета развијен уметнички смисао и у ком га ступњу има, најбоље се види из одговора на питање: Слушаш ли радо песму? — Учиш ли радо песму? Како је при овоме главно памћење, онда настаје питање односно тога, шта се памти и каква је обдареност памћења. Како је садржкна која се памти објекат, који треба да изазове интересовање, то значи да за исту треба пробудити естетички интерес, како би се развио и уметнички смисао.

Ступањ старости	Д е ч а ц и				Д е в о ј к е			
	Слушаш ли песму?		Учиш ли песму?		Слушаш ли песму?		Чујеш ли песму?	
	Јест	Не	Јест	Не	Јест	Не	Јест	Не
I	97	3	89	11	—	—	—	—
II	100	—	100	—	93	7	85	15
III	100	—	64	36	96	4	90	10
IV	93	7	95	5	100	—	93	7
V	89	11	46	54	100	—	94	6
IV	—	—	—	—	100	—	100	—

Из овога излази да 96% дечака радо слушају песму, а 4% не, 98% и 2% девојака. Радо памти песму 79% дечака и 92% девојака. Овде се дакле захтева одлучивање у смислу јесте или није. А сваки, који познаје дечју душу зна, да се дете лако одлучује у неутралној

области, као што је то овде случај, јер се не захтевају никакви ближи наводи, те се дете брзо докопа осећања олакшавања рекавши јест или не. Овде је потребно стављати питања с обзиром на одређену песму, јер је сасвим близу памети, да се не учи радо свака песма. — Предња таблица јесте релативне вредности, али Лобзин вели, да бројеви означавају процентну вредност, која је извучена из великог броја испитивања, те с тим не може изостати, да је понека погрешка сасвим елиминирана, а друге опет сведене на најмању меру. Ова израчунавања треба да служе за основицу испитивања питања опште природе.

Коју песму највише волиш? — Да би испитао коју песму нарочито воле дечаци, а коју девојчице, он је допустио слободан избор како школских, тако и ваншколских, како између запамћених тако и међу прочитаних и чувених. Баца се упознају с песмом већим делом у школи саопштавањем, те се њен утицај осећа и у одговорима ове врсте. Песме је поделио у пет ступњева. На крају изводи ове закључке: да се нарочито јасно истиче утицај наставе, тј. највише има песама, које су саопштене наставом, а које нису од подједнаке вредности. Доста је незгодно саставити скалу према изабратим милим песмама у ступњевима старости, јер о укусу не треба дискутовати ни код естетички школованих људи, с тога Лобзин разликује две групе, које означава изразима „вредне“ и „мање вредне“, а по садржини разликује две оделите врсте песама, на име разликује песме са јачим *лирским* и јачим *епским* карактером.

Нарочито се у почетку осећа јак утицај школе, а да ли је то зато, што сам начин испитивања у својим „зашто — зато“ — има на себи нешто школскога, или зато, што је утицај родитељске куће незнатан, врло је тешко разликовати, као и то, колики је утицај школин. Њен се утицај нарочито јако осећа у одвраћању од штетне литературе. Не треба заборавити да и кућа и околина утиче рђаво у овоме правцу, те је остало да се само школа брани од таквог штетног утицаја. Само намерним утицањем на дете може се придобити да племенито цени и нашу лирску књижевност, а да се опет имунизира до извесног степена од литерарног кварежа.

Дете чешће долази у додир с оним лирским песмама које се певају, него с онима, које се не певају. На сваки начин да је избор лепих песама, у којима деца уживају богатији онде, где деца често долазе у дидир с песмом. Ако се дете одлучи при овоме за песме с облигатним текстом, то бива не због текста, већ због мелодије. У наредној табели изнео је Лобзин, колико се њих интересовало на коме ступњу за песмом с облигатним текстом, с религиозним и патриотским карактером:

Ступањ	1	2	3	4	5
	Укупно	Мање вредне	Облигатне	Религиозне	Патриотске
I ger. ger.	100	9 2	22 7	8 5	9 2
II geb.	»	9	5	5	—
III ger. geb.	»	10 7	29 3	6 6	6 —
IV ger. geb.	»	8 —	31 12	11 5	8 —
V ger. geb.	»	4 —	11 24	— 24	— —
VI geb.	»	—	6	19	—

Ако се упореди однос бројева песме означене са „мање вредна“, онда се добија ова сразмера: $100 : \frac{49}{6} = 100 : 8$. И овде се нарочито истиче утицај школе. Али опет школа не сме бити одговорна за дата у рубрици 2., дакле за песме „мање вредне“, овде делају и други утицаји; а од песама од потпуне вредности једва да пада на кућу 1%, тако је јака сила школина; нарочито то доказује рубрика 3. где од 100 песама 15% су облигатне песме, чији је текст у пола патриотске садржине и носи према томе зановшљиве мелодије.

Значајно је то, да девојке нису ниједан једини пут патриотску песму означили за омиљену. А сасвим друкчије то стоји са песмама световно-религиозне садржине. Овде дечаки стоје према девојкама у односу 6 : 14; док 6% деака означили религиозну песму за омиљену, докле девојака беше 14%.

Из овога је јасно, да се и с данашњим средствима постиже доста у правцу доброга и лепога, само кад се у том правцу утиче. Ако и стални утицаји престану, опажа се често страшна претежност противне литературе. Само где мисли и сва чуда стоје под сталним утицајем племенитог васпитања може се уклонити такво делање. Прави уметнички смисао, право уметничко уживање јесте само у етичкој личности. То је додирна тачка етике и естетике.

Омиљена књига. Што се тиче испитивања овога питања, у колико се оно односи на ђаке основне школе, мора се рачунати и с том околношћу, да се понека деца не могу никако или врло мало да примакну књизи. Тек како да било Лобзин је вршио огледе и нашао ове закључке: да деца воле највише књиге с баснама, што се јасно види и из изложене табеле. Из упоређења појединих рубрика види се, да

интересовање за басне *опида*. Код девојака је обележено бројевима: 28, 28, 33, 17, 12, а код дечака: 22, 25, 18, 13, 3. Доба интересовања за басне лежи дакле у времену од 9.—12. год.

Д е ч а ц и

НАЗИВ КЊИГЕ	С т у п њ е в и					Укупно
	I	II	III	IV	V	
Робинзон	2	10	3	4	1	20
Историја Индијанаца . .	16	11	7	3	2	39
Књига о реалјама	2	5	3	5	—	15
Књига о природи	2	—	—	—	—	2
Библија	1	—	3	2!	2!	4
Књига басана	3	13	18	25	22	81
Нансен: у вечном леду . .	1	—	—	—	—	1
Каже (бајке)	3	1	—	—	—	4
Бурски рат	1	2	—	—	—	3
Морска пустиловина . . .	1	—	3	—	—	4
Историја света	1	1	—	—	—	2
Читанка (школска)	—	3	—	4	—	7
Књига са сликма	—	1	—	—	1	2
Новина	—	—	1	—	—	1
Настрадин хоџа	—	—	1	—	—	1
Минхаузен	—	—	—	—	1	1
Шмидове приче	—	—	—	—	1	1

Д е в о ј к е

НАЗИВ КЊИГЕ	С т у п њ е в и					Укупно
	I	II	III	IV	V	
Робинзон	6	7	7	8	—	28
Библија	12	—	—	—	—	12
Књига басана	12	17	33	21	38	118
Историја света	—	—	2	—	—	2
Читанка (школска)	2	1	—	—	6	9
Књига са сликама	—	—	—	2	1	3
Настрадин хоџа	—	1	—	—	—	1

Подробно занимање с објективним светом дисциплинира подобност деље фантазије и чине крај веровању у басне, нарочито код дечака. Дистанца између слике и стварности постане незнатнија; јавља се надирање ка проналажењу и испитивању и надирање у даљину; то је

доба Робинзона и њему сличних ствари, бедне историје Индијанаца. Право доба Робинзона јесте доба од 12.—13. године. Тада се упоредо буди потреба посматрања света: буди се интересовање за књиге које описују природу, историјске и др.

Што се тиче поређења последица, које се односи на питање о броју прочитаних књига, Лобзин је нашао да су бројеви већи код дечака него код девојака; нарочито су код дечака велики бројеви око 12. до 13. године.

Која ти је библијска прича најмилија? — Све одговоре по овом питању уредио је Лобзин тако, да сваки одговор има своју означену цифру, која треба да обележи релативну вредност онога, што треба да се јави. Одговоре, који се јављали спорадично, није Лобзин урачунао. — Што највише пада у очи при овоме огледу јесте то, што све именоване приче спадају претежно у Нови Завет. Из овога се може извести, да је нови завет дечјем духу ближи него ли стари и да они, који захтевају да се нови завет и живот Спаситељев стави на чело религијске наставе, имају потпуно право. Најзначајније је из овога дела то, што од 500 ђака при питању која им је настава најмилија, само су њих 7 именовали религијску, од којих су два дечака и 5 девојака. Овај је материјал што је још значајније, добивен од 10 наставника, који су с одушевљењем предавали религијску наставу.

С овим Лобзин завршава први део о акустичкој лепоти, па прелази на уметничку лепоту и истиче питање:

Која ти је боја најмилија? — Овде понајпре занимају главна питања, која се односе на елементарне естетичке ствари, на боје као такве и избор простих линеарних облика. О познавању боја изнео је Лобзин своја истраживања¹, која се разликују од ових тиме, што се тамо пружа одређени круг боја, које се избирају и именују, док овде влада потпуна слобода. Из табеларног прегледа видеће се интересовање за поједине боје, на које пада на 100 означања по:

ПОЛ	Ступањ уз-раста	Б о ј а									
		црвена	плава	сива	пепраст.	жута	мрља	бела	љуби-часта	црна	
Дечаци	I	24	52	14	1	5	—	3	—	1	100
	II	30	62	17	1	6	—	4	—	2	100
	III	37	52	—	—	2	2	—	2	5	100
	IV	46	38	5	—	4	—	—	—	7	108
	V	30	33	7	—	18	—	—	—	12	100

¹ Zeitschrift für Psychologie und Physiologie der Sinnesorgane. Bd. 34. Leipzig, Barth.

ПОЛ	Ступањ уз- раста	Б о ј а									
		црвена	плава	сива	нерацн.	жута	мрка	бела	љуби- часта	црна	
Девојке	I	13	70	—	—	—	—	10	7	—	100
	II	46	39	2	—	—	3	7	2	1	100
	III	42	39	—	—	4	4	4	6	1	100
	IV	54	27	4	—	4	—	8	—	3	100
	V	60	20	—	—	15	—	5	—	—	100

С обзиром на пол испољавају се разне разлике, те је Лобзин изнео за оба пола процентну вредност, која се види из наредне табеле:

ПОЛ	црвена	плава	сива	нерацн.	жута	мрка	бела	љубич.	црна
Дечаки	33	47	8	0,4	6	0,3	1	0,3	4
Девојке	43	39	1,2	—	4,6	1,4	6,8	3	1

Лобзин је ранија своја истраживања вршио већином с девојкама; он констатује, да су деца различите дугине боје у врло различитој мери интересантне и познате. Овде се највише цени црвена боја. Она се чак и на свима ступњевима старости тачно схвата и тачно именује. Приближно стоји и плава боја, па онда жута и зелена, док нерацнаста, љубичаста и чивитаста стоје врло неспешно. Овде је Лобзин допунио своја истраживања тим, што се односе и на дечаке, што су уметнуте црна и бела боја и најзад што је стављен и ступањ старости. Не обзирући се на ове околности, опажа се потпуно потврђење назначеног резултата. За црвену и плаву боју јесу 51% и 31% процентуална вредност. Код дечака се налази јако интересовање за црвену и плаву боју, а са старашћу расте интересовање за плаво.

Лобзин напомиње, да би врло интересантно било учинити упоређење испитивања под разним поднебљем. Бар би се сазнало, да ли боја која преовлађује у околини утиче у позитивном или негативном смислу. Без сваке сумње да постоји извесна разлика утицаја, кад се Холандјанин стара под магловитим поднебљем да врата и прозоре маже дречећом бојом.

Интересантно је у овоме односу и опажање, да је у опште плаво боја дечака, а црвено боја девојчица: дечак добија као дете у повоју плаве хаљине, плаву капу, а девојке све црвене (розе). Ово је, вели Лобзин, врло стари обичај.

Што се тиче тога, који геометријски облик деца највише воле, Лобзин наводи да деца воле круг, елипсу и равностранни троугао. Не може се утврдити у којој мери одређују овај избор естетичке прилике; али је тачно то, да око не разликује, већ сплет (комплекс) етичких и моралних осећаја и представа, који проистиче из осећаја покрета, затегнутости, притиска и тарања руку, који прате покрете очију.

Како су деца дакле више наклоњена кривим линијама, то онда нису праву они методичари, који захтевају у настави цртања да се пође од правих линија ка кривим.

Која ти је слика најмилија? — Лобзин износи овде квантитативни исход, т. ј. не обзирујући се одговора на питање „зашто“. Он даје деци на разгледање слике из нарочито за то удешених збирки. Огледе уређује према полу и ступњу старости, па онда примеђује: 1. овде се јавља репродуковање слика, које су деци познате из збирке таквих слика; 2. с марљивошћу избране су слике, које се ослањају на познати текст, а опет се карактерисале једна јаким моментом расположења, а друга простом, али деци познатом радњом. По техничкој изради слагале се. Интересовање децје за поједине слике текло је овако:

Дечаци		Девојке	
Путник и шева %	Дете и гнездо %	Путник и шева %	Дете и гнездо %
58	42	52	48
34	66	49	51
45	55	65	35
37	63	60	40
67	33	35	65

Дакле, укупно и за радњу и за другу слику јесте 50%. На појединим ступњевима узраста опажа се извесна разлика у проценивању обеју слика, али у укупној вредности та је разлика јако изблеђена. Може се рећи да дечаци више воле слику „Дете и гнездо“, док девојке цене више слику расположења: „Путник и шева“. Не треба опет заборавити и то, да се половина ђака одлучује за једну, а друга половина за другу слику. Али овај број не испољава, шта је то што тера на одлучивање за избор једне или друге, да ли је садржина слике поткрепљена песмом или бојом или спољашњим распоредом или однос ка сопственом искуству или ма шта друго. Да би се ово испитало, ставља се питање: зашто?

Познато је већ и из искуства, да и најозбиљнији посматрач тешко даје рачуна о томе, зашто му се ова слика више допада од оне, не потребује да окарактерише општу појављену свест: то ми се допада, оно не. Овде би требало очекивати, да деца дају потребне одговоре. Лобзин вели, да је био изненађен не само многострукошћу одговара, већ често и значајним и zgodним доказивањем. Он износи све те одговоре подељене према поду и ступњу узраста.

Али и површни поглед упознаје нас, да је квалитативна вредност навода обилнија, него квантитативна. По себи се разуме, да се добијао врло често одговор: то не значи у оној мери, у којој сам очекивао. Што се тиче карактерисања ових одговора, Лобзин их је поделио у две групе: површно расуђивање и расуђивање од вредности. На сваки начин да се не може између тога поставити тачна граница, означења се могу ценити као општа и посебна. Прву групу дели Лобзин на четири пододелка: 1. судови, који се односе на техничку страну; 2. на појединачну лепоту, па била она слика расположења или покрајина или личности; 3. који се односе на поједине моралне моменте и 4. који се односе на текст, који их потпомаже.

Однос одговора од вредности ка онима површним изгледа овакав:

С Л И К А		Д е ч а ц и					Д е в о ј к е				
		Ступањ					Ступањ				
		I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V
Путник и шева	вред.	25	15	20	16	16	33	20	20	11	10
	повр.	75	85	80	84	84	67	80	80	89	90
Дете и гвездо	вред.	25	20	13	16	10	40	23	15	15	15
	повр.	72	80	87	84	90	60	77	85	85	85

Овде се показује незнатно пењање у броју назначења од вредности, али се осећа јак утицај пола, а поред њега још и интересно утицање саме слике. Прираштај је већи код девојака него код дечака. Док се код дечака налази већи број назначења од вредности односно прве слике, налазимо код девојака већу наклоност према другој.

Са слике прелази Лобзин на природну лепоту:—на цвет.

Који ти се цвет највише допада? — При овоме Лобзин тврди, да је ружа омиљени дечји цвет, како дечака тако и девојака. Тек на вишем ступњу могао би се констатовати богатији избор. Не утврђује се —

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.utmb.rs

бар за овај однос — да ли је мирис, боја или облик руже пресудан за њихову претпоставку. Мирисаво се цвеће, које нема разноврсну боју, ретко именује, те изгледа да је боја цвећа пресуднија за избор од мириса. — Велика многострукост у именовану цвећа код девојака јесте због њихове велике наклоности ка цвећу, јер се с њим занимају.

Која ти се животиња нарочито од птица допада? — Број именованих омиљених животиња јесте сразмерно незнатан, код дочека нешто већи него код девојака, код старије деце веће него код млађе. Мора се помислити, да су варошка деца у овоме много заостала од сеоске. Она познају мало животиња. Тако сам нашао, вели Лобзин, именоване само оне животиње, које живе у кући, а ретко и оне ван дома. Недостаје им непосредно опажање. Нашао сам код дечака љубав према животињама због њихове величине и јачине. Њихове су омиљене животиње пас и коњ. Наклоност девојака иде више ка ономе, што је мало, красно и убаво: кучићи и мачке. Уопште дете се управља при избору омиљених животиња често мање естетичким моментима који инстинктивно утичу, већ околностима, које или управљају случајем, који препоручује само ограничени број животиња за избор, или жељама; тако дете замишља коња као коња за јахање или замишља себе коњаником, или помишља на уживање, које му пригрема смешни мајмун или шалива веверица.

Лобзин је нашао код девојака велику наклоност ка птицама. Оне се нарочито интересују за славујем, потом за папагајем и канарином и то на ступњевима од I—III преовлађује интересовање за славујем, на IV за канарином, а на V за папагајем. Овде не може бити сумњиво, да се папагај воли због говорења, канарина због боје и својих веселих покрета, а славуј због свога певања. Интересантно је посматрати како је велика љубав за певање. — Код дечака се показују битне разлике. Најпре се не опажа никаква наклоност ка славују, а можда то стоји у складу с тим, што је дете мање сугестивно од девојчице, даље налазимо доста знатан број птица именованих, које се нарочито одликују дивном бојом: наун, штиглиц, рајска птица, шарени детлић, колибар, црвендаћ, канарина, чиз, златни фазан, или такве, које одликују величином и јачином, као ној, орао и лабуд. Поред тога при избору игра велику улогу и случај, пошто он доводи ову или ону птицу пред децу. — Дакле естетичке околности одређују избор омиљених птица.

Какво одело желми? — Од овога је питања добит незнатна. Број и многострукост жеља код девојака је већи него код дечака. Ту су ти озанчене све могуће боје и облици моде. Код дечака је то друкчије — ту су претежно „матроске хаљинице“. Понеки само пожелели причевско одело или модерне цепове. Доцније дође период, да се пожелеле дугачке панталоне, оне апсорбују већи део интересовања за оделом. На вишем ступњу изражава млади господин жељу све више и више.

Интерес за кићењем и кинђурењем налази се код деце у опште, али опет најјаче код девојака.

Куда желити да правити излет? — Да се учини излет, да би се отклонила једностраност дневнога занимања, припада деци. При овоме треба ценити, да ли се дете даје повести лепотом извеснога краја. А где се не истиче циљ путовања због земаљске дражи, ту се јавља жеља за путовањем у даљину, ту ти један хоће у Африку, други за Швајцарску, трећи у Француску, четврти за Јерусалим, пети за Ривијеру, шести за Русију, седми за Кину, итд. Карактеристично је да се девојке при овоме ограниче само на своју домовину.

Омиљена игра и гимнастичко вежбање. — Овим се питањем ставило било у задатак да се објави, да ли се и у игри и гимнастици могу доказати естетичке наклоности, да ли љубав пређе на таква вежбања и игре, које захтевају држање и ред, или на такве, које захтевају у првој линији пристојност, снагу и окретност.

С погледом на игре може се слободно рећи, да су игре дечака више у слободном зраку, а девојака више у собама. Оба пола означају за идеал игре игру лоптом. Карактерне су игре дечака игре с трчањем и убојне, које захтевају срчаности, хитрину и снагу, а девојака чисто уређене, као игра лоптом у кругу, хватање лопте, лутрије и лутке. Ако хоћемо да говоримо о естетичким елементима, онда то може бити само у односу на девојке, које при својој игри полажу на ред и љупкост.

Слично је налазио Лобзин и код гимнастике. Број вежбања знатно је већи код дечака, него код девојака. Ниједну девојку не занима рех и пузање; дечаки то највише цене и скакање. Девојачка су најомиљенија гимнастичка вежбања: коло. — Интересовање код девојака остаје за све време приближно на једној висини, док то није код дечака. Код њих са старашћу онада интересовање за пењањем, а пење се за вежбања на реху и за скакање.

На крају сам већ с изношењем главнијих момената Лобзинових добивених на путу експериментисања. О овоме питању обрађеном на тако важном путу било је потребно изнети што више података, како због важности самога питања тако и ради стварања интересовања оних радних снага, које желе ма што предузимати у овоме правцу. Многи ће можда бити наклоњени да овоме раду Лобзиновом поклоне врло незнатну пажњу, а неки ће можда рећи, да је и некористан, јер износи ствари, које више или мање нису нове. Онај који буде чинио приговоре, чиниће то с тога, што не познаје суштину педагошко-психолошког експеримента. Експериментат је нарочити облик искуства, који се изводи. Од подударних се последица уклањају случајна мишљења и погледи, па се постављају на научну основицу. Заблуде и погрешни резултати доказују и утврђују.

У изнетим питањима хтело да се докаже, да у деци спавају естетички квалитети и да се у згодне уредбе подесне, да се ови развију и да их имунизирају од штетних утицаја. Лепота речи лежи детету толико исто близу колико и лепота слика. Претпоставке које су учињене у области уметничкога васпитања доказале су експериментално, да је уметничко васпитање могућно. Колико високо треба ценити циљеве овога васпитања, какве су уредбе потребне, да ли данашње тежње имају права у својој методи, све су то питања на која треба одговора дати.

Лобзин се нада, да ће се указати прстом на ова истраживања која имају огромну вредност, како за испитивање подлоге на којој треба подићи уметничко васпитање, тако и по сам род људски, који треба да се у својим уживањима уздиже високо изнад примитивних народа.

Лобзин није улазио у суштину ствари са стране утицања на душу дечју, већ је износио дечја допадања или недопадања, да би се увидело, шта треба изабрати за наставну грађу предмета, који првенствено утичу на уметничко васпитање: певање, декламовање, цртање, и настава природних наука.

Ретко се обрађала пажња при узимању грађе за поједине наставне предмете на то, да ли то потиче из дечје наклоности према истој, већ су то стручњаци, претпостављајући, без икаквог даљег испитивања, сматрали да је то за децу, па су често уносили и такве ствари, које занимају само стручњака и никог другог. Поменути предмети, који баш утичу на уметничко васпитање били су најнесрећнији у томе, јер им се вредност потцењивала, а приступ у школи био необавезан, па с тога је и успех био незнатан и безначајан. У времену када се све подвргава експерименту, да би се утврдило шта је за децу а шта не, ово већ не сме да буде случај.

Желети да и код нас пођемо тим путем, како би се постигао жељени и тражени успех. Прочитавши ово ваљано делце чувеног експерименталисте Лобзина, свако ће наћи згодна упута за испитивања у овоме правцу. С тога ми топло препоручујемо ово делце свима које ова ствар интересује.

Кленовац.

Дим. Ђ. Димитријевић
учитељ

БЕЛЕШКЕ

БЕЛЕШКЕ ИЗ НАУКЕ И ПРОСВЕТНИ ЗАПИСИ

Друштво за великошколску педагогику. — Ово друштво, које је установљено о Новој Години (по новом календару), са седиштем у Берлину, хоће да постане средиште за „великошколско-педагошки“ покрет, који од поодавно све већма напредује. Велики број доцената са више немачких универзитета и многобројне личности од разних академских сталежа већ је пријавило своју сарадњу. Друштво намерава да издаје и часопис који ће сад отворено поље на концизан начин да обделава, а сад почиње у том смеру са издањем „*Mitteilungen für Hochschul-pädagogik*“. Први је број већ изашао и доноси најпре два уводна чланка, од којих се једним захтева да се установи „*Институт за педагогику наука и уметности*“, а затим једну расправу од *Ериста Бернхајма* из Грајфсвалда „*Универзитетске реформе?*“. Писац расправе радосно поздравља ново друштво и наглашава пре свега захтеве „Наставе рада“ и т. д., који произлазе из академских у последње време много измењених одношаја. Даље се у „Вестима“ „Прегледу књига“ (н. пр. од *Бруна Мајера*), „Прегледу часописа“ и т. д. наговештава маса проблема, који су сад на површину избили, и износи се разноврсни материјал за даље о браћивање целокупног градива, почев од некролога *Ериху Хаупту*, аутору „*Plus ultra*“, па до појединих бележака о уметничком образовању; на то долазе и пословни извештаји. Један број „*Mitteilungen*“ стаје 30 пфенига, а претплата за целу 1910 г. износи 1 марку. Издавач је D-r Hans *Schmidkunz* Berlin-Halensee.

P.

*

Централни одбор за народне омладинске игре у Немачкој држао је од 1—3 јуна о. г. (по новом) свој овогодишњи конгрес у Бармену. Пошто је председник конгреса, посланик фон Шенкендорф из Герлица, поздравио присутне и увео их у задатак конгресног рада, говорио је владин саветник Доминикус из Штрасбурга *О старању за омладину која сврши школу*, а директор више реалке и народни посланик др. Хинцман из Елберфелда и учитељ гимнастике Еделхоф из Бармена *О дужности телесног вежбања и дужности играња*. У недељу 3 јуна одржана је стогодишња прослава у славу Фридриха Лудвика Јана, који је 1810 год. први у Немачкој увео у живот омладинске и народне игре; свечани говор о Јану држао је др. Вилмс, председник општине из Познана. По том је санитарски саветник професор

Др. Шмит из Бона држао предавање *О социјалном старању за слабунаве у немачким народним школама*. Расправа овог питања у Бармену је зато особито на своме месту и у опште од значаја, што је „Бергско друштво за опште добро“, са својим многобројним подружницама у занатски јако развијеним градовима тога краја, створило установе у овој области рада, које у многом погледу могу да послуже као углед за сву Немачку. Осим тога приређена је била *велика изложба из области Народног добра, Нега здравља и Социјалног старања*. Били су изложени и *предмети за играње*. По подне тих дана школска омладина је изводила игре и телесна вежбања, а и поједина одељења војске су изводила гимнастичке игре.

P.

*

Немачка књижевна продукција у г. 1909. — У току минуле 1909 године изашло је у Немачкој 31.051 ново дело, и то за 734 дела више од броја у 1908 години. На поједине струке и науке подељен је овај целокупни број овако: општа библ. грађа, библиотекарство, енциклопедије, целокупна дела списи учених друштава, универзитети имају 432 дела; теологија обухвата 2526 дела; правне и државне науке 3081; медицина 1904; природне науке и математика 1700; философија и теософија 767; педагогија и настава и списи за омладину 4486; филологија и литература 1997; историја 1286; географија и мапе 1433; војничко знање 691; трговина, занати и саобраћај 1992; немарство и инжењерске науке 1101; домаће кућанство и газдинство 979; лепа књижевност 4297; уметност 1004; адресари, календари и годишњаци 621; разни други предмети захватају још 655 дела.

*

Диктафон. — И опет један нов проналазак: диктафон и диктафонисти. Стручњацима је најме пошло за руком, да од фонографа учине савршен механички стенограф, који верно прима сваку реч, што му се диктира, а онда опет сам казује писарима у перо. Тим ће постати стенографисање непотребно. Људска снага, која се до сада трошила у стенографисању, биће слободна, па ће моћи од сада двоструко више свршити. Из стенотиписта постаће диктафонист. И онај који казује у перо уштеђује време, јер не зависи више од вештине стенографа. Ни болест, ни паузе не задржавају диктафон да прима диктате!

С. Р—ч

ЈАВНЕ ЗАХВАЛНОСТИ

Г. Леон Деко, француски посланик, походио је 6 маја о. г. лесковачку гимн. и за успомену поклонно јој седам ком. врло лепих географских карата из колекције Vidal-Loblache-а, удешених за наставу према програму из географије у француским средњим школама.

Г. Михаило Цакић, земљомер и адвокатски писар из Зајечара, поклонно је 13 разних књига у вредности 12 динара и 40% за поклон добрим ученицима IV разреда Зајечарске основне женске школе о овогодишњем испиту.

Г. Миљко Поповић, командант IV-ог пуковског округа, послао је школи бреховачкој, у округу ужичком, 10 комада књижица, као поклон добрим ученицима о годишњем испиту.

За одличне и врло добре ђаке школе богатићке, у окр. подринском, поклонили су у разним књигама: г.г. *Живорад М. Трифуновић*, трг. у Богатићу, 20 дин.; *Јован Д. Илић*, свештеник из Дубља, 8 динара; *Урош Спасојевић*, гостионичар у Богатићу, 2.40 дин.

Г. Вига Радовановић, трг. и народни посланик из Раче, поконио је школи у Бурђеви, окр. крагујевачког, 12 комада разних књига, да се награде одлични и врло добри ученици.

Школи трстеничкој, у округу ваљевском, поклонили су: *Радисав Баранац*, трг. из Стублина, урамљену икону Св. Саве; *Трстеничка Земљорадничка Задруга* 185 дин. помоћи за зидање школског бунара; *Ратарска школа* из Шапца, *звечанска школа*, *Јанаћко Михаиловић*, трг. из Пиромана, *Радисав Баранац*, трг. из Стублина, *Јован Калинчевић*, *Сава Крстић*, *Цвеја Карић*, *Милутин Поповић*, *Васа Живановић*, *Миладин Милосављевић*, *Борисав Антонић* и *Радисав Јевтић*, из Трстенице, разних воћака, шибља, малина и јагода за подизање угледне школске баште.

Г. Драгутин М. Радисављевић, државни економ из Чачка поконио је школи Качуличкој, у округу чачанском, четири комада књига: „Гајење свиња“ од О. Реџића, да се њима награде ученици IV разреда.

Г. Велисав Богосављевић, економ из Лука, поконио је лучкој школи, у чачанском округу, шест комада књига „Календар Народних новина“ да се о годишњем испиту награде ученици

Г. Драгомир Буновић, капетан I класе у Крагујевцу, за успомену на место свога рођења, подарио је, на дан Св. Саве о. г., осам комада одабраних књига, те су разне најбољим ученицима књишке школе, у окр. крагујевачком.

Г.Г. Миливоје В. Обрадовић, трг. из Крагујевца, такође за успомену на своје место рођења, и *Илија Б. Тодоровић* — Ваковац, трг. из Драгушнице, подарили су: први 20 ком. књига, у вредности 12,40 дин., а други 8 ком у вредности 4 дин., да се о испиту награде најбољи ученици књишке школе.

Г. Сава Урошевић, ректор Универзитета, поконио је грланској читаоници стрељачке дружине, у окр. тимочком, 26 разних књига;

Г. др. Милан Жерајић, санитарски потпуковник из Зајечара, поконио је ученицима IV разреда 20 календара „Здрављака“ и претплатио је читаоницу на часопис „Светлост“ за 1910 годину;

Г. др. Свет. Марковић, лекар из Београда, поконио је читаоници неколико књига, као и потпуне комплете „Светлости“ за 1908 и 1909 год;

Г. Мис. Милијашевић, пеш. капетан из Зајечара, претплатио је читаоницу на часопис „Здравље“ за 1910 годину.

Управе школске и овим путем изјављују именованима своју топлу захвалност.

„Просветни гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 дин., за друге земље 15 дин. у злату (Франака). — Преглалага се шаље Управи Државне Штампарије краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство Просвете и Црквених Послова у Београду). Они се, на захтев писача, враћају.

Одговорни уредник
ЗАР. Р. ПОПОВИЋ

ШТАМПА
ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА